

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ**

МАТЕРІАЛИ

**ХІІ Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
науковців та здобувачів вищої освіти**

***“ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО-
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ”***

29-30 квітня 2024 року

м. Дніпро - 2024

УДК 663/664(05)

ББК 36

Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (29-30 квітня 2024 р. м. Дніпро). Дніпро, 2024. 168 с.

У збірнику представлені матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств», що охоплюють широке коло питань, присвячених теоретико-методологічним і практичним аспектам модернізаційних та інвестиційно-інноваційних трансформацій підприємств аграрної сфери економіки. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. 168 с.

(Реєстрація УкрІНТЕІ: посвідчення № 677 від 25 грудня 2023 р.)

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова та співголова оргкомітету:

Ігор ВІНІЧЕНКО – д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки

Оксана ГОНЧАРЕНКО – д.е.н., професор кафедри економіки

Члени оргкомітету:

Галина ПАВЛОВА – декан факультету обліку і фінансів, д.е.н., професор;

Лариса КУРБАЦЬКА – декан факультету менеджменту і маркетингу, кандидат економічних наук, доцент;

Наталя ВАСИЛЬЄВА – д.е.н., професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій;

Алла СІТКОВСЬКА – к.е.н., доцент кафедри економіки;

Тетяна ГАЛАГАН – к.е.н., доцент кафедри економіки;

Тамара САМІЛИК – к.е.н., доцент кафедри економіки;

Олена ПАВЛЕНКО - к.е.н., доцент кафедри економіки.

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

<i>Данило Багорка</i> Методичні підходи до аналізу бізнес-процесів на підприємстві	7
<i>Ігор ВІНІЧЕНКО</i> Теоретичні аспекти формування логістичної системи підприємства	10
<i>Катерина ВОЛОЩУК, Назарій ЧЕРНЯВСЬКИЙ</i> Розвиток бізнесу в умовах цифрової економіки	14
<i>Данилишин М. С.</i> Теоретико-методичні засади розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу	20
<i>Катерина ДІДУР, Наталія ЯЦИНА</i> Напрями підвищення прибутковості аграрних підприємств в сучасних умовах господарювання	23
<i>Світлана ДМИТРЮК, Аліна ЛАГНО</i> Соціальне та економічне значення охорони праці	27
<i>Дмитро КОЛОМОЄЦЬ</i> Теоретичні аспекти економічної ефективності підприємства	31
<i>Христина ЛАПЕНКО, Сергій ВАСИЛЬЄВ</i> Прибуток як ключовий фінансовий показник розвитку підприємства	33
<i>Павло ЛАСТОВЧЕНКО</i> Фактори розвитку організаційно-економічного потенціалу сільських територій України	35
<i>Сергій ЛЕВЧЕНКО</i> Вирівнювання "перекосів" у розрахунках – запорука економічної безпеки підприємств електроенергетики	39
<i>Олексій МОГОЛІВЕЦЬ</i> Проблеми продовольчої безпеки у воєнний час	42
<i>Валентин МУЛЯР</i> Теоретичні аспекти формування ресурсного потенціалу підприємства	44
<i>Олена ПАВЛЕНКО</i> Агробізнес в рамках зеленої економіки	46
<i>Корнелій-Дмитро ПОПОВИЧ</i> Сутність міжнародних економічних інтеграційних процесів	48
<i>Володимир СУСЛА</i> Системний підхід до формування потенціалу підприємства	51
<i>Анастасія ТЕЛИЧКО, Ольга МАСЛЯЄВА</i> Особливості обґрунтування господарських рішень	54
<i>Yuliia TESLIUK</i> Features of investment security of agricultural enterprises	57

СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

<i>Олександр БАЛАЦЬКИЙ, Марія ТІТОВА</i> Розвиток інноваційного агробізнесу в контексті формування конкурентних переваг національної економіки	60
<i>Віталій ВОЛОЩУК</i> Пріоритетні напрями розвитку підприємств агропромислового комплексу чернівецької області	62
<i>Оксана ГОНЧАРЕНКО, Олексій ЧОРНОВОЛ</i> Інституціональний дизайн економічної динаміки	67
<i>Ірина КУТНЯ, Сергій ВАСИЛЬЄВ</i> Економічна ефективність інвестицій в інновації аграрних підприємств	69
<i>Роман ПОЛИЦЯ</i> Вплив інноваційної діяльності на економічну стійкість підприємств	72
<i>Анастасія ТЕЛИЧКО</i> Інновації в аграрному підприємстві: зміст, класифікаційні ознаки та механізм реалізації	76
<i>Василь ТИМОЩУК</i> Інституціональні засади розвитку інновацій сільськогосподарських підприємств	79
<i>Ольга ТКАЛІЧ</i> Джерела фінансових ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку в умовах глобалізації	81
<i>Анастасія ЧЕРЕПАНОВА</i> Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності аграрного підприємства у воєнний період	84

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

<i>Павло АНТОНЮК, Олег АНТОНЮК, Тетяна Ступницька, Христина БАРАНЮК</i> Аналіз структури експорту агропромислових товарів в зовнішній торгівлі України	86
<i>Олександр БАЛАЦЬКИЙ</i> Управління конкурентоспроможністю продукції аграрних підприємств та фактори, що впливають на неї	89
<i>Оксана БУДЬКО, В'ячеслав БАБЕНКО</i> Аналітичне забезпечення процесу управління підприємством в умовах сталого розвитку	92
<i>Олексій ВОВК</i> Форми розвитку економічної конкуренції	95
<i>Юлія ВОЛОЩУК</i> Заходи підвищення конкурентоспроможності підприємств	98
<i>Тетяна ГАЛАГАН, Альона КРАТІК</i> Чинники забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства	101
<i>Kateryna DIDUR</i> World food security trends	104
<i>Софія ЗЕМЕЛЬКО, Ольга МАСЛЯЄВА</i> Складові економічного механізму сталого розвитку сільського господарства	108
<i>Наталія КОРЖЕНІВСЬКА, Ілля ОСАДЧУК</i> Методичні засади оцінки ефективності використання інструментів ризик-менеджменту	111

<i>Дмитро МАРАНДИ, Сергій ВАСИЛЬЄВ</i> Вплив валютної політики на розвиток аграрних підприємств України	114
<i>Яна НІКІТИНА</i> Фактори підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств	117
<i>Олена НІСХОДОВСЬКА</i> Інституційна структура державних закупівель	119
<i>Алла СІТКОВСЬКА, Євген ЗИМА</i> Напрями підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств	121
<i>Степанюк Р.С.</i> Реальні та приховані можливості потенціалу економічного розвитку сільськогосподарських підприємств	123
<i>Анастасія ТЕЛИЧКО, Юлія ТЕСЛЮК</i> Аграрний експорт, як гарантія глобальної продовольчої безпеки	126
<i>Олександр ХАРЧЕНКО</i> Економічні аспекти резильєнтності підприємств агропромислового комплексу	129
<i>Сергій ШАПОВАЛ</i> Чинники конкурентоспроможності підприємства	132

СЕКЦІЯ 4. МОДЕЛЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

<i>Вероніка ДЕВ'ЯТКІНА, Сергій ВАСИЛЬЄВ</i> Роль страхування у підтримці сталого розвитку підприємств аграрного сектору України в умовах воєнного стану	136
<i>Олександр ІЛЬЧЕНКО</i> Подолання зовнішніх економічних викликів: забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобального тиску	139
<i>Костюк М.В.</i> Напрями підвищення конкурентоспроможності переробної промисловості в умовах глобалізаційних викликів	142
<i>Наталія ЛЕВЧЕНКО</i> Енергетичний тиск на вартість життя в Європі	145
<i>Ольга МАСЛЯЄВА</i> Стратегічні орієнтири реалізації економічного потенціалу підприємства	147
<i>Аліна ОГАНІСЯН</i> Необхідність цифрових систем іригації в умовах трансформації до «зеленої економіки»	150
<i>Polehenka M.A.</i> Development of strategic management of agribusiness in conditions of economic instability	153
<i>Віталій ПУШНИЙ</i> Оцінка рівня економічної стійкості підприємства	157
<i>Ірина ХАЦЕВСЬКА, Ольга МАСЛЯЄВА</i> Особливості діяльності зернопереробної галузі України	160
<i>Данило ЦОЙ</i> Напрями підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва	163
<i>Костянтин ШАПОВАЛ</i> Формування економічного розвитку підприємства	166

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА
ПІДПРИЄМСТВІ

Данило Багорка, аспірант
Науковий керівник: **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
д. е. н., професор кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних ринкових умовах темпи змін конкурентного середовища різко прискорилися, що змушує компанії реагувати швидше на ринкові перетворення. Посилення конкуренції, ускладнення технологій, державне регулювання, скорочення життєвого циклу більшості товарів, зростаюча потреба в кадрах – ці та ряд інших питань покладають на керівництво вітчизняних компаній використання все більш прогресивних методів і технологій управління [1, с. 87].

Система управління підприємством повинна бути орієнтована на підвищення ефективності та результативності, що вимагає створення системи аналізу результатів діяльності та рішень, яка не тільки визначає та усуває причини наявних невідповідностей, а й знаходить причини їх виникнення. Для цього необхідно визначити показники ефективності та результативності бізнес-процесів та здійснювати їх постійний моніторинг.

Оцінка ефективності бізнес-процесів компанії дозволяє виявляти проблеми та вчасно приймати управлінські рішення. Показники функціонування бізнес-процесів можуть бути дуже різними залежно від процесу і дають змогу охарактеризувати не тільки результат всього процесу в цілому, а й результат окремої складової (функції) процесу.

Проблема методичних підходів до аналізу та оптимізації бізнес-процесів нині мало вивчена. Проте, на нашу думку, доцільно під час аналізу

бізнес-процесів використовувати традиційні методи аналізу, якщо вони адаптовані до специфіки певних бізнес-процесів.

Аналіз бізнес-процесів – не лише базовий крок, але і найважливіший крок для вищого керівництва в бізнес-аналізі. Для успішної роботи над аналізом бізнес-процесів необхідна кваліфікація в галузі управління процесами, знання специфіки галузі діяльності, в якій працює організація, досвід управління проектами [2, с. 72].

Основні особливості цього процесу можна позначити так:

- ефективність, економічність, адаптивність, безпека, керованість, повторюваність;
- час та вартість окремих процесів або їх складових;
- ключові показники ефективності (KPI);
- ризики та логічні помилки;
- організаційні та інформаційні прогалини;
- повнота, доречність та актуальність використаної інформації;
- ефективність управління інформаційними потоками;
- стан та динаміка процесу у динамічному режимі;
- ймовірність стандартизації окремих бізнес-процесів.

Необхідно докладно проаналізувати зони відповідальності працівників під час реалізації процесів. Особлива увага зазвичай приділяється моменту передачі відповідальності. Крім того, всі функції та процеси аналізуються з урахуванням використаних ресурсів та отриманих результатів (аналіз ефективності).

Аналіз процесів проводиться у кількох напрямках, і методика його проведення залежить від мети та специфіки процесів. Спочатку визначаються цілі та завдання оптимізації: можуть бути зазначені критерії оптимізації та

параметри цільових процесів.

При аналізі бізнес-процесів можна використовувати спеціалізовані методики та відповідні інструменти. Наприклад, якщо компанія відповідає за управління витратами на процеси або скорочення витрат на їх здійснення, більшу частину часу вона аналізує витрати на процес з використанням методології післяопераційних витрат (ABC - Activity Based Costing), яка дозволяє розрахувати витрати на процеси, залежно від цінності функцій/операцій та використовуваних ресурсів.

Якщо необхідно проаналізувати поведінку процесу протягом визначеного часу – в динаміці, то рекомендується використовувати моделювання – метод, який дозволяє динамічній комп'ютерній моделі спроектувати процес, дії людини, технічні та ІТ-системи, а також доступність ресурсів. Рекомендується використовувати програмний модуль ARIS Simulation для виконання вказаного моделювання процесів.

З урахування наведених аспектів при проведенні оцінки та моніторингу ефективності бізнес-процесів, доцільно рекомендувати наступне:

- аналіз та оцінка бізнес-процесів можливі лише в тому випадку, якщо вони зафіксовані та задокументовані;
- повнота оцінки бізнес-процесу залежить від визначених цілей та завдання аналізу;
- усі процеси, які аналізуються мають бути описані в єдиному стандарті, зокрема доцільно виділити інструментальну систему ARIS;
- методи аналізу процесу повинні відповідати методам опису та навпаки;
- використання досвіду консультування, контрольних показників, контрольних списків та інших статистичних методів у галузі управління якістю.

Список використаних джерел

1. Климчук М. М. Концептуально-методологічні засади управління бізнес-процесами на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 12. С. 85-91.
2. Косенко А.В., Ваніна Я.А. Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 2. С. 70-76.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ігор ВІНІЧЕНКО, д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Підвищення ефективності організаційних систем управління можна досягти шляхом всебічного упровадження інноваційних ідей і методів логістики на підприємстві. Це організаційна інновація, яка може бути використана для зміни та адаптації різних рівнів економічних систем. Логістика має стати надійним інструментом політики підприємства, спрямованої на реформування його економіки, враховуючи соціальні, економічні, природні та демографічні характеристики. З метою розробки логістичної системи підприємства, спрямованої на розвиток споживчого ринку, необхідно розробити методологічні аспекти логістичної системи підприємства на основі загальної методології формування систем. Незважаючи на значний науковий доробок, серед дослідників існують розбіжності у розумінні сутності категорії «система» [2; 3; 4]. У той же час, усі досліджені теорії погоджуються, що ідея «системи» має дві протилежні якості: обмеженість та цілісність. Первинною є зовнішня характеристика системи, а внутрішня характеристика формується в процесі розвитку системи.

Перш за все, необхідно проаналізувати існуючі спроби створити загальну теорію систем, яка охоплює всі наукові дисципліни та галузі дослідження, якщо розглядати можливість використання теорії систем для створення логістичної системи підприємства. Загальна теорія систем, безсумнівно, є основою для кожної наукової школи, в межах якої можуть реалізуватися спеціалізовані дослідження. Це теорія, яка дозволяє порівнювати аналогічні ідеї в різних наукових дисциплінах і встановлювати взаємозв'язки між подібними відкриттями. Таким чином, можна з упевненістю узагальнити, що загальна теорія систем забезпечує теоретичну основу для вивчення систем будь-якого рівня, включаючи логістику.

Підходи до аналізу та синтезу різних організаційних утворень, включаючи логістичні, пов'язані з поняттям системи. Таким чином, це стосується підходу, який є комплексним, системним і включає в себе сукупність аспектів. Логістика – це система, в якій одні підрозділи визначають необхідний обсяг продукції для безперебійної роботи підприємства – постачання, інші займаються розподілом продукції – збут, треті здійснюють просування продукції від постачальників до споживачів, а четверті збирають інформацію про постачальників, споживачів продукції, транспортні послуги тощо. Такий підхід розглядає логістичну систему з точки зору мікроекономіки. З усіх дефініцій логістики поняття логістичної системи є найважливішим і потребує дослідження з двох точок зору: теоретичної та економічної.

Вважаємо, що «логістична система – це адаптивна система зі зворотним зв'язком, що виконує ті чи інші логістичні функції й операції та складається, як правило, з декількох підсистем і має розвинені зв'язки з зовнішнім середовищем» [1]. Це визначення базується на загальній теорії систем і кібернетики. У цьому описі адаптивність, як основна характеристика логістичної системи, є найважливішою. Наукова література прагне дати загальне визначення логістичної системи підприємства з економічної точки зору: «Логістична система – це складна організаційно завершена економічна

система, що складається з взаємозв'язаних в єдиному процесі управління матеріальними та відповідними їм потоками елементів-ланок, де сукупність (елементів-ланок), межі і завдання функціонування об'єднані внутрішніми та зовнішніми цілями організації підприємства» [3].

На основі аналізу визначень логістичної системи можна створити власну інтерпретацію цієї категорії. Логістична система підприємства – це складна організаційно завершена економічна система зі зворотним зв'язком, яка складається з взаємопов'язаних елементів із внутрішніми та зовнішніми зв'язками. Вона має здатність змінювати свою структуру та визначати варіанти поведінки відповідно до нових цілей, коли змінюється зовнішнє середовище. У цьому трактуванні містяться основні характеристики системи, такі як складність, ієрархічність, цілісність, структурованість, рухливість, адаптивність, наявність зв'язків, організація та інтеграція.

Логістична система підприємства, як і будь-яка інша, потребує відповідних функцій управління. Функція – це сукупність дій, які виконуються для досягнення окремої цілі, яка підпорядкована загальній меті управління. Будь-яка логістична система може бути розділена на кілька різних структур, які можна представити як горизонтальні функціональні підсистеми для закупівель, виробництва та збуту. У свою чергу, кожна з підсистем має структури функціонального характеру, такі як складське господарство, транспортування, виробництво, надання послуг, пошук і обробка даних. Кожен з цих елементів необхідний для будь-якої логістичної системи, і тільки логістика об'єднує ці елементи в систему з єдиними цілями та завданнями, які мають на меті мінімізувати витрати всієї системи, а не лише її окремих компонентів.

Пропонується використовувати два підходи до аналізу логістичної системи підприємства: системний і комплексний. Комплексний аналіз логістики дозволяє визначити пропорції логістичної системи та ефективність вартісних характеристик цих пропорцій. Це також дозволяє визначити управлінську політику. Системний аналіз створює нові ідеї використання

обладнання та технологій, що сприяє функціонуванню та ефективності логістичної системи підприємства. Прийняття концепції логістики дозволяє заздалегідь визначити межі розвитку системи та визначити її еволюційний шлях. Крім того, системи логістики підприємства відрізняються за структурою, принципами організації, розмірів, функцій і стратегіями функціонування та розвитку.

Підприємства в конкурентній боротьбі, повинні орієнтуватися на ефективну логістичну систему. Для того, щоб створити «ідеальну», по можливості найбільш досконалу систему, вони повинні мати логістичне мислення та мати загальну методологію її організації. В економіці України логістика тільки формується і приймається за концепцію розвитку фрагментарно. Ми ще не досягли відповідного рівня якості економічних відносин, коли логістика є життєво важливим напрямом розвитку бізнесу. В моделях економічних систем, об'єктивні передумови (фактори), доцільність (необхідність) і ефективність використання логістичного підходу як методу організаційно-аналітичної оптимізації виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання є різним та залежать від ступеня монополізації, умов конкуренції та частки державного сектора.

Досліджені теоретичні аспекти розвитку логістичних систем підприємств потребують подальшого наукового пошуку конкретних методологічних рішень. Необхідно забезпечити системність наукових досліджень щодо проектування логістичних систем. Ці риси доповняють і уточняють існуючі методологічні принципи аналізу та синтезу.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Городко М.В. Логістичний підхід в управлінні сільськогосподарськими підприємствами. *Інвестиції: практика та досвід*. № 24. 2016. С. 11-15.
2. Кобець А.С., Вініченко І.І., Гончаренко О.В., Сітковська А.О. Формування стійкого економічного розвитку сільськогосподарських підприємств: Монографія. К.: ТОВ «ДКС Центр», 2019. 200 с.

3. Криворучко О.М. Сучасне розуміння поняття "якість логістичної діяльності" / О.М. Криворучко, А.Г. Овчаренко. *Економіка транспортного комплексу*. 2018. Вип. 31. С. 150-163.

4. Курбацька Л.М., Кадирус І.Г., Савенко О.А., Нечипоренко К.В. Удосконалення логістичних систем для забезпечення принципів стійкого розвитку підприємства. *Агросвіт*. № 7-8. 2021. С. 60-66.

5. Окландер М. А. Логістична система підприємства: монографія. Одеса: Астропринт, 2004. 312 с.

РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Катерина ВОЛОЩУК, д-р. екон. наук, професор
Назарій ЧЕРНЯВСЬКИЙ студент 2стн курсу ОС «Бакалавр»,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Цифрова економіка означає економічну діяльність, яка є результатом мільярдів щоденних онлайн-з'єднань між людьми, компаніями, пристроями, даними та процесами. Вона охоплює виробництво, розповсюдження та споживання товарів і послуг за допомогою Інтернету і цифрових технологій.

Дослідженню процесів розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки присвячують свої роботи все більше вітчизняних та закордонних науковців та практиків. Так, Ю. Нікітін та О. Кульчицький на основі узагальнення підходів до визначення понять «цифровий бізнес», «цифрове підприємство» уточнюють визначення «цифрової трансформації», як необхідної передумови розвитку бізнесу в рамках технологій Індустрії 4.0 [7]. Наслідки впливу цифрових технологій на різні види ділової активності компаній та зміну їхніх бізнес-моделей розглядає в своїй роботі Р. Лісова [5]. Вплив цифрових трансформацій на показники ринкової вартості компаній досліджують Г. Дергачова та Я. Колешня [3]. Також значну увагу вони приділяють опису ключових технологій, використання яких є базою для цифрової

трансформації бізнесу. Логічну послідовність процесів впровадження диджитал-технологій на підприємстві аналізують К. Багацька та А. Гейдор [1]. та Є. Малишко [6]. Автори доходять висновку про необхідність синергетичної взаємодії держави і бізнесу в диджиталізації бізнес-процесів. Також значну увагу розгляду різних аспектів цифровізації бізнес процесів приділяють М. Кулинич [4], О. Гудзь, С. Федюнін [2] та ін.

По суті, враховуючи результати наукових досліджень, цифрова економіка ґрунтується на використанні цифрових технологій, таких як Інтернет, хмарні обчислення, штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей (IoT), для створення нових продуктів і послуг, оптимізації бізнес-процесів і об'єднувати людей і компанії по всьому світу новими та інноваційними способами. Вона характеризується швидкими інноваціями, руйнуванням традиційних бізнес-моделей і створенням нових ринків і можливостей.

Цифрова економіка змінила багато галузей, зокрема роздрібну торгівлю, фінанси, розваги та охорону здоров'я, і створила нові бізнес-моделі, такі як електронна комерція, платформи економіки спільного використання та послуги на основі передплати. Це також спричинило нові виклики, такі як ризики кібербезпеки, проблеми з конфіденційністю даних і необхідність перекваліфікації та підвищення кваліфікації робочої сили для адаптації до нових технологій і посад.

Розвиток бізнесу у цифровій економіці базується на інтеграції цифрових технологій у всі його аспекти, починаючи з виробництва та закінчуючи продажем. Це включає автоматизацію процесів, використання штучного інтелекту, інтернет речей та інших сучасних технологій, які дозволяють покращити ефективність та продуктивність бізнесу.

Найважливішою складовою є мотивація та цілі інвестування в сучасні цифрові технології. Головною метою існування бізнесу є отримання прибутку, а також створення додаткової вартості, таким чином, закономірним висновком мотивації інвестицій у цифрові технології є максимізація прибутку.

Розглянемо на основі результатів дослідження про споживчі настрої наочно демонструє, як змінилася поведінка українців у перший рік повномасштабного вторгнення [8].

Після повномасштабного вторгнення більшість українців почали економити. В залежності від типу товару, економити схильні від 47 % до 86 % респондентів. Падіння показників зафіксовано майже по всіх категоріям товарів як онлайн, так і офлайн. Українці не схильні економити тільки на двох категоріях — це дитячі товари та ліки.

Більшість українців віддає перевагу традиційним магазинам, визнаючи в якості головної причини «можливість побачити товар на власні очі». Проте частка таких покупців суттєво скоротилась: попереднього року 83 % українців віддавали перевагу офлайн-покупкам, а зараз – вже тільки 55 %.

За результатами опитування, можливість бачити товар – домінуюча причина вибору офлайн-магазинів. Інші ж фактори впливають на вибір опитуваних значно менше. Так, 15 % респондентів зазначили важливість фактору «незалежність від графіка доставки», ще 15 % – «розрахунок готівкою», ще 15 % – «консультація працівника магазину». У порівнянні з попереднім роком ці фактори зросли на 8-10 %.

Інтернет-магазини дедалі стають все більш звичним місцем для покупок для українців. «Економія часу» і «доступна ціна» (19% та 19 % респондентів відповідно) – дві найбільші переваги покупок в інтернет-магазинах. Кожен четвертий респондент не почувався безпечно в традиційних магазинах, хоча цей фактор при здійсненні інтернет-покупок зазначили як важливий тільки 6 % респондентів. Доступна ціна в інтернет-магазинах стала для споживачів більш вагомою перевагою, ніж широкий асортимент (лідуючий фактор).

Цифровізація економіки відкриває перед бізнесом нові можливості та перспективи. Використання цифрових технологій дозволяє суб'єктам бізнесу знизити витрати, підвищити ефективність і конкурентоспроможність

підприємства, здійснювати випуск нових видів товарів, займаючи певні ніші над ринком цифрових товарів та послуг.

Поряд з перспективами з'являються і нові проблеми, пов'язані не тільки з пошуком інвестицій, але і формуванням нових компетенцій суб'єктів малого бізнесу, що дозволяють успішно орієнтуватися в умовах цифрової трансформації. Крім того, використання цифрових технологій призводить до посилення конкуренції не лише з боку вітчизняних, а й зарубіжних учасників ринку. Інновації в цифрові рішення завжди повинні бути результатом співпраці людей, бізнесу та держави, що розглядають проблеми та рішення з різних сторін. Щоб вирішити якомога більше проблем, увімкнути якомога більше даних, впровадити ноу-хау та досвід, новатори повинні систематично використовувати цифрові форми спільної роботи, включаючи знання користувачів про проблеми та рішення. Менеджери з інновацій повинні пам'ятати про різноманітність зацікавлених сторін, які потребують інноваційних рішень. Зрештою, клієнти купують продукти та послуги, які їм найбільше подобаються. Компанії не повинні недооцінювати силу інновацій. Загострення глобального суперництва та збільшення швидкості змін у різних бізнес-середовищах означають, що необхідно заохочувати інновації як засіб виживання та зростання.

«Існують два сценарії розвитку цифрової економіки України залежно від оцінки критичності та необхідності здійснення швидких та глибоких змін у традиційному економічному укладі: інерційний (еволюційний) та цільовий (форсований). У разі реалізації інерційного сценарію українська економіка залишиться неефективною, триватиме трудова міграція та «відтік мізків», українська продукція програє конкуренцію на зовнішніх ринках. Україна залишиться на задвірках цивілізації. Цільовий (форсований) сценарій передбачає перехід української економіки до цифрової за 3–5 років. За реалізації форсованого сценарію Україна до 2030Е стане європейським лідером у галузі інновацій та нових технологій, перетвориться на

інтелектуальний хаб, де буде створено найпривабливіші в регіоні умови для розвитку потенціалу людей» [9].

Цифровізація пропонує бізнесам більше можливостей для покращення своїх процесів та збільшення прибутку. Однак, щоб впровадити цифрові технології у бізнес, необхідно інвестувати у відповідну інфраструктуру, процеси та персонал. Можливо, потрібно змінити бізнес-модель, щоб адаптуватися до нових технологій. Крім того, цифровізація може спричинити зміну вимог до кадрової політики, наприклад, найм ІТ-фахівців та розробників. В цілому, цифровізація бізнесу може призвести до суттєвих покращень у продуктивності, управлінні та конкурентоспроможності. Разом з тим, успішна цифровізація потребує комплексного підходу та сильного лідерства, щоб здійснити перехід до нової цифрової економіки.

Встановлено, що нормалізація економіки України неможлива без урахування світових тенденцій. Не дивлячись на те, що більшість українців досі віддає перевагу традиційним магазинам, їх частка суттєво скоротилась навіть в умовах воєнного стану. Тож зростання ролі електронної комерції спостерігається в нашій країні й, очевидно, цей тренд зберігатиметься у майбутньому. Визначено, що впровадження та ефективне використання цифрових технологій дозволять компаніям швидше враховувати потреби клієнтів, автоматизувати рутинні процеси, мінімізувати власні витрати та максимізувати прибутковість бізнесу.

Список використаних джерел

1. Багацька К., Гейдор А. Бізнес-процеси в умовах диджиталізації економіки. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 5. С. 23–32.
2. Гудзь О., Федюнін С. Діджиталізація як конкурентна перевага підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. №3(29), С. 18-24. URL: <http://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2215>.
3. Дергачова Г.М., Колешня Я.О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. *Економічний вісник Національного*

технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2020. № 17. С. 280-290.

4. Кулинич М.Б. Цифрова трансформація вітчизняних підприємств в сучасних умовах. *Економіка, управління та адміністрування*. № 3(89). 2019. С. 8-15.

5. Лісова Р.М. Вплив діджиталізації на бізнес-моделі: етапи та інструменти цифрової трансформації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24, №Ч.2. С. 114–118.

6. Малишко Є. Діджиталізація на фінансовому ринку: переваги та недоліки. *Економіка та суспільство* 2022. №39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-342>.

7. Нікітін Ю.О., Кульчицький О.І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. *Маркетинг і цифрові технології*. 2019. № 4. С. 77–87.

8. Тренди онлайн-торгівлі після вторгнення: що, де і як купують в Україні та світі 2022-2023

9. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БУРЯКОЦУКРОВОГО
ПІДКОМПЛЕКСУ**

Данилишин М. С. аспірант,
ННЦ «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»
м. Київ, Україна

Останніми роками зростає значущість розробки теоретично-методичних засад розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу. Це призводить до того, що пошук шляхів удосконалення впливу структурних змін ринкового середовища на розвиток фінансового потенціалу здійснюється емпірично. Фінансовий потенціал, що інтегрує минулі, сучасні і майбутні часові періоди, характеризує можливості фінансових ресурсів, визначає стратегічних напрямків фінансового розвитку бурякоцукрового підкомплексу. У такому випадку низький фінансовий потенціал свідчить про обмежені можливості фінансової діяльності.

Відповідно до ресурсного підходу, фінансовим потенціалом вважається сукупність фінансових ресурсів, які не тільки використовуються в певний момент часу, а й ті, які залишаються незадіяними, але в будь-який момент можуть бути мобілізованими. З позиції здатності, характерною особливістю фінансового потенціалу є генерація сукупного обсягу фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансових можливостей та економічного розвитку бурякоцукрового підкомплексу. Основні елементи у сукупній взаємодії та взаємозалежності, що забезпечують розвиток фінансового потенціалу можуть бути виражені фінансовим результатом, що залишається в розпорядженні бурякоцукрового підкомплексу. Головною метою реалізації фінансового потенціалу є динамічне спрямування значної частки фінансових ресурсів, за певних параметрів їх виходу і входу, в кругообіг операційного-інвестиційного ланцюга. Це означає, що фінансовий потенціал ґрунтується на аналізі та прогнозуванні потреби у фінансових ресурсах та їх джерел

формування, фінансовій спроможності та конкурентних перевагах бурякоцукрового підкомплексу. Пріоритетність вибору елементів фінансового потенціалу зводиться до якісних характеристик фінансових ресурсів (виходу системи) відповідно до потреб бурякоцукрового підкомплексу та акумулювання власних фінансових ресурсів за рахунок скорочення обсягу залучених ресурсів та, як наслідок, зменшення витрат на покриття фінансових зобов'язань, підвищення платоспроможності. Параметри «входу» визначають потребу у фінансуванні внутрішніх процесів бурякоцукрового підкомплексу.

Визначення авторської інтерпретації поняття «фінансовий потенціал бурякоцукрового підкомплексу» дозволить зрозуміти систему взаємозалежних елементів, що встановлюють здатність до залучення, формування, використання та розподілу фінансових ресурсів через призму фінансових відносин, виокремити функціональні взаємозв'язки та можливості збереження цільових параметрів прибуткової діяльності бурякоцукрового підкомплексу із їх адаптивною властивістю пристосування до динамічних змін макро-, мезо- та мікросередовища, що впливає на інтеграцію до європейського співробітництва та партнерства в країні.

Необхідним є обґрунтування сутності системного інструментарію фінансового потенціалу, який характеризує фінансові ресурси з високим і середнім рівнем здатності, задовольняє покриття боргових зобов'язань, забезпечує стабільний розвиток, конкурентні переваги бурякоцукрового підкомплексу на внутрішньому та європейському ринку з метою максимального збільшення позитивного фінансового результату. Його поява пов'язана з окресленням меж дії якісних ознак фінансових інструментів, що проявляються у внутрішній сутності фінансового потенціалу. З одного боку, їх слід розглядати як ресурси, що забезпечують рух вартісних пропорцій на всіх стадіях відтворювального процесу, а з іншого – як ресурси, розміщення, формування та використання якими здійснюється на основі платності.

Недооцінка важливості розробки теоретико-методичних засад розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу в умовах євроінтеграції призводить до того, що пошук шляхів удосконалення впливу методів, важелів та фінансових інструментів держави на ефективність та прибутковість матеріального виробництва досліджуваного підкомплексу агропродовольчого сектора економіки здійснюється прийняттям хибних рішень, методом проб та помилок – емпірично. З огляду на це, на особливу увагу заслуговує детальний розгляд концепту узгодження фінансово-вартісний процесів відтворення фінансових ресурсів і забезпечення безпеково-пропорційного їх розподілу в екосистемі європейського співробітництва та партнерства. Управління будь-яким процесом ґрунтується на всебічному пізнанні його як єдиного цілого з одночасним глибоким вивченням його складових, дослідженні основ і принципів природи його функціонування, взаємодії його окремих елементів, впливу різноманітних чинників на стабільність та надійність даного механізму. Необхідно досконало володіти методами, важелями, інструментами за допомогою яких він функціонує.

Класифікація методів функціонування фінансового потенціалу (методи виявлення, методи контролю, методи прогнозування, методи оцінки, методи мінімізації, методи ліквідації), ґрунтується на тісному взаємозв'язку між загрозами та витратами для досягнення стабільності та дозволяє визначити критерії, що ідентифікують загрози в ресурсній його складовій з огляду на специфіку діяльності бурякоцукрового підкомплексу в Україні.

Дослідження економіко-математичних методів та моделей функціонування фінансового потенціалу дозволить встановити його внутрішню структуру, характеристики (параметри), визначити можливі реакції на інтеграцію внутрішньої екосистеми держави у зовнішню для європейського співробітництва та партнерства при зміні вхідних даних та розробити системний підхід, який використовує синергію інструментів оцінки рівня розвитку фінансового потенціалу, узгоджує аналітичні та

діагностичні суперечності при формуванні, використанні та розподілі фінансових ресурсів в динамічному операційно-інвестиційному циклі бурякоцукрового підкомплексу. Принципи економіко-математичної моделі (системність, інформаційна об'єктивність та достовірність, конкретність і достатність, інваріантність та ефективність), дозволять будувати окремий процес розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу та об'єднати її з іншими економіко-математичними моделями.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Катерина ДІДУР, к.е.н., доцент
Наталія ЯЦИНА, здобувач вищої освіти
ступеню магістр, гр. МГЕКз-1-23

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Дослідження стану та розробка заходів для підвищення прибутку аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання, є невід'ємною та значною частиною формування економіки України. Згідно зі свіжими даними про стан сільськогосподарської галузі в Україні, в режимі боротьби з російською агресією, є багато втрат земель та господарств на окупованих територіях країни, а також на фронтовій і прифронтовій частині, понад 5 млн га орних земель в Україні наразі не використовується, а шкода, завдана українським ґрунтам, становить понад 900 млрд гривень. Через війну Україна втратила 19,3% посівних площ. Тож підтримка аграрної галузі, та пошук способів підвищення прибутку є першочерговою задачею, для підтримки економіки України, а також підтримки торгівельних відносин з країнами ЄС.

Втрати підприємств, спричинені війною (щільність мінування земель, руйнація будівель та обладнання, втрата доступності логістики, заборгованість за кредитами тощо) носять індивідуальний характер. Разом з тим, розглядаючи вплив різних факторів на різні галузі аграрного

підприємства, можна знайти спільну шкалу для оцінки збитків широкого спектру аграрних підприємств, а відтак – опрацювати загальні рекомендації, здатні суттєво зменшити збитки бізнесу та знайти способи та ресурси для покращення або модернізації підприємств, таким чином зняти напругу в аграрному секторі України.

Прибуток – це та частина додаткової вартості продукту, що реалізується підприємством, яка залишається після покриття витрат виробництва. Прибуток є економічною категорією. Прибуток як економічна категорія є грошовим вираженням вартості реалізованого чистого доходу, основною формою грошових накопичень суб'єктів господарювання. Він характеризує дохідність підприємства, окупність вкладених витрат і використаного майна в результаті здійснення відповідних заходів. Сума отриманого прибутку – це показник, який характеризує результативність діяльності підприємства, тобто є фінансовим результатом його підприємницької діяльності. Прибуток є об'єктивною економічною категорією. Тому на його формування впливають об'єктивні процеси, що відбуваються в суспільстві, у сфері виробництва й розподілу валового внутрішнього продукту.

На формування абсолютної суми прибутку підприємства впливають:

- результати, тобто ефективність його фінансово-господарської діяльності;
- сфера діяльності;
- галузь господарства;
- установлені законодавством умови обліку фінансових результатів.

Підвищення ефективності роботи підприємств вимагає виявлення резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зниження собівартості, зростання прибутку. Визначення основних напрямів пошуку резервів збільшення прибутку передбачає класифікацію факторів, що впливають на можливість і розміри їх отримання, на внутрішні і зовнішні. До зовнішніх факторів належать: природні умови, державне регулювання цін, тарифів,

відсотків, податкових ставок і пільг, штрафних санкцій та ін. Ці фактори не залежать від діяльності підприємства, але можуть значно вплинути на розмір прибутку. Внутрішні фактори поділяються на виробничі і позавиробничі.

Підвищення прибутковості аграрного підприємства в Україні може бути досягнуте шляхом реалізації комплексу заходів та використання різноманітних стратегій. Ось кілька можливих шляхів для досягнення цієї мети:

1) модернізація виробництва – це впровадження сучасних технологій та методів виробництва, які дозволять підвищити продуктивність, знизити витрати на працю та ресурси, а також покращити якість продукції [1];

2) розвиток інфраструктури – це забезпечення доступу до сучасної інфраструктури, такої як автомобільні дороги, залізниці, порти, що сприятиме зручній та швидкій транспортуванню сільськогосподарської продукції до ринків збуту;

3) маркетинг та розвиток ринків збуту – це розробка ефективних маркетингових стратегій, розширення географії збуту, пошук нових ринків та вивчення потреб споживачів;

4) фінансове управління – це ефективне фінансове планування та управління ресурсами, оптимізація витрат та інвестиційних рішень, зменшення фінансових ризиків;

5) підтримка держави – це запровадження сприятливих для аграрного сектора законодавчих та податкових умов, надання фінансової підтримки та стимулів для розвитку агробізнесу [2];

6) стале виробництво та екологічна відповідальність – це збереження природних ресурсів та довкілля, використання екологічно чистих технологій та методів виробництва;

7) диверсифікація продукції – розширення асортименту продукції може забезпечити стабільніші джерела доходів та зменшити ризики, пов'язані зі змінами на ринку;

8) ефективне управління ресурсами – раціональне використання землі, водних ресурсів, добрив та інших виробничих ресурсів може зменшити витрати і підвищити валовий дохід;

9) розвиток людських ресурсів – інвестування в навчання та розвиток персоналу може підвищити ефективність праці та стимулювати інновації;

10) партнерство та кооперація – участь в агропромислових об'єднаннях та кооперативах може допомогти знизити витрати на закупівлю матеріалів та послуг і отримати доступ до нових ринків.

Перераховані напрямки підвищення прибутковості можуть бути ефективними як окремо, так і в поєднанні один з одним, залежно від конкретних умов і потреб аграрного підприємства. Кінцевою метою їх використання є сприяння підвищенню прибутковості аграрних підприємств в Україні та створення сприятливих умов для їхнього успішного розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел

1. Кучерява А. С. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2015. № 40. С. 38 – 41.
2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. 762 с.

СОЦІАЛЬНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Світлана ДМИТРЮК, старша викладачка кафедри експлуатації машинно-тракторного парку,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Аліна ЛАГНО, здобувач вищої освіти,
спеціальність 073 «Менеджмент»
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Життя та здоров'я людини – це найвища соціальна цінність. Свою діяльність людина здійснює на робочому місці, яке має технологічне обладнання, інвентар, робочий інструмент, робочі меблі, необхідні для виконання певного виду робіт, які певним чином впливають на життєдіяльність людини.

Впровадження комплексу соціально-економічних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних і естетичних заходів, сприяють безперервному зниженню виробничого травматизму і захворюваності, одночасно мають і велике економічне значення, оскільки від умов праці значною мірою залежить ставлення до праці, працездатність та тривалість активної діяльності.

Соціальне значення охорони праці полягає у ефективності суспільного виробництва шляхом безперервного вдосконалення і поліпшення умов праці, підвищення безпеки, зниження виробничого травматизму та профзахворювань і проявляється у зростанні продуктивності праці, збереженні трудових ресурсів та збільшенні сукупного національного продукту [2].

Зростання продуктивності праці відбувається в результаті збільшення фонду робочого часу завдяки скороченню внутрішньо-змінних простоїв шляхом ліквідації мікротравм та зниження їх кількості, а також завдяки запобіганню передчасного стомлення шляхом раціоналізації і покращення умов праці та введенню оптимальних режимів праці і відпочинку та інших заходів, які сприяють підвищенню ефективності використання робочого часу.

Збереження трудових ресурсів і підвищення професійної активності працюючих відбувається завдяки покращенню стану здоров'я і подовженню середньої тривалості життя шляхом покращення умов праці, що супроводжується високою трудовою активністю і підвищенням виробничого стажу. Підвищується професійний рівень також завдяки зростанню кваліфікації і майстерності.

Збільшення сукупного національного продукту відбувається завдяки покращенню вище перелічених показників та їх складових компонентів. [4].

Показники соціальної і соціально-економічної ефективності розраховуються як відношення величин соціальних або соціально-економічних результатів до витрат, необхідних для їх здійснення .

Для оцінки соціальної ефективності заходів з удосконалення умов та охорони праці використовуються такі показники: [3].

- скорочення кількості робочих місць, що не відповідають вимогам нормативно-правових актів щодо безпеки праці;
- скорочення чисельності працівників, які працюють в умовах, що не відповідають чинним санітарним нормам;
- збільшення кількості машин, механізмів та виробничих приміщень, приведених до вимог та норм охорони праці;
- зменшення коефіцієнта частоти травматизму;
- зменшення коефіцієнту частоти професійних захворювань через несприятливі умови праці;
- зменшення коефіцієнта тяжкості захворювань;
- зменшення кількості випадків виходу на пенсію за інвалідністю внаслідок травматизму чи професійного захворювання;
- скорочення плинності кадрів через несприятливі умови праці

Економічне значення охорони праці визначається ефективністю заходів з покращення умов та підвищення безпеки праці. Економічне значення охорони праці оцінюється за результатами, отриманими при зміні соціальних показників шляхом впровадження заходів з покращення умов

праці: підвищення продуктивності праці; зниження непродуктивних витрат часу і праці; збільшення фонду робочого часу; зниження витрат, пов'язаних з плинністю кадрів через умови праці, тощо.

Економічна ефективність розраховується для вирішення наступних завдань:

- економічного обґрунтування планових заходів, необхідних для вибору оптимальних варіантів технологічних, ергономічних та організаційних рішень;
- визначення фактичної ефективності заходів щодо поліпшення умов і охорони праці;
- оцінки результатів управління виробництвом на різних рівнях; розрахунку необхідних витрат для приведення умов праці на робочих місцях у відповідність до нормативних вимог;
- визначення раціональних розмірів матеріального стимулювання працівників [4].

Економічна ефективність заходів залежить від співвідношення покращення умов праці та суми витрат підприємства на охорону праці.

Як результат, зростає період професійної активності працюючих, зростає продуктивність праці, скорочуються видатки, пов'язані з виробничим травматизмом та професійною захворюваністю, скорочуються видатки на пільги та компенсації.

Ефективність заходів щодо поліпшення умов і охорони праці оцінюється, в першу чергу, за показниками соціальної ефективності, які передбачають створення умов праці, що відповідають санітарним нормам і вимогам правил безпеки

Виробничий травматизм та профзахворювання спричиняють не тільки моральні, соціальні, а й значні економічні збитки.

Усі економічні наслідки непрацездатності поділяються на дві групи: загальнодержавні витрати і збори ; втрати і збитки виробничих підприємств.

Втрати, які несе суспільство, включають:

- втрати профспілкових організацій на надання допомоги та оплату путівок у розмірі затрат по соціальному страхуванню;
- суму виплат державного страхового товариства особам у порядку індивідуального страхування;
- суму додаткових асигнувань вищих організацій на вжиття заходів щодо усунення наслідків масових нещасних випадків;
- суму збитків суспільства у вигляді податків з неоподаткованої частини доходів потерпілих, з виплат за лікарняними листами (лише в державних підприємствах);
- суму потенційних збитків, заподіяних суспільству у зв'язку з виходом робітника на пенсію по інвалідності за розрахунковий період. [5].

Економічний значення заключається в визначенні економічного збитку від виробничого травматизму, а також в оцінці ефективності витрат, направлених на попередження нещасних випадків, з метою оптимального розподілу коштів на заходи з охорони праці

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до статей 19 та 43 Закону України «Про охорону праці» № 3458-VI від 02.06.2011р.
2. Бедрій Я.І. Основи охорони праці. Львів, Магнолія, 2019. - 240 с.
3. Беліков А.С., Дмитрюк С.П., Годяев С.Г. Охорона праці в агропромисловому комплексі України. Черкаси, 2014. 645 с.
4. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підручник. 5-е вид. К.: Каравела, 2011. 384 с.
5. Загальнодержавна соціальна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки. Затверджено Законом України від 4 квітня 2013 року № 178-VII.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Дмитро КОЛОМОЄЦЬ, здобувач групи АспЕК-22
Науковий керівник: **Тамара САМЛІК**,
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сучасний підхід до розуміння економічної ефективності є одностороннім, обмежується фінансовими категоріями та не забезпечує комплексного системного вирішення. Незважаючи на це, слід зазначити, що багато науковців зараз досліджують певні елементи економічної ефективності. Існує велика кількість факторів, які впливають на життєздатність бізнесу, що призводить до різноманітних напрямків ефективності їхньої діяльності. Крім того, підприємствам потрібен всебічний аналіз ефективності, щоб вони могли прогнозувати свою поведінку за умов економічної нестабільності. З філософської точки зору ефективність визначається як виявлення одного з елементів стану руху та розвитку матеріальної субстанції. Лише стійкі форми руху є можливими, а нестійкі швидко руйнуються через принципову стохастичність внутрішніх і зовнішніх впливів [2]. Для того, щоб підприємство було стійким, воно повинно бути відкритою соціально-економічною системою, яка може протистояти негативним впливам зовнішніх і внутрішніх факторів, які змінюють ефективність системи.

Науковці розуміють ефективність бізнесу як здатність протистояти різним негативним впливам, як економічним, так і природним. Це означає не тільки здатність реагувати на несприятливі ситуації, але й здатність адаптуватися до них та використовувати їх найкращим чином для бізнесу. Під ефективністю деякі економісти розуміють характеристики підприємств, які дають їм можливість за різних умов, незалежно від ступеня відхилення їхніх характеристик від оптимальних, виготовити задану кількість кожного

виду продукції необхідної якості з найменшими витратами [1; 3]. Іншими словами, ефективність компанії залежить від здатності протистояти негативним внутрішнім і зовнішнім впливам і адаптуватися до змінних обставин.

У цьому висновку враховується необхідність створення комплексу умов, достатніх для зменшення негативних наслідків потенційної нестабільності міжгалузевого та внутрішньогалузевого зв'язків. Такий підхід до ефективності передбачає, що вона досягається не лише річним зростанням показників діяльності компанії, але й періодичними спадами в деяких секторах економіки, які в майбутньому компенсуються або нівелюються. Таке розуміння ефективності компанії підтверджує те, що її економічна ефективність зростає разом зі збільшенням витрат.

Проведені дослідження дають можливість зробити певні узагальнення. Будь-яка економічна система повинна виконувати завдання, поставлені перед нею в період свого функціонування. З точки зору бізнесу, економічну ефективність можна визначити як здатність системи залишатися працездатною, щоб досягти запланованих результатів за різних зовнішніх впливів. Впливи можуть спричинити відхилення координат стану системи в межах заздалегідь визначених допусків. Однак, коли вплив закінчиться, система повинна повертатися до свого початкового положення. Крім того, підприємства повинні працювати ефективно за будь-яких умов та обставин, що виникають як всередині системи, так і зовнішньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Атіка, 2017. 528 с.
2. Вініченко І.І., Сітковська А.О., Горнюк Д.І. Особливості управління економічними результатами діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 4-8.
3. Мельник Л. Г. Економіка підприємства: конспект лекцій: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2014. 412 с.

ПРИБУТОК ЯК КЛЮЧОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПОКАЗНИК РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Христина ЛАПЕНКО, здобувачка вищої освіти, гр. МГЕКз-1-23
Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Найважливішим показником фінансової діяльності підприємства є його прибуток, який дозволяє охарактеризувати ефективність діяльності підприємства в як абсолютному, так і у відносному вираженні. Абсолютний показник – сума прибутку у грошовому відображенні – це абсолютний показник. Тоді як рівень рентабельності діяльності підприємства – це відносний показник.

Прибуток – це частина чистого доходу, який отримує підприємство після реалізації продукції як винагороду за вкладання капіталу і ризик підприємницької діяльності. Він визначається як різниця між сукупними доходами (після сплати податку на додану вартість, акцизного збору та інших відрахувань) і сукупними витратами звітного періоду. Величина прибутку і рівень рентабельності підприємства залежать від його виробничої, постачальницької, маркетингової, інвестиційної та фінансової діяльності. Ці показники характеризують усі сторони господарської діяльності підприємства.

Роль прибутку в фінансовому управлінні підприємства вкрай важлива і комплексна. Перш за все, прибуток відображає фінансовий результат діяльності підприємства за певний період часу. Він включає в себе різні складові, такі як доходи від реалізації продукції чи послуг, витрати на виробництво, адміністративні та операційні витрати, податки та інші обов'язкові витрати. Аналіз прибутку дозволяє встановити ефективність використання ресурсів та визначити потенціал для покращення фінансових результатів. По суті, прибуток – це рушійний мотив діяльності будь-якої

комерційної організації, основне внутрішнє джерело формування фінансових ресурсів підприємства, необхідних для подальшого його розвитку, а також головний критерій ефективності виробничої діяльності.

Прибуток – важливий показник, який є якісною характеристикою ефективності господарської діяльності та використання всіх наявних ресурсів [1, с. 101].

Прибуток виступає не лише внутрішнім показником ефективності діяльності підприємства, але й важливим елементом звітності перед зовнішніми стейкхолдерами, такими як інвестори, кредитори, урядові органи та інші. Для внутрішнього управління прибуток використовується для оцінки фінансової продуктивності підприємства та прийняття рішень щодо стратегічного розвитку. Зовнішні стейкхолдери використовують дані про прибуток для оцінки фінансової стабільності та перспективності інвестування в підприємство.

Прибуток також є важливим фактором для стратегічного управління підприємством. Високий рівень прибутку свідчить про ефективність стратегії та конкурентоспроможність підприємства на ринку. На основі аналізу прибутку формуються стратегії розвитку, приймаються рішення щодо інвестицій та розширення ринків збуту, а також встановлюються цілі і завдання для досягнення стійкого фінансового успіху.

Отже, прибуток підприємства – це сукупність економічних відносин між підприємцями, власниками засобів виробництва, та найманими працівниками, які виникають у процесі здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства з метою отримання чистого доходу підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризики здійснення підприємницької діяльності і являє собою різницю між отриманими доходами та понесеними витратами [2, с. 385].

Виходячи з аналізу визначення прибутку, можна підсумувати, що прибуток в ринковій економіці має велике значення для підприємства та фінансового аналізу його діяльності:

- це матеріальний стимул будь-якої господарської діяльності;
- це основний критерій ефективності функціонування підприємства;
- це основне джерело розвитку підприємства, його модернізації і розширення.

Таким чином, управління прибутком виступає ключовим елементом фінансового управління підприємства. Він відображає фінансовий результат діяльності, визначає його ефективність та конкурентоспроможність, а також є важливим фактором для прийняття стратегічних рішень. Для досягнення успіху у сучасних умовах ринкової конкуренції, підприємствам слід активно вдосконалювати стратегії управління прибутком та використовувати їх для досягнення поставлених цілей і завдань.

Список використаних джерел

1. Брагіна О. С., Бугенко С. І., Павлусь М. Г. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення. Бізнес Інформ. 2021. № 10. С. 261-266.
2. Іванюта П. В., Пиріжок С. Є. Управління формуванням і розподілом прибутку на підприємстві за допомогою факторного аналізу. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2022. № 28. С. 150-167.

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Павло ЛАСТОВЧЕНКО, аспірант кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(*pavellast1985@gmail.com*)

Науковий керівник: **Світлана КАЧУЛА**, д.е.н., професор,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Рішення, спрямовані на забезпечення ефективного зростання української економіки, є особливо важливими та актуальними, оскільки підкреслюють необхідність розвитку сільських територій з метою досягнення організаційно-економічного прогресу. Вирішення проблем соціально-

економічного розвитку села на основі ефективного використання його потенціалу підкреслює необхідність удосконалення політики розвитку сільських територій, підвищення якості та обґрунтованості рішень, що приймаються владою, у постійно змінних зовнішніх і внутрішніх умовах виробництва та управління.

Функціональність та успішність розвитку сільських місцевостей в основному залежить від якості оцінки змін у факторах, що впливають на їх організаційно-економічний потенціал. Зростання сільських територій залежить від взаємозв'язку ефективності сільської економіки та її фінансової стабільності. Ці обставини підкреслюють важливість створення теоретичних і методичних основ для управління потенціалом сільських районів, а також рекомендацій щодо їх практичного застосування.

Розробка плану розвитку сільських районів України передбачає різні ініціативи, спрямовані на стимулювання зростання аграрної галузі та гармонізацію співпраці між владою, суспільством та бізнесом. Аграрна економіка має свої особливості, включаючи взаємозв'язок між економічними та природними явищами, сезонність виробництва та ситуацію в галузях. У цій сфері спостерігається висока інтенсивність використання ресурсів, швидкий знос обладнання та нерівномірність його використання протягом року. Інша особливість аграрної економіки полягає в управлінні попитом на сільськогосподарську продукцію, що створює проблему прибутковості сільськогосподарських виробників. Вивчення впливу природних, економічних та соціальних факторів на розвиток сільських районів може бути розглянуте як метод ефективного регулювання територіального розвитку у різних сферах діяльності (з урахуванням економічних законів та закономірностей).

Факторний аналіз розвитку сільських територій включає оцінку різних факторів, що впливають на розвиток цих територій. Цей аналіз може використовуватися для розробки стратегій розвитку сільських громад та регіонів. Основні фактори, які зазвичай розглядаються, включають

демографічні зміни, такі як чисельність населення, структура за віком і рівень міграції; економічний стан, включаючи розвиток сільськогосподарської галузі, бізнесу, підприємництва, ринку праці та доступ до фінансування; стан інфраструктури, як-от розвиток транспортної, соціальної та комунікаційної інфраструктури; екологічні аспекти, такі як стан природних ресурсів та вплив діяльності на навколишнє середовище; соціальні фактори, зокрема рівень життя, доступ до освіти, охорони здоров'я та культурних послуг; якість місцевого управління та підтримку з боку уряду; розвиток технологій, що впливають на сільське господарство та інші аспекти життя; культурні особливості, традиції та звичаї, які можуть впливати на життя та розвиток сільських територій; інвестиції у розвиток інфраструктури, підприємств та соціальних програм; та ефективне використання наявних природних, людських та інших ресурсів. Факторний аналіз зазвичай включає збір даних, їх аналіз та інтерпретацію для прийняття стратегічних рішень, спрямованих на покращення життя і розвитку сільських територій.

Для створення організаційно-економічного потенціалу розвитку українських сільських територій необхідно брати до уваги різні аспекти та специфіку аграрного виробництва (несприятливі природно-кліматичні умови, зниження державної підтримки аграрного сектора, наслідки затяжної системної кризи, військовий стан в країні, розорені та/або тимчасово окуповані території, слабка розвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, низький рівень технологічності вітчизняного сільського господарства), що допоможе підвищити ефективність розвитку сільських територій у довгостроковому контексті.

Розробка стратегії розвитку сільських територій передбачає оцінку їхнього потенціалу та визначення ключових напрямків стратегічних зусиль. Цей підхід спрямований на підвищення ефективності та конкурентоспроможності цих територій. Механізм реалізації економічних інтересів сільського населення складається з різних структурних та

функціональних компонентів, які створюють умови для розвитку економічних інтересів громад сільських територій та їх окремих груп, враховуючи їх специфіку.

Рівень розвитку сільських територій залежить від ефективності системи управління, взаємодії між державою, виробниками та споживачами продуктів, доступності ринкової інфраструктури та обмежень збуту продукції.

Досягнення бажаних параметрів ефективної економіки та досягнення цілей соціально-економічного розвитку сільських територій можливе завдяки взаємодії бізнесу, державних органів влади та населення. Цей процес сприятиме формуванню територіальної ідентичності, яка визначається можливостями та спрямованістю розвитку конкретних територій.

Список використаних джерел

1. Талавири М.П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1(47).Т.2. С. 146-150.
2. Дребот О.І., Олійник Г.Б. Концептуальні основи удосконалення екологічного та економічного механізмів розвитку сільських територіальних громад. *Агроекологічний журнал*. 2023. № 2. С. 6-15. <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2023.283691>.
3. Павлюк С.І. Соціально-економічні важелі регулювання розвитку сільських територій: препринт. Миколаїв: МНАУ, 2018. 54 с.

ВИРІВНЮВАННЯ "ПЕРЕКОСІВ" У РОЗРАХУНКАХ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Сергій ЛЕВЧЕНКО, головний державний інспектор
відділу супроводження інформаційних систем
Головного управління ДПС у Запорізькій області

Однією з основних галузевих умов вступу України до Європейського Союзу є запуск повноцінного енергетичного ринку, задля чого, починаючи з 2015 року здійснено низку інституційних, економічних і регуляторних реформ. Втім, як не сумно, здійснити перехід до європейської моделі енергетичних ринків, Україні так і не вдалось. Станом на кінець жовтня 2023 р. на ринку електроенергії утворився ланцюг боргів "усіх перед усіма", загальним обсягом понад 60 млрд. грн. У переліку боржників і тих, кому заборгували, найбільші гравці - "Енергоатом", "Укренерго", "Гарантований покупець", ДТЕК, "Центренерго", постачальники, обленерго, експортери, споживачі [1].

Причинами утворення ланцюга боргів "усіх перед усіма" стали:

по-перше, некоректна робота механізм «покладання спеціальних обов'язків» (PCO);

по-друге, суттєве недофінансування тарифів ПАТ «Національної енергетичної компанії «Укренерго» (далі – НЕК «Укренерго»). Основні джерела доходу НЕК «Укренерго» – сплата учасниками ринку за надані послуги з передачі електроенергії високовольтною магістральною мережею та управління енергосистемою (диспетчеризації). При цьому понад 80% своїх доходів ПАТ НЕК «Укренерго» має витратити на оплату послуг з балансування енергосистеми (плата за надання резервів на ринку допоміжних послуг) та виконання PCO, що практично є неможливим за суттєвого скорочення обсягів споживання електроенергії, стрімкого росту витрат та значних втрат внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію

України. Відтак, боргові зобов'язання по компенсації «Гарантованому покупцеві» різниці між «зеленим» тарифом та ринковою ціною електроенергії для сонячних та вітрових електростанцій станом на 24.10.2023 р. склали 31,2 млрд. грн. [2];

по третє, складний механізм розрахунків. Якщо хтось один перестає платити, то борги починають утворюватися по всьому ланцюжку [1].

Вирівнювання "перекосів" у фінансових розрахунках між учасниками ринку електроенергії можливе за умови запровадження ринку гарантій походження електроенергії з ВДЕ, за якого кожен виробник ВДЕ отримає гарантії на обсяг відпущеної ними в мережу або для власного споживання електроенергії. Тобто, кожен виробник ВДЕ отримає актив, який він зможе реалізувати і цим самим забезпечити свою премію за те, що виробив «чисту» електроенергію. Втім, щоб цей ринок реально запрацював, необхідно щоб:

по-перше, в країнах ЄС відбулось визнання українських гарантій. Тобто щоб Україна могла експортувати свою зелену електроенергію, отримуючи за це, відповідно, вищу ціну, або продавати свої гарантії за кордон, необхідно вирішити нормативне обмеження в RED II, адже європейські країни не визнають гарантії, видані не в ЄС, за винятком випадків, коли ЄС уклав із цією третьою країною угоду про взаємне визнання гарантій [3];

по-друге, уряд України сприяв створенню сприятливого середовища та дієвого механізму, здатних забезпечити підтримку ВДЕ;

по-третьє, енергетичні біржі на ринку гарантій забезпечили вільний обіг гарантій, як це передбачено європейською ринковою моделлю. Біржова торгівля гарантіями, на відміну від двосторонньої торгівлі, має здійснюватися за чіткі правилами, які сприятимуть захисту угод учасників та нівелюватимуть трейдингові ризики. Ті ж виробники, що продовжать працювати за "зеленим тарифом" передадуть свої гарантії «Гарантійному

покупцеві», який буде забезпечувати їх трейдинг для формування фінансового резерву компенсації тарифу [4].

Таким чином, приходимо до висновку, що ринок електроенергії в Україні не можна вважати зрілим та здатним до повноцінного переходу до європейської моделі енергетичних ринків. Ідеального рецепту пом'якшення боргової кризи на ринку електроенергії не має. Втім, виходячи зі світового досвіду, вирівнювання "перекосів" у фінансових розрахунках між учасниками ринку електроенергії можливе за умови запровадженням ринку гарантій походження електроенергії з ВДЕ, який забезпечить повну відмову від рудиментарного механізму покладання спеціальних обов'язків, а відтак, і економічну безпеку підприємств електроенергетики.

Список використаних джерел

1. Топалов М. На ринку електроенергії утворився ланцюг боргів на 60 мільярдів гривень. Що з ним робити? *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/11/7/706291/>
2. Тарифи НЕК «Укренерго» та боргова криза на ринку електроенергії. Веб-сторінка ПАТ «НЕК «Укренерго». 2023. URL: <https://ua.energy/21688/taryfy-nek-ukrenergo-ta-borgova-kryza-na-rynku-elektroenergiyi/>
3. Дубовський О. Україна може стати великим експертом «зеленої» електроенергії в ЄС. Що для цього потрібно? *Економічна правда*. 2023. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/5/703926/>
4. Levchenko S.A. Debt crisis in the electricity market: causes and threats to the economic security of electricity companies. *Економічний вісник УДХТУ*. 2023. №2. С.85-92. DOI: 10.32434/2415-3974-2023-18-2-85-92

ПРОБЛЕМИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Олексій МОГОЛІВЕЦЬ, студент МгЕКз-23

Науковий керівник: **Олена ПАВЛЕНКО**,

к.е.н., доцент, кафедра економіки

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Недостатнє забезпечення трудовою зайнятістю, низький рівень грошової винагороди, відсутність соціальних програм регіону, культурно-розважальних заходів, слабка комунікація та соціальні зв'язки жителів громади призводить до міграції громадян до великих населених пунктів. Наслідком міграції працездатних жителів громади до великих населених є кадровий голод. Низький рівень кваліфікації та професійних знань призводить до обмеження залучення жителів громади до ряду виробничих процесів.

Відсутність дієвої системи підтримки місцевого товаровиробника. Відсутність програм, націлених на довготривале співробітництво громади та підприємства для сталого розвитку та взаємодії. Більшість підприємств громади та регіону налаштовані на масове, традиційне виробництво та являються сировинними постачальниками. Відсутність кооперації та розподілення напрямів виробництва між підприємствами. Наприклад можливо працювати по давальній схемі у напрямку переробки сировини, користуватися послугами пакування, фасовки, реалізації, логістики за рахунок потужностей інших підприємств громади чи регіону. Відсутня фінансова та адміністративна мотивація для вирощування нішевих сільськогосподарських культур, ширшого спектру тваринництва та диверсифікація виробництва: гриби, ягоди, ландшафтні рослини, білок з комах, мікрогрін, овочі, шерсть та хутро, бавовна, квіти.

Відсутня стратегія замкнутого циклу виробництва продуктів харчування, біопалива, похідних товарів, як наслідок під загрозою

опиняється продовольча безпека. Відсутня стратегія енергетичної безпеки за рахунок будівництва локальних вітрових, сонячних, біогазових генеруючих установок, що могло б забезпечити енергетичну автономність регіону.

Виходячи з актуальності питання, нами виділено ключові напрямки стратегічного пропарювання:

1. Виключним, важливим питанням є забезпечення концентрації доданої вартості продуктів виробництва на підприємстві та у територіальній громаді/регіоні;
2. Взаємодія та залучення підприємств, закладів та установ громади для співпраці та кооперації;
3. Скорочення логістичних ланцюжків для зниження собівартості виробленої продукції;
4. Залучення громадян - жителів громади до процесу виробництва продуктів переробки та створення нових робочих місць;
5. Соціальні проекти для залучення жителів громади та працівників підприємства до реалізації стратегії сталого розвитку та масової комунікації;
6. Організація навчань, у тому числі співпраця із закладами вищої освіти для підвищення кваліфікації діючих та майбутніх робітників підприємства;
7. Довготривалі програми забезпечення працівників житлом, власним транспортом, іншими благами для можливості стабільного співробітництва та надійного зростання професійного рівня колективу;
8. Розробка програми, яка б дозволила місцевому товаровиробнику користуватися першочерговим правом участі, на основі публічного тендеру, у реалізації своєї продукції підприємствам, організаціям та установам громади та регіону.

Отже, зосередження на місцевому виробництві та споживанні їжі має ключове значення для створення стійкої та здорової громади. Цей підхід допомагає підтримувати місцеву економіку, зменшує вуглецевий слід

шляхом скорочення відстані транспортування продуктів та сприяє більш активній взаємодії споживачів з процесом вирощування їжі. Ініціативи, такі як солідарні сільськогосподарські проекти та волонтерські програми на фермах, роблять цей підхід доступним та привабливим для споживачів. Взагалі, рух у напрямку місцевого споживання їжі покращує якість життя, сприяє економічній, соціальній і екологічній стійкості у громаді.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Валентин МУЛЯР, здобувач групи АспЕК-23
Науковий керівник: **Сергій ВАСИЛЬЄВ**,
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Науковцями основні аспекти раціонального формування та науково обґрунтованого використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств розглядаються за трьома основними напрямками: територіальний – визначає використання та ефективність ресурсного потенціалу в єдиній адміністративно-територіальній системі, тобто в державі, області, районі чи населеному пункті; використання ресурсного потенціалу у виробничому процесі включає використання природних (земельних), трудових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів; використання ресурсного потенціалу в соціально-економічному контексті залежить від кінцевих результатів виробництва, відповідних витрат, доходів і рентабельності виробництва, а також ефективності залучення коштів у соціальні програми [1; 2; 3; 4; 5].

Ми розглядаємо ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств у трьох основних напрямках: 1) ефективність окремої частини ресурсного потенціалу; 2) ефективність

комплексного використання ресурсного потенціалу; 3) соціально-економічна ефективність. Особливості сільськогосподарського виробництва, такі як розташування на великих територіях, використання землі як основного засобу виробництва, сезонність праці, одноманітність місць прикладання праці (наприклад, одне господарство на декілька населених пунктів), наявність багатьох галузей, різноманітність технологій і засобів праці, впливають на ефективність використання ресурсів, особливо при комплексному використанні. На розвиток сільськогосподарського виробництва впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Вплив держави, законодавства та світового ринку на діяльність сільськогосподарських підприємств є зовнішніми факторами. Внутрішні фактори включають ступінь використання ресурсів підприємства.

Кінцевий результат, або продуктивність, є визначальним для будь-якого процесу виробництва. Таке співвідношення природних, трудових і матеріально-технічних ресурсів забезпечує запланований вихід валової продукції з більшою вартістю, що дозволяє розвитку та відтворенню ресурсів у майбутньому. Це називається ефективністю комплексності використання ресурсного потенціалу. Для розміщення галузей на території важливо знати, які ресурси, обсяги та їх якість є на певній території.

Розташування галузей національної економіки визначається географічним положенням, природними багатствами, кліматичними умовами, особливостями праці та земельними ресурсами. Територіальні рівні поділяються на основні та допоміжні. Основні виділяються за адміністративно-територіальним устроєм, тоді як допоміжні виділяються за певними характеристиками, наприклад, природно-кліматичними, природно-економічними або приміськими зонами, віддаленістю від обласного центру як основного споживача та місцями переробки швидкопсувної продукції рослинництва та тваринництва.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Кобець Є.А., Серета О.О. Формування інструментів регулювання ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 3-4. С. 4-9.
2. Кобець А.С., Вініченко І.І., Гончаренко О.В., Сітковська А.О. Формування стійкого економічного розвитку сільськогосподарських підприємств: Монографія. К.: ТОВ «ДКС Центр», 2019. 200с.
3. Свиноус І.В., Гаврик О.Ю., Хомяк Н.В., Хомовий С.М., Заболотній В.С. Удосконалення методичних підходів до оцінки складових виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах трансформації системи обліку та фінансової звітності. *Економіка та управління АПК*. 2021. №1. С.154-165
4. Сітковська А.О, Масляєва О.О. Земельно-ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств: стан та особливості використання. *Агросвіт*. 2023. № 9-10. С. 77-81.
5. Balaniuk I, Kozak I., Balaniuk S., Kozak-Balaniuk I., Sas L., Shelenko D. The role of united territorial communities in the functioning of agricultural enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* 2021. Vol. 43. No. 1: Pp. 52-66.

АГРОБІЗНЕС В РАМКАХ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Олена ПАВЛЕНКО, к.е.н., доцент, кафедра економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Зелена економіка - це концепція, що визнає необхідність збереження природних ресурсів та зменшення негативного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище. Одним з найбільших викликів для зеленої економіки є глобальне потепління і його вплив на сільське господарство. Сільське господарство відіграє значну роль у викидах

парникових газів, особливо метану та оксиду азоту, що становлять значну частку глобальних викидів. Щоб зменшити цей негативний вплив, необхідні інноваційні підходи та інвестиції в зелені технології.

Одним із способів зменшення викидів метану у сільському господарстві є впровадження виробництва біогазу з метану. Цей процес дозволяє перетворювати органічний матеріал, такий як гній, у джерело енергії, що не лише зменшує викиди метану, але й забезпечує сталий джерело енергії для сільських господарств.

Додаткові заходи можуть включати в себе використання водоростей та пробіотиків у раціоні тварин, що також може допомогти зменшити викиди газів. Крім того, вивчення та впровадження порід худоби з низьким викидом метану може мати значний позитивний вплив на зменшення викидів у сільському господарстві.

Укладення Паризького кліматичного договору 2015 року відкриває нові можливості для боротьби з глобальним потеплінням шляхом скоригування викидів парникових газів. Домовленість про обмеження глобального потепління до двох градусів Цельсія від промисловості вимагає серйозних заходів щодо зменшення викидів вуглецю та інших парникових газів.

Зелена економіка в контексті сільського господарства означає перехід до більш сталого та екологічно чистого способу виробництва продуктів харчування. Це може бути досягнуто за допомогою інноваційних технологій, ефективного використання ресурсів та розвитку зелених сільськогосподарських практик.

Урахування цих аспектів у розвитку сільського господарства допоможе зберегти природні ресурси, зменшити негативний вплив на клімат та забезпечити стале джерело продуктів харчування для майбутніх поколінь. Такий підхід не лише сприятиме збереженню навколишнього середовища, але й сприятиме сталому економічному розвитку і забезпеченню продовольчої безпеки.

СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Корнелій-Дмитро ПОПОВИЧ,
здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії
спеціальності 051 «Економіка»
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Поняття «інтеграція» походить від латинського слова *integratio*, що в перекладі на українську мову означає об'єднання. Інтеграція – це процес взаємодії і об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, а також поєднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур.

Міжнародна інтеграція пронизує усі сфери та рівні життя сучасного суспільства – економіку, політику, право, культуру, науку, освіту, медицину тощо. Вона охоплює не тільки географічний, економічний, виробничий та інші виміри міжнародного співробітництва; вона пронизує комунікаційний, інформаційний та віртуальний простори суспільного життя. Завдяки інтеграції, суспільство та її матеріальна основа – економіка, постійно метаморфізуються й розвиваються.

Економічна інтеграція передбачає взаємозалежність економік країн одна від одної, глибинне проникнення їх галузей виробництва одна в одну та, водночас, тісне економічне співробітництво між ними. Міжнародна економічна інтеграція – сутнісна характеристика світової економіки другої половини ХХ-ХХІ століть. Вона являє собою об'єктивний, перманентний та динамічний процес. В її основі лежить об'єктивна логіка розвитку сучасного суспільства. Головними галузями міжнародної економічної інтеграції є виробництво, торгівля, ринки фінансів, робочої сили та комунікації. Рушійною силою міжнародної економічної інтеграції виступає міжнародна торгівля. Вона зростає більш прискореними темпами ніж виробництво. Інтегративні процеси, що відбуваються у світовій економіці можна поділити

за територіальною ознакою на три типи: Глобальна або мондіальна інтеграція (ООН, СОТ, МВФ, СБ); Міжрегіональна або трансрегіональна інтеграція (ЄС, НАТО, АТЕС, БРІКС, НАФТА, ТТП); Регіональна або транскордонна (тісні економічні зв'язки між двома або кількома країнами, України і Польщі, Румунії та ін.).

Жодна країна у сучасному світі не може розвиватися ізольовано, не будучи включена у процеси інтеграції та глобалізації. Інтеграція економіки породжує мондіалізацію потреб, смаків та способів споживання. Завдяки економічній інтеграції в наше життя увійшли предмети, продукти про які раніше ми не мали уявлення. Ми користуємося пристроями, носимо одяг, споживаємо продукти харчування які виробляються в усіх куточках нашої планети. Й, навпаки, наша українська аграрна продукція годує людей в багатьох країнах Європи, Азії та Африки, інших країн світу.

Європейська інтеграція – це об'єктивний процес політичного, економічного, юридичного, безпекового, світоглядного та культурного зближення європейських держав, їх об'єднання у певні наддержавні інституційні утворення. До таких інституційних утворень можна віднести Європейський Союз, НАТО, Раду Європи, Організацію з безпеки та співробітництва в Європі. Задовго до створення Європейського союзу теоретичну модель цього наддержавного політичного і економічного утворення та базові принципи його функціонування сформував американський економіст угорського походження Бела Баласса (1928-1991). Ще у 1961 році Баласса науково обґрунтував, що майбутня співдружність має базуватися на таких засадничих принципах як політичний союз, митний союз, єдиний ринок товарів і робочої сили, фіскально-бюджетний союз та єдина валютна зона [1].

Європейська економічна інтеграція побудована на двох протилежних концептах, своєрідних *pro* та *contra*. Це концепти лібертаріанського і кейнсіанського розвитку економіки. Лібертаріанський концепт [2] передбачає індивідуальну економічну свободу, конкуренцію, вільний ринок товарів і

праці, ліквідацію нерентабельних компаній. Головним теоретиком лібертаріанської економічної теорії є австрійський та американський економіст Людвіг фон Мізес (1881-1973). Кейнсіанський концепт вимагає узгодження бюджету ЄС з бюджетами країн її членів, інтервенцію держави в економічну діяльність, регуляцію регіонального і секторального сегментів розвитку економіки, запровадження квот з вироблення певних видів аграрної продукції для країн-членів ЄС. Засновником кейнсіанського напрямку в економічній теорії був англійський економіст Джон Мейнард Кейс (1883-1946). Прихильники лібертаріанського концепту визнають константи сталого економічного розвитку, вільної економічної зони, єдиної валюти та митного союзу.

Європейська економічна інтеграція пройшла у своєму розвитку низку етапів. У 1951 році Західна Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди, Бельгія і Люксембург підписали у Парижі Договір про заснування Європейського союзу вугілля і сталі. Позитивні економічні результати, які надала інтеграція виробництва вугілля і сталі спонукали вищевказані країни до підписання у 1957 році у Римі Договору про створення ще двох інтегративних об'єднань – Європейського економічного Союзу (Спільного Ринку) та Європейського союзу з атомної енергії (Євроатому). Маастрихтський (1992р.) та Лісабонський (2007р.) договори законодавчо та інституціонально остаточно скрипіли ЄС.

Продовжується інтеграція України в єдиний європейський ринок на даний час. Напрямок євроінтеграції, який вже повністю реалізований реалізований: українська енергомережа вже повністю об'єдналася з європейською [3]. Серед завдань інтеграції з ЄС на 2024 рік визначено продовження "транспортного" безвізу, продовження "економічного", отримання "промислового", імплементація актів ЄС щодо отримання "роумінгового" безвізу.

Список використаних джерел

1. Balasa B. Theory of Economic Integration/ London. HASSEL STREET Press. 2021. 328 p.
2. Mises L. The Free and Prosperous Commonwealth. Bloomsbury. 2020. 432p.
3. Шмигаль анонсував напрямки інтеграції з ЄС на 2024 рік.
<https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/15/707763/>

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Володимир СУСЛА, здобувач групи ЕК-1-21
Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач **Юлія ТЕСЛЮК**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Процес формування потенціалу підприємства є одним із напрямків економічної стратегії підприємства і передбачає створення та організацію систем ресурсів і можливостей, результатом яких є фактор успіху досягнення стратегії, тактики та цілей. Бізнес-цілі підприємства. Для початку поговоримо про основні види:

1. Системний підхід є одним із основних методів у процесі формування потенціалу підприємства. При його застосуванні на основі маркетингових досліджень спочатку формуються вихідні параметри: товар чи послуга, що він робить, які показники якості має, скільки коштує, для кого, на яких умовах і на чому. ціна? Параметри виходу повинні бути конкурентними.

Потім визначте вхідні параметри: Які ресурси та інформація необхідні для реалізації внутрішнього бізнес-процесу? Прогнозуйте попит на ресурси та інформацію, вивчаючи організаційний потенціал і технічний потенціал підприємства рівень оснащення, технічний рівень, організація виробництва, робоча сила та рівень управління і вимоги параметрів зовнішнього

середовища політичні, економічні, технічні, соціодемографічне та культурне середовище країни, інфраструктура окремого регіону.

Зворотний зв'язок між постачальниками (входи), клієнтами (виходи), зовнішнім середовищем і потенціалом фірми необхідний для адаптації потенціалу як системи до змін попиту споживачів на продукцію, параметрів ринку та появи організаційних і технологічних інновацій.

Для забезпечення високої якості потенційно реалізованого кінцевого результату (виходу системи) необхідно передусім забезпечити високу якість вхідних ресурсів та інформації, а потім високу якість виконання процесу та взаємодії із зовнішнім середовищем. Наприклад, якщо якість «входів» у формування потенціалу компанії задовільна, то і якість «виходів» також буде задовільною, незалежно від того, наскільки високою є виконання внутрішніх бізнес-процесів. Якщо якість «входу» відмінна, а якість взаємодії базових елементів, досягнутої в результаті реалізації бізнес-процесу, є задовільною, то якість «виходу» також буде задовільною, тобто якість оцінка бізнес-процесів. «Вихід» дорівнює нижній оцінці попереднього елемента. При цьому спочатку формулюються вимоги до «виходу» системи, потім – до «входу» і зовнішнього середовища і тільки потім – до реалізації внутрішніх бізнес-процесів.

2. Маркетинговий підхід передбачає формування можливостей фірми і є орієнтованим на споживача. Це означає, що формування будь-яких потенційних елементів має базуватися на аналізі та прогнозі ринкового попиту, конкурентоспроможності та конкурентних переваг. При застосуванні методів маркетингу пріоритет віддається стандартному потенціалу формування підприємства:

- Підвищення якості кінцевого результату реалізації потенціалу (виходу системи) відповідно до потреб споживачів;
- Економія споживчих ресурсів за рахунок підвищення якості всіх основних факторів і підвищення якості кінцевого продукту або послуги.

3. Функціональний підхід передбачає пошук нових, оригінальних технологічних рішень для задоволення існуючих або потенційних потреб. У цьому випадку вимога розглядається як набір функцій, які необхідно виконати, щоб задовольнити її вимоги. Після визначення функції (наприклад, маркетинг, дослідження, постачання, виробництво, фінансування тощо) визначте кілька альтернатив, які формують потенціал для її реалізації, і виберіть ту, яка забезпечує максимальну сукупну ефективність витрат. У порівнянні з орієнтацією на «вчорашні» світові стандарти, використання такого підходу дозволяє максимально повно реагувати на нові потреби з одного боку та забезпечує стійку конкурентну перевагу з іншого.

4. Відтворювальний підхід орієнтований на постійне поновлення виробництва продукції з меншої ресурсоемністю та вищою якістю порівняно з аналогічною продукцією на даному ринку для задоволення потреб клієнтів. Це означає, що основним елементом даного підходу є обов'язкове застосування бази порівняння (показників кращої аналогічної продукції на теперішній момент, скоректованих до початку освоєння нової продукції або випереджальних) в процесі планування відтворювального процесу.

5. Інноваційний підхід орієнтований на активізацію інноваційної діяльності, засобами якої повинні бути фактори виробництва й інвестиції.

6. Нормативний підхід полягає у встановленні для найважливіших елементів потенціалу нормативів:

- якості та ресурсоемності продукції, завантаженості технічних об'єктів, параметрів ринку і т. д.;
- ефективності використання ресурсного потенціалу;
- щодо розробки й ухвалення управлінських рішень.

Слід зазначити, що встановлені нормативи повинні відповідати вимогам обґрунтованості, комплексності, ефективності та перспективності застосування.

7. Комплексний підхід передбачає необхідність урахування технічних, екологічних, економічних, організаційних, соціальних, психологічних і інших аспектів діяльності підприємства. Якщо навіть один з аспектів залишити поза увагою, то проблема не буде цілком вирішена.

ОСОБЛИВОСТІ ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ АПК

Анастасія ТЕЛИЧКО, здобувачка групи ЕК-1-21
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Ольга МАСЛЯЄВА к.е.н., доцентка кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В контексті ринкових відносин, інноваційна діяльність ідентифікується як ключовий механізм стимулювання ефективного розвитку підприємств. Зокрема, вона характеризується високим рівнем невизначеності, пов'язаної з динамікою основних факторів, що визначають її результати. Однією з основних вимог при управлінні інноваційними ризиками є максимізація позитивних наслідків та мінімізація негативних подій, що можуть виникнути. Це досягається шляхом систематичної ідентифікації, аналізу та оцінки ризиків, а також прийняття ефективних управлінських рішень. Такий підхід вимагає від підприємств систематичної інтеграції методів управління ризиками в стратегічне планування та процес прийняття управлінських рішень з метою забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності на ринках.

Перед керівником сільськогосподарського підприємства стоїть завдання обрати такий вид продукції, який забезпечить оптимальний рівень прибутковості. Це вимагає проведення комплексного аналізу і прийняття обґрунтованого рішення, що сприятиме ефективному управлінню та досягненню стратегічних цілей підприємства.

Один з підходів до вирішення цього завдання полягає у використанні методів аналізу ринкових тенденцій та попиту на продукцію, оцінці ризиків та можливостей розвитку ринків збуту, а також аналізі конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку.

Для ефективного управління та досягнення стратегічних цілей підприємства необхідно також враховувати внутрішні ресурси та їх використання, оцінювати інвестиційні можливості та потенціал розвитку сектору АПК.

Процес прийняття та реалізації господарських рішень в агропромисловому комплексі (АПК) може бути поділений на кілька етапів:

1. **Аналіз ситуації та постановка проблеми:** Цей етап включає оцінку поточного стану справ, виявлення проблем та можливостей для подальшого розвитку в АПК. На цьому етапі проводяться збір та аналіз даних, визначення цілей та завдань.

2. **Пошук та аналіз альтернативних варіантів:** На цьому етапі розглядаються різні варіанти дій або стратегій, які можуть бути прийняті для вирішення виявлених проблем або досягнення цілей. Кожен варіант оцінюється з погляду його ефективності, ризиків та вигід.

3. **Прийняття рішення:** На основі аналізу альтернативних варіантів приймається остаточне рішення щодо стратегії або дій, які будуть реалізовані в АПК. Це може включати в себе визначення бюджету, розподіл ресурсів та визначення відповідальних осіб.

4. **Реалізація рішення:** Після прийняття рішення вони починають втілюватися в життя. Цей етап включає в себе планування, координацію та виконання різних дій та процесів, необхідних для досягнення поставлених цілей.

5. **Оцінка результатів:** Після завершення реалізації рішень проводиться оцінка отриманих результатів та їх відповідність встановленим цілям та очікуванням. В цей етап входить аналіз досягнень, визначення

успіхів та невдач, а також вивчення важливих елементів для майбутніх рішень.

Але для більш ефективного результату потрібно знати й ключові аспекти обґрунтування даних рішень. Нижче наведено деякі з них:

1. **Ринковий аналіз:** Проведення досліджень ринку для з'ясування попиту на продукцію, аналізу конкурентів та визначення можливостей для виробництва та реалізації продукції.

2. **Оцінка ресурсів:** Аналіз наявних ресурсів, включаючи земельні угіддя, робочу силу, обладнання та капітал, для забезпечення ефективного використання ресурсів та оптимізації виробництва.

3. **Фінансова оцінка:** Оцінка фінансової потужності підприємства, включаючи аналіз прибутковості, ліквідності та стійкості до ризиків, для прийняття рішень щодо інвестицій та фінансового управління.

4. **Стратегічне планування:** Розробка довгострокових стратегій та цілей компанії, спрямованих на досягнення конкурентної переваги та сталого розвитку в агропромисловому секторі.

5. **Моніторинг та аналіз результатів:** Постійний контроль за виконанням планів та стратегій, а також аналіз результатів діяльності для вчасного виявлення проблем та корекції стратегій.

Обґрунтування господарських рішень в агропромисловому комплексі базується на комплексному аналізі різноманітних факторів, що впливають на діяльність підприємства, та вимагає врахування інтересів стейкхолдерів, забезпечуючи стійкий та успішний розвиток сільськогосподарського бізнесу.

Отже, сутність господарських рішень багатогранна, а тому, розкриваючи її, доцільно розглядати її більш комплексно, як економічну категорію, а не лише в контексті етапів його прийняття та реалізації, складових процесу чи критеріїв його вибору.

FEATURES OF INVESTMENT SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Yuliia TESLIUK, PhD in Economics, Senior Lecturer,
Dnipro State University of Agrarian and Economics

An important condition for stable economic development and activation of the processes of technical rearmament of the agrarian industry is the dynamic growth of investment support. It is the volume, structure and efficiency of the use of investment investments that determine the results of business entities, their development prospects, as well as the level of competitiveness of the agrarian industry as a whole.

Investors who are interested in the agriculture of Ukraine have rich experience of working in other countries, which can be applied. The main attractive factor for them is the land, which in Ukraine is significantly better in terms of quality and requires two to three times less fertilizers and equipment per hectare than European soil. The use of technologies tested in Europe under these conditions will give the maximum and fastest effect.

The low investment attractiveness of domestic agricultural enterprises is largely related to the financial aspects of producers' activities, which are dictated by market situations.

In order to improve investment support for the development of agricultural enterprises, it is necessary to make maximum use of the positive experience of foreign countries - support for manufacturers of agricultural machinery; creation of a powerful investment lending system for agricultural producers; attracting additional areas of agricultural land and increasing their fertility; construction and technical rearmament of livestock complexes; investments in the development of the social sphere of the village.

Increasing the level of investment support for agriculture contributes to increasing the volume of production of agricultural products and improving their

quality, obtaining competitive advantages, increasing the productivity of the industry, as well as strengthening the country's food security. Opportunities for investment activities of enterprises are formed at the expense of various resources, however, the main source of financing investments in fixed capital in agricultural enterprises of Ukraine are own funds received as a result of ordinary economic activity and at the expense of depreciation deductions. The generation of own investment resources thanks to profitable economic activity is the most stable source and prerequisite of the investment process in the state.

According to the results of the conducted research, differences were found in the formation of investment support for agricultural enterprises depending on the efficiency of their activities. In unprofitable enterprises, the level of investment provision is significantly influenced by only one of the studied factors - net income from the sale of agricultural products, while in profitable enterprises, the increase in the level of investment provision is influenced not only by the volume, but also by the structure of net income.

Given the fact that agriculture is the basis of the country's food security, it is necessary to implement appropriate improvements at each level of management of investment activities.

At the state level, it is necessary to improve the legislative and regulatory framework of investment activity; implement a number of innovations aimed at supporting enterprises that self-finance investment processes; implement effective measures to reduce the risks that are characteristic of Ukraine's investment activities.

At the regional level, it is necessary to improve the infrastructure of rural areas; create conditions for the formation of a favorable investment climate; implement measures to eliminate factors at the regional level that reduce investment activity; to create a regional center for advising investors, persons interested in the investment process; promote business cooperation with scientific institutions.

Investing or investing resources in a certain segment of the market does not make sense when it gives a profit less than it can be obtained in another market, which leads to a decrease in the value of assets, does not provide even a simple reproduction of production. In the domestic agricultural market, these requirements of the economy cannot be met. As a result, the investment attractiveness of agricultural production is very low, the economic condition of the absolute majority of economic entities is characterized by low indicators from year to year.

Thus, investment support for agricultural enterprises should be a system that should contribute to dynamic socio-economic development and increase the level of competitiveness of agricultural products and needs to take into account conditions that include international, socio-economic, ecological features of the functioning of the agrarian sector of the economy.

СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Олександр БАЛАЦЬКИЙ, здобувач гр. МгЕК-1-23

Марія ТІТОВА, здобувачка гр. МгЕК-1-23

Науковий керівник: д.е.н., проф. **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Негативними характеристиками довоєнного розвитку агропромислового виробництва України стала структурна незбалансованість, низький рівень залучення виробників до світових відтворювальних процесів й ланцюгів створення доданої вартості, глобального аграрного розвитку. Низька частка створеної доданої вартості та низька технологічність галузі стали наслідками структурних зрушень агропромислового виробництва.

Структурні трансформації галузі та фінансове забезпечення модернізаційних змін аграрного виробництва потребують оцінки існуючих джерел та динаміки інвестиційних вкладень. Динаміка інвестицій галузі, в значній мірі корелює із її структурними змінами та експортними перевагами виробників й власників землі і капіталів: протягом тривалого періоду інвестиційні кошти (внутрішні і зовнішні інвестиції) спрямовувалися до більш привабливої рослинницької галузі, до виробництв, що вирощували зернові та олійні культури. Подібні процеси закріпили деформовану структуру сільського господарства і його сировинну спеціалізацію. Надходження інвестицій, що були спрямовані до аграрної сфери мали стрибкоподібну динаміку, а позитивна тенденція відновилася тільки на кінець 2021 року. Відтак обсяги інвестиційних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників, які стали домінуючим джерелом

капіталовкладень залежали від їх фінансового стану і були обумовлені низькою спроможністю залучати кредитний ресурс, що найбільш несприятливо позначилося на розвитку малих форм аграрного бізнесу, які були обмежені у залученні кредитів і мали дефіцит власного фінансування.

Реалізація модернізаційних змін та стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку потребує обґрунтування відповідних інституціональних інструментів керованої модернізації аграрного виробництва. При обґрунтуванні й реалізації інституціонального впливу важливо враховувати глобальні тенденції розвитку сільського господарства в умовах постіндустріальних змін: поступове перетворення сучасного сільського господарства у глобальний мережевий аграрний кластер; концентрацію інвестицій навколо запровадження технологій, іманентних Індустрії 4.0; зростання попиту на висококваліфіковану робочу силу та вимог до системи їх підготовки, аграрної освіти.

Для реалізації інноваційних змін та поширення інноваційних форм організації агробізнесу важливим видається застосування інструментарію інституціонального конструювання для формування адаптивних перехідних форм функціонально-організаційних структур з реалізації бізнес-технології.

Інституціональний дизайн та регулювання розвитку інноваційних форм агробізнесу потребує формування системної основи та узгодженості заходів, які визначають запровадження формальних норм, що регулюють відповідні відносини та формалізують відповідальність всіх сторін економічних угод; Важливим завданням постає інтеграція сучасних форм агробізнесу до інноваційної системи національної економіки, включення завдань інноваційного розвитку сучасного агробізнесу до загальнонаціональної стратегії і програм інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Виклики та наслідки агропродовольчої спеціалізації України у світовій економіці : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук

Шубравської О.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2023. 254 с.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Віталій ВОЛОЩУК, д-р. екон. наук, доцент
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

В Україні було розроблено та затверджено низку нормативно-правових актів щодо забезпечення інноваційного розвитку економіки на стратегічну перспективу. Зокрема, розроблено та реалізується «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року», яка націлена на «розбудову національної інноваційної екосистеми [1]. Для цього необхідна ідентифікація, класифікація та оцінка факторів, що визначають інноваційний розвиток економіки [2]. Слід зазначити, що в економічній науці досі не сформовано єдиного погляду на перелік, кількісний та якісний склад чинників, що детермінують інноваційний розвиток економіки. Утім, практично всі дослідники вказують на складність та багатофакторність цього впливу [3] вказують на необхідність певних передумов інноваційного розвитку, як запоруки його успішності [4].

Основними проблемними питаннями Чернівецької області залишаються: нестабільність роботи підприємств в умовах правового режиму воєнного стану при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності: складні експортно-імпортні розрахунки в нових економічних умовах, постійне коливання курсів валют та ускладнені міжнародні розрахункові операції, недостатній перелік товарів критичного імпорту; у зв'язку з загальною мобілізацією в ЗСУ спостерігається тотальна нестача робочої сили та кваліфікованих кадрів; зв'язку із збройною агресією росії - значними руйнуваннями енергосистеми України запроваджено стабілізаційні

відключення від електропостачання; низька конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках через застаріле та енергоємне обладнання, неповна завантаженість виробничих потужностей; значна потреба у внутрішніх та зовнішніх інвестиціях для відновлення і розвитку виробництв; недостатня ефективність роботи об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва з питань надання правової, інформаційно-консультативної, освітньої та фінансової допомоги підприємцям, особливо в сільській та гірській місцевості, а також недостатній рівень діджиталізації.

Актуальним питанням для області є захист земельних угідь і господарських об'єктів від шкідливої дії паводкових вод. Має місце незадовільне фінансування протипаводкових (в області визначено 94 населені пункти, що знаходяться в зоні ризику підтоплення паводковими водами) та протизсувних заходів (на території Чернівецької області розташовано 362 потенційно небезпечних об'єкти, з яких, за результатами ідентифікації, 123 визначено об'єктами підвищеної небезпеки).

Пріоритетними напрямками розвитку підприємств області є: створення сприятливих умов на території області для роботи релокованих підприємств, підтримка та супровід релокованого бізнесу та території області, допомога в підборі площ для розміщення виробництв, перевезенні й розселенні персоналу; розвиток та підтримка мережі індустріальних парків на території області; впровадження прогресивних технологічних процесів; освоєння нових конкурентоспроможних виробів; промоція експортних можливостей регіону та просування товаровиробників області; підтримка та сприяння розвитку виробництва товарів; комунікація з бізнесом (обмін досвідом та інформацією); збереження та розвиток трудового потенціалу; надання консультативно-методичної допомоги територіальним громадам щодо розробки інвестиційних паспортів та інвестиційних проєктів, інформаційний супровід реалізації проєктів зі значними інвестиціями на території області; залучення представників бізнес-спільноти області до участі в інвестиційних

форумах та бізнес-конференціях; приведення у відповідність із вимогами сучасних стандартів автодоріг з відповідною дорожньою інфраструктурою за напрямками міжнародних транспортних коридорів; розбудова та проведення ремонту магістральних автодоріг за напрямками міжнародних і національних транспортних коридорів, під'їздів до контрольних-пропускних пунктів на державному кордоні.

Таблиця 1

Стратегічні та операційні цілі розвитку підприємств
Чернівецької області [5]

Стратегічна ціль	Оперативні цілі	Завдання
SMART 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму.	1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях.	1.1.1. Розвиток сільськогосподарського виробництва шляхом створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільгосппродукції. 1.1.2. Створення лабораторій щодо сертифікації якості продукції. 1.1.3. Вдосконалення селекційної бази для сільськогосподарської галузі. 1.1.4. Інтенсивний розвиток тваринництва в області. 1.1.5. Формування сприятливого інвестиційного клімату в секторі сільського господарства області. 1.1.6. Запровадження інноваційних методів сільського господарства.

Мета Програми «Агропромисловий комплекс»: створення сприятливих умов для стабільного, ефективного та конкурентоспроможного функціонування аграрного сектора економіки, в тому числі на гірських територіях, забезпечення продовольчої безпеки області, залучення нових інвестицій у розвиток та модернізацію підприємств аграрного сектора. Основні завдання та заходи Програми:

- забезпечення реалізації напрямків, визначених Комплексною програмою підтримки розвитку сільського господарства та розвитку земельних відносин у Чернівецькій обл. на 2023-2027 р;
- сприяння розвитку сільськогосподарського виробництва шляхом створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки

сільгосппродукції;

- сприяння ефективному використанню земель сільськогосподарського призначення, проведення заходів з докорінного покращення земель;
- формування сприятливого інвестиційного клімату в секторі сільського господарства області;
- формування інфраструктури ринку агропродукції;
- удосконалення структури посівних площ сільськогосподарських культур (розширення посівних площ на 0,3 тис. га, в тому числі сої на 0,9 тис. га, та соняшнику на 0,3 тис. га проти 2022 року);
- розбудова інфраструктури аграрного ринку:
  - завершення будівництва та введення в експлуатацію фруктосховища з регульованим газовим середовищем місткістю 10 тис. тонн (ТОВ «ГОЛД РОМІ»);
  - здійснення реконструкції фруктосховища місткістю 1 тис. тонн та сховища для зберігання картоплі та овочів на 1 тис. тонн (ФГ «Бояни Глиниця»);
  - завершення та введення в експлуатацію зерносушильного елеватора на 2,2 тис. тонн (СФГ «Урожай»);
  - завершення будівельних робіт ТОВ «Захід-Агро» щодо переоснащення колишнього Вашківецького бурякоприймального пункту під сучасний зерноприймальний пункт з подальшим будівництвом елеватора;
  - введення в експлуатацію першої черги на 30 тис. тонн з плановою пропускною спроможністю 300 тонн на годину Вадул-Сіретського зернового терміналу із потужним зерноелеватором об'ємом 200 тис. тонн збіжжя;
- впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій обробітку ґрунту «No-till», «mini-till», «strip-till» на площі близько 52 тис. га;
- створення кластеру виробників плодоягідних культур та введення в експлуатацію 3-х фруктосховищ;
- створення кластеру в галузі індикивництва та введення в експлуатацію 2-х забійних цехів;

- забезпечення участі у Програмі, що фінансується ЄС та реалізується Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) (збільшення поголів'я овець, організація переробки овечого молока та підтримка галузі з обласного бюджету).

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми: збільшення обсягів виробництва валової продукції сільського господарства у 2023 році на 1,2%, у тому числі рослинництва - на 2,7%; виробництва технічних культур у 2023 році на 0,9%, картоплі на 0,9%, соняшнику - на 1,3%, плодів та ягід - на 3,2%; поголів'я овець та переробки овечого молока.

Основні завдання та заходи Програми: підтримка релокованих підприємств, у тому числі за рахунок надання компенсації частини вартості орендної плати за виробничі приміщення та вартості придбаного виробничого обладнання; створення сучасної індустріальної та інноваційної інфраструктури в області: розбудова індустріальних парків «Новодністровськ» (Новодністровська тергромада), «Хотин Invest» (Хотинська тергромада) та «Енергія Буковини» (Сокирянська тер громада); включення до реєстру індустріальних (промислових) парків України 2-х індустріальних парків - «Недобоївці» та «Чернівці»; створення сучасних виробничих майданчиків на базі земельних ділянок типу «Brownfield» та «Greenfield»; продовження роботи щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури області.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. *Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України*: схвалено Постановою Верховної Ради України від 13 липня 1999 року N 916-ХГУ.

2. Ганечко І. Г., Зелінський Д. Е., Скляренко О. В. Практичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка і управління*. 2018. № 1. С. 51–56.
3. Trusova N. V., Hryvkivska O. V., Kotvytska N. M., Nesterenko S. A., Yavorska T. I., Kotyk O. V. Determinants of the Innovative and Investment Development of Agriculture. *International journal of Agricultural Extension*. 2021. Special Issue. P. 81-100.
4. Гончаренко О. В. Інституціональне регулювання розвитку інновацій в агропромисловому виробництві: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ДКС Центр, 2014. 440 с.
5. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/strategia-chernivetska-2027.pdf>

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ

Оксана ГОНЧАРЕНКО, д. е. н., професор,
Олексій ЧОРНОВОЛ, аспірант кафедри економіки,
e-mail: Oleksii.chornovol @uf.ua
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Формування основ постіндустріальної економіки, з огляду на вихідні умови та стан національної економіки, потребує модернізаційних перетворень як суспільного господарства так і суспільно-економічних відносин, що стане передумовою для стабілізації в середньостроковому періоді та, в подальшому, стратегічним вектором реалізації єдиного можливого варіанту прискорення економічної динаміки – інноваційного розвитку. Для забезпечення інноваційних засад розвитку важливо сформувати одновекторну спрямованість існуючих інституціональних норм, які регламентують даний процес. Подібна узгодженість регулюючого

впливу інституціональних норм, їх синергія, узгодженість детермінують сам процес та темп інноваційних перетворень. В національній економіці, традиційні елементи інституціонального регулювання економічного розвитку довгий час формували перепони для інноваційного розвитку та не стимулювали поширення інновацій.

Концептуальними засадами інституціонального дизайну передбачено включення до інститутів тих стимулів та обмежень, які забезпечують найбільш ефективну взаємодію і реалізацію діючих норм. Інституціональний дизайн можна реалізувати через коректування діючих норм; введення нових інституцій, запровадження додаткових або нових інституцій (інститутів); трансплантацію економічного інституту.

Коректування формальних норм не завжди передбачає зміни законодавчих регламентів, а два інших типи трансформацій можуть забезпечуватися запровадженням законів або відповідних нормативних актів. При введенні нового інституціонального елемента виникає «реплікація» наявних норм і інститутів для формування подібних до бажаної форми інституціональних норм (або копій) як результат процесу залучення інституціональних форм з іншого економічного середовища. В процесі дизайну проведення імпортування економічного інституту в ідентичному форматі є практично неможливим через невідповідність умовам, ресурсам й факторам, які властиві вихідному стану[1].

Трансплантація детермінується впливом обмежень, загроз або ризиків. Найбільшою проблемою вважається атрофія запроваджуваних інститутів, адже функціонування нового інституціонального формату може не бути сприйнятим інституціональним середовищем, ментальними та культурними цінностями. Атрофія здатна послабити функціональну спроможність і призвести до втрат життєздатності економічного інституту. Окрім атрофії може виникати й відторгнення інститутів (інституцій), що трансплантуються, якщо нові норми вводяться примусово. Негативним фактором є й інституціональний конфлікт, який виникає, якщо інститут життєздатний, але

при цьому відрізняється від того, що імпортується. Закріплення трансплантованого економічного інституту у перетвореній формі може призводити до мультиплікації дисфункціональних станів (формуються інституціональні пастки).

Враховуючи наявні передумови, неформальні й еволюційні обмеження для національної економіки найбільш придатною є стратегію побудови проміжних форм інститутів інноваційного розвитку, що дозволяє здійснити модифікацію існуючих інститутів в «проміжні» стани й реалізувати подальші зміни в межах інституціональних та еволюційних «обмежень» економічної динаміки. Такий підхід дозволить мінімізувати формування інституціональних дисфункцій та є найбільш оптимальним в умовах обмеженого фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Інститути у розширенні технологічної модернізації економіки України. *Журнал європейської економіки*. Тернопіль, 2016. Т. 15 (№ 3). С. 257

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ІННОВАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ірина КУТНЯ, здобувачка вищої освіти, гр. ЕК-1-22
Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сільське господарство – це сфера, яка постійно змінюється та розвивається. Щоб виробництво залишалось конкурентоспроможним та відповідало сучасним вимогам, необхідно постійно впроваджувати нові технології, методи вирощування, системи управління та інші інноваційні рішення.

На сучасному етапі аграрні підприємства стикаються зі складними викликами та конкурентним середовищем, де постійно зростає потреба в інноваціях для забезпечення ефективного функціонування та стійкості на ринку. Інвестиції в інновації стають важливим фактором для досягнення економічної ефективності та відповіді на виклики сучасного господарювання в аграрному секторі.

Серед основних проблем інноваційного розвитку аграрних формувань можна виокремити наступні:

- обмежене власне фінансування, зосереджене в основному на оновленні машино-тракторного парку та програмного забезпечення;
- небажання банків кредитувати дану сферу;
- підвищений ризик, пов'язаний з погодно-кліматичними умовами та бойовими діями;
- малий досвід провадження інноваційної діяльності в сучасних умовах;
- дефіцит висококваліфікованих кадрів здатних реалізувати інноваційні ідеї [1].

Аграрні підприємства потребують постійного розвитку та удосконалення для того, щоб зберігати своє місце на ринку та конкурувати з іншими учасниками. Інвестиції в інновації, такі як впровадження нових технологій, дослідження нових сортів культур або модифікація виробничих процесів, можуть допомогти підприємствам стати більш ефективними та адаптивними до змін у галузі.

Інновації можуть призвести до зростання виробничої потужності шляхом вдосконалення процесів, використання більш продуктивних методів вирощування або впровадження автоматизації. Крім того, ефективне використання інновацій може допомогти знизити загальні витрати на виробництво, оптимізувати використання ресурсів та зменшити втрати.

Інноваційність у сільському господарстві може включати в себе впровадження нових методів обробітку землі, використання сучасних

сільськогосподарських машин та обладнання, а також використання сучасних методів зберігання та переробки продукції.

Для того, щоб інноваційні проекти в аграрному секторі були успішними, важливо мати доступ до фінансових ресурсів, підтримки держави та інших зацікавлених сторін. Державні програми підтримки інновацій, податкові пільги та інші стимули можуть сприяти розвитку інноваційного середовища в сільському господарстві.

Підприємства, які активно інвестують у інновації, можуть отримати значну конкурентну перевагу на ринку. Вони можуть пропонувати споживачам продукцію вищої якості, за більш привабливими цінами або з унікальними характеристиками, що відповідають сучасним тенденціям та попиту споживачів.

Для подолання недостатнього рівня інноваційно-технологічної оснащеності підприємств аграрного сектора необхідно здійснити певні зміни, які, у першу чергу, мають стосуватися: – інституційно-правового забезпечення стосовно впровадження інноваційних методів ведення сільського господарства;

- інтелектуального потенціалу аграрної сфери та активізації розвитку аграрної науки;
- вдосконалення організаційно-економічного механізму технологічної безпеки аграрного сектора;
- підвищення кваліфікації працівників аграрного сектора та покращення рівня їх підготовки;
- створення державної фінансової підтримки підприємств аграрного сектора, зайнятих впровадженням інноваційної діяльності;
- реалізації відповідних стратегій і програм розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі;
- залучення інвесторів для впровадження науково-технічних досягнень у виробничу діяльність підприємств;

- розробки та впровадження в практику господарювання дієвих механізмів стимулювання інновацій в агропродольчій сфері [2, с. 22].

Таким чином, інвестиції в інновації в аграрному секторі є важливим стратегічним кроком для забезпечення конкурентоспроможності, стійкості та успіху підприємств у сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Негода Ю. В. Інноваційне забезпечення аграрного сектору України. *Економіка та суспільство*. 2024. №50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2397/2318>
2. Скрипнік В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. №20. С. 19-24.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Роман ПОЛИЦЯ, здобувач групи АспЕК-22

Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**,

д.е.н., професор кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В умовах сучасної економічної кризи інновації є важливою частиною успіху бізнесу. Ефективність підприємницької діяльності все більше залежить від нових продуктів та ідей, прогресивних технологій і організаційних рішень. Отримання комерційних результатів є основою для виживання та стійкості бізнесу. Йозеф Алоїз Шумпетер зазначав, що підприємницька діяльність неможлива без інновацій. Він також запровадив термін «інновація» в науковий оборот. Він вважав, що підприємництво походить від інновацій, і що підприємництво походить від здатності людей створювати щось нове. Він вперше досліджував питання інновацій (нових змін у розвитку) і надав повний опис інноваційного процесу. Він виділяв такі

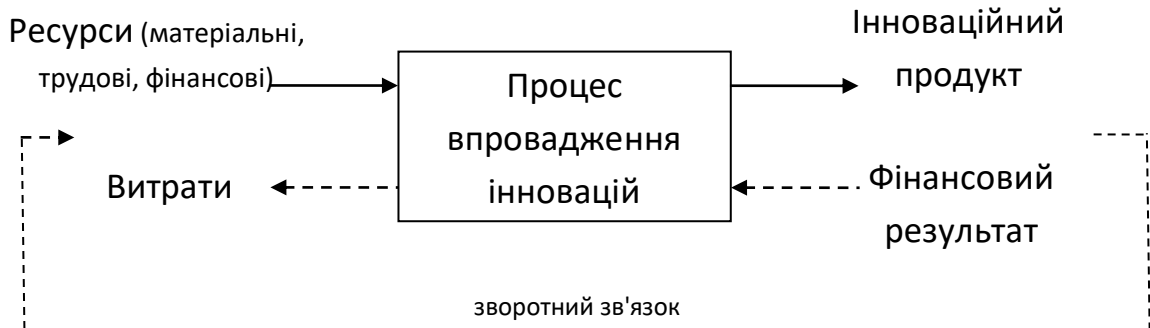
абсолютно нові поєднання факторів виробництва, як створення нових продуктів, використання нових технологій і методів виробництва, відкриття нових ринків збуту та джерела сировини, які сприяли динамічним змінам в економіці. Він їм надав назву «нововведення». Після 30-х років ХХ століття Й. Шумпетер став використовувати саме термін «інновація». Крім того, він розумів інновацію як зміну, пов'язану з впровадженням і використанням нових товарів, виробничих процесів, транспортних засобів, ринків і способів організації бізнесу [1].

Інновація є основним джерелом прибутку, згідно з неокласичними думками Й. Шумпетера, викладеними в його роботах: «без розвитку немає прибутку, без прибутку немає розвитку». Дослідження інших вчених в галузі інновацій ґрунтувалися на роботах Й. Шумпетера. Сам термін «інновація» походить від латинського слова «innovato», яке перекладається як «поновлення» або «відновлення». Термін поширився на інші мови. Згідно з тлумачним словником Оксфордського Університету, слово «інновація» походить від англійського слова «інновація», яке в українській мові означає акт чи дія впровадження нового, або внесення змін.

Нововведення-продукти, нововведення-процеси (виробничо-технологічні), модифікації продуктів і послуг є основними категоріями інноватики. Але інновації не обмежуються лише новими продуктами або процесами та їх змінами. Тому слід погодитися з тим, що інші дослідники вважають інноваціями створення нового ринку, відкриття нового джерела постачання сировини або напівфабрикату, перебудову системи управління тощо. Таким чином, практичним освоєнням нововведень є реалізація комерційної (підприємницької) ідеї щодо задоволення попиту на певні товари, технології чи послуги. Завдяки цьому можна отримати додатковий прибуток, що підвищує економічну стійкість компанії.

Таким чином, ми схилиємося до того, що інновація – це процес створення, поширення та використання чогось нового, що призводить до отримання більш значних результатів, ніж від звичайної діяльності,

відповідно до етимологічного аналізу та аналізу поняття інновації різними вченими. Таким чином, ми розглядаємо впровадження інновацій як систему з входами та виходами, а також витратами та результатами (рис.).

Рис. Процес впровадження інновацій

Підприємства витрачає ресурси (матеріальні, трудові та фінансові) і отримує деякі результати у вигляді інноваційного продукту. Ці результати відрізнятимуться від результатів звичайної діяльності. Саме результати інноваційної діяльності забезпечуватимуть економічну стійкість підприємств під час кризи та дозволять їм вижити під час постійних негативних зовнішніх впливів. Отже, необхідно зосередитися на впливі різних типів інновацій на елементи, які визначають економічну стійкість, і структурувати зв'язок між інноваційними діями та економічною стійкістю підприємств.

Незважаючи на те, що інновації є необхідною умовою досягнення підприємством економічної стійкості, вони дозволяють отримати більш значні результати, ніж від звичайної діяльності. Це дозволяє підприємствам функціонувати в умовах кризи, інновації також несуть у собі нові проблеми, пов'язані з управлінням інноваційними процесами на підприємстві та високою вартістю їх реалізації. Отже, рішення щодо впровадження інновацій повинні бути обґрунтованими та враховувати наступне:

спеціалізація інноваційного процесу, в якому фахівці підприємства відіграють важливу роль на певній стадії його реалізації;

тривалість процесу, а отже, час, необхідний для прогнозування очікуваних результатів і окупності проекту;

високий ризик, пов'язаний з труднощами прогнозування очікуваних результатів і окупності проекту;

фінансування для реалізації інноваційного проекту, тощо.

Таким чином, у сучасному світі підвищення економічної стійкості є однією з найбільш важливих проблем для бізнесу, оскільки його економічне становище послаблюється через конкуренцію. У підтримці економічної стійкості підприємства зацікавлені не лише його керівництво та працівники. Це стосується постачальників, покупців, кредиторів, інвесторів і держави. Рішення контрагента продовжувати співпрацю з компанією може залежати від результатів оцінки економічної стійкості компанії.

У результаті оцінка та подальший аналіз економічної стійкості підприємства стають все більш важливими. Оцінка економічної стійкості підприємства складається з низки заходів, які дозволяють визначити зміни та динаміку показників, які характеризують результати діяльності конкретного підприємства. Оцінка економічної стійкості підприємства визначає його здатність успішно працювати в умовах ринкових відносин та здатність адаптуватися до динамічних змін.

Список використаних джерел

1. Йозеф Алоїс Шумпетер (Joseph Alois Schumpeter) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visionary.management.com.ua/management/jozef-alois-shumpeter-joseph-alois-schumpeter/>.

ІННОВАЦІЇ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: ЗМІСТ, КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

Теличко АНАСТАСІЯ, здобувач групи ЕК-1-21
Науковий керівник: к.е.н., ст.викладач **Юлія ТЕСЛЮК**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Інновації у виробництві є новою, такою, що не була раніше, науково-організаційною комбінацією чинників виробництва, створення якої є мотивованим підприємницькою діяльністю, а саме, прагненням компаній до одержання прибутку [1, с.172].

Інновація на аграрному підприємстві - це процес нововведення або вдосконалення його (аграрного виробництва) складових частин, що демонструє їх якісні характеристики [1, с.173].

О. Янковська виокремлює 5 властивостей інноваційної діяльності на аграрному підприємстві [4]:

- термін процесу розробки інновації;
- нововведенням характерний поліпшуваний характер;
- дослідження живих організмів;
- важливе значення науково-дослідних установ;
- існування залежності від природно-кліматичної зон.

В інновації галузі аграрного виробництва входять безпосередньо (або опосередковано у межах технологічного циклу) процеси, в яких приймають участь співробітники, машини (інструменти, устаткування) та складовий компонент довкілля (рослини), існування яких у природному середовищі (без участі співробітників) не є можливим чи можливе лише з частковою або повною втратою основних функціональних властивостей. Відмінна властивість інновацій у сфері аграрного виробництва - це обов'язкова наявність складового компоненту, що будучи частиною довкілля, без участі співробітників компанії існувати не зможе [2, с.145].

Класифікацію інновацій у аграрному виробництві за різними ознаками наведемо у табл.1.

Таблиця 1

Класифікація інновацій на аграрному підприємстві [2, с.146]

Ознака класифікації	Вид інновації
Біологічна	Новий сорт чи гібрид рослин, створення рослин, що будуть стійкими до хвороб та шкідників, несприятливих чинників навколишнього середовища.
Технічна	Застосування нового виду техніки, технології або устаткування.
Технологічна	Нова технологія обробки аграрних культур, науково обґрунтовані системи землеробства, нова ресурсозберезувальна технологія виробництва та зберігання аграрної продукції.
Хімічна	Новий вид добрив, нові засоби захисту рослин.
Економічна	Нова форма організації, планування та управління, нова форма та інструментарій інноваційного розвитку підприємства.
Соціальна	Забезпечення сприятливих умов життя і відпочинку.
Інновації в менеджменті	Нова форма організації та мотивації праці, новий метод ефективного управління персоналом.
Маркетингова	Новий вихід на сегмент ринку, вдосконалення якості продукції і збільшення асортименту, нові канали збуту.

Механізм реалізації інновацій у виробничо-економічних процесах аграрного підприємства поділяється на три ключові стадії [3, с.126]:

- інноваційної діяльності, де здійснюється обґрунтування необхідності розробки та реалізації інноваційної стратегії, проводиться науково-дослідна та конструкторська діяльність, створюються прототипи інноваційного продукту, здійснюється тестування продукту, формується бізнес-план;

- інвестиційна, де проводиться пошук і залучення фінансових ресурсів у вигляді інвестиційного капіталу, здійснюються дослідні випробування виробленої продукції, здійснюється навчання персоналу в рамках управління інновацією;

- експлуатаційна, на якій відбувається масовий випуск інноваційного продукту (технології), здійснюється впровадження даної інновації у

виробничо-економічні процеси та подальша експлуатація розробленого інноваційного продукту (інноваційної технології).

Реалізація даного механізму дозволить в середньостроковій перспективі збільшити рівень конкурентоспроможності продукції аграрного підприємства, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також підвищить рівень продовольчої безпеки держави.

Отже, інновація на аграрному підприємстві - це процес нововведення або вдосконалення його (аграрного виробництва) складових частин, що демонструє їх якісні характеристики.

Інновації на аграрному підприємстві класифікують за такими видами: біологічна, технічна, технологічна, хімічна, економічна, соціальна, інновації в менеджменті та маркетингова.

Механізм реалізації інновацій у виробничо-економічних процесах аграрного підприємства підрозділяється на три ключові стадії: інноваційної діяльності, інвестиційна та експлуатаційна.

Список використаних джерел

1. Кареба М. І., Голенков Ю. М. Формування моделей інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 19. С. 171–174.
2. Ковтун В. Інноваційна стратегія розвитку аграрних підприємств. *Фінансовий простір*. 2020. № 3 (39). С. 145–153.
3. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль : Екон. думка, 2018. 326 с.
4. Янковська О. І. Особливості інновацій в сільському господарстві. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_54 (дата звернення 10.03.2024).

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Василь ТИМОЩУК, аспірант кафедри економіки,
e-mail: tymoshchuk.v.v@dsau.dp.ua

Науковий керівник: д.е.н., проф., Оксана ГОНЧАРЕНКО
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Розв'язання проблем продовольчого забезпечення, вузькоспеціалізованого національного виробництва, збереження існуючих ланцюгів постачання продовольства, оновлення логістичних зв'язків потребує зміни контексту досліджень і оцінки та врахування економічних, соціальних, екологічних факторів. Нові реалії фактично позбавили умов для успішного функціонування економік, яким властиве виробництво тільки окремих груп товарів й вузька спеціалізація, адже це формує значну залежність національного господарства від кон'юнктури світового ринку при реалізації товарної продукції й формує загрози продовольчої безпеки для споживачів в нестабільних умовах.

Напрацювання сучасних дослідників з питань регулювання економічної динаміки, використання інструментів інституціонального впливу для започаткування процесу керованої модернізації, відповідності глобальним векторам і стратегічним пріоритетам, перспективам реалізації зеленого курсу характеризується не тільки методологічним різноманіттям але й пошуком інституціонального інструментарію, регулювання та проєктування модернізаційних трансформацій [1]. Держава як ключовий інститут в реалізації модернізаційних трансформацій здатна започаткувати імпульс до формування сприятливого бізнес-середовища та інвестиційного клімату; забезпечити захист права й інтелектуальної власності та залучення іноземного інвестування; сформувані законодавчі норми, які регламентують підвищення якості аграрної освіти і науки; започаткувати механізм

стимулювання доходів працівників агропідприємств та розвитку сільських територій; прийняти дієві заходи для спрощення та прозорості наявних митних обмежень; модернізувати систему комунікацій, транспорту і логістики, розвиток інноваційної інфраструктури.

Реалізація зазначених імперативів потребує формування інституціонального забезпечення для розвитку інновацій аграрних підприємств, через яке можуть бути запроваджені управлінські імпульси для започаткування керованої інноваційної модернізації аграрного виробництва.

Реалізація інноваційної модернізації агропромислового виробництва на основі запровадження інновацій сільськогосподарських підприємств потребує відповідної інституціоналізації управлінських впливів для забезпечення оптимізації сівозмін, підвищення родючості земель, забезпечення продовольством, підтримки малого і середнього агробізнесу, розвитку переробних аграрних виробництв та технологічного оновлення виробництва.

Дієвим інструментом управлінського впливу в світовій практиці став програмно-цільовий підхід. Його застосування в національних реаліях потребуватиме конкретизації стратегічних пріоритетів, ресурсного наповнення та інституціональної системності. Відтак, програмно-цільове поєднання інструментів інституціонального впливу, що реалізують різноспрямовані у часі завдання, має включити: монетарні стимули технологічного оновлення засобів виробництва сільськогосподарських підприємств; інвестиційне забезпечення агроінновацій; податкове стимулювання агробізнесу до модернізаційних проєктів ресурсозбереження в землеробстві, розвитку переробних виробництв, біобезпечних технологій; стимулювання інноваційного розвитку малих аграрних формувань, фермерства за допомогою інтеграції й кооперації, інформаційно-комунікаційного забезпечення інноваційного процесу; розвиток інфраструктури для підтримки інноваційного процесу; визначення

пріоритетів наукоємного виробництва, підтримка фундаментальної аграрної науки.

Список використаних джерел

1. Відтворювальна динаміка економічних систем: інститути та діяльність : монографія / за ред. чл.-кор. Гриценка А.А. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2018. – 524 с.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ольга ТКАЛІЧ, к.е.н., доцентка кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Внаслідок стрімких процесів глобалізації світової економіки та послідовного здійснення в Україні економічних реформ, що супроводжувались процесами приватизації, формування ринків (цінних паперів, праці, капіталу, інновацій тощо), промислові підприємства постали перед ринковою необхідністю впровадження нових форм і методів організації управління та, разом з тим, вдосконалення механізмів реалізації досягнень НТП, від чого в подальшому залежить розвиток виробничої сфери, конкурентоспроможність продукції зокрема, та української економіки в цілому, ефективна інтеграція у світову економіку.

Фінансові інновації були й залишаються невід’ємною складовою економічного розвитку людства протягом останніх декількох сторіч. Сплески інноваційної активності чергуються з її послабленням або навіть відсутністю. За останні 30 років на фінансових ринках розвинених країн спостерігається бурхлива інноваційна діяльність, унаслідок якої з’явилися нові продукти, у т. ч. нові форми деривативів, альтернативні продукти

перенесення ризику, біржові індексні фонди. Учасники інноваційної діяльності намагаються створити такі продукти, які б відрізнялися від існуючих і відповідали поступовим або стрімким змінам у економіці.

Джерела фінансування інноваційної діяльності класифікуються на: залучені кошти (доброчинні внески, емісія цінних паперів, бюджетні кредити), власні кошти (доходи майбутніх періодів, резервний фонд, нерозподілений прибуток, амортизаційний фонд, статутний фонд) та запозичені кошти (кредити банків та кредитних спілок, кошти партнерів, ФПГ та інституційних інвесторів, кошти іноземних інвесторів та міжнародних фінансових інститутів, лізинг, кошти технопарків та технополісів, кошти венчурних фондів, кошти інноваційних фондів, кошти замовників, бюджетні кошти). На різних етапах життєвого циклу інновації залучаються різні джерела фінансування [1, с. 106-112].

Суб'єктами фінансування інноваційної діяльності можуть бути інноваційні підприємства (наукові організації, інноваційно-активні підприємства, об'єкти інноваційної інфраструктури), державні органи влади (міністерства та відомства), спеціалізовані інноваційні фонди, різноманітні фінансові установи (банки, інвестиційні та страхові компанії, недержавні пенсійні фонди та ін.), венчурні фонди, іноземні інвестори та приватні особи.

Зазначимо, якщо за основу оцінки фінансового забезпечення взяти його ресурсну складову (тобто розглядати як сукупність фінансових ресурсів усіх суб'єктів фінансової системи), то виникає питання, пов'язане з відсутністю єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх економічного змісту та джерел формування.

Фінансові ресурси інноваційних підприємств являють собою ту частину інвестицій, яку спрямовують на розробку та впровадження як технологічно нових, так і значно вдосконалених продуктів і процесів, організаційних і управлінських методів тощо. Їх економічний зміст

виявляється в стимулюванні інноваційної активності і прирості кінцевих результатів інноваційної діяльності – інновацій.

До того ж, вкладення фінансових ресурсів в інновації характеризуються значним часовим лагом від моменту авансування коштів в інновації до одержання комерційної віддачі від них. Таким чином, на наш погляд, поняття «ризиковий капітал» найадекватніше відображає характер використання фінансових ресурсів для здійснення інноваційної діяльності, характер зв'язку між різними етапами інноваційного циклу. Водночас необхідно розуміти, що ступінь ризику інвестицій у нововведення істотно варіюватиметься залежно від рівня невизначеності кінцевого результату інновацій (ступеня новизни) [2, с. 56-58].

На сучасному етапі найперспективнішим напрямом є залучення до інвестиційної діяльності в Україні корпоративного сектора економіки.

Список використаних джерел

1. Юркевич О.М. Фінансове забезпечення науково-технічної інноваційної діяльності // Фінанси України. 2023. № 6. С.106–102.
2. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. К.: Знання, КОО, 2022. С. 316.

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Анастасія ЧЕРЕПАНОВА, студентка МГЕКЗ-23
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Науковий керівник: **Олена ПАВЛЕНКО**,
к.е.н., доцент, кафедра економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності аграрного підприємства є ключовим фактором у розвитку сучасного сільськогосподарського сектору. Сучасні вимоги до ефективності, стійкості та конкурентоспроможності вимагають постійного впровадження новітніх технологій, методів управління та підходів до виробництва. У цьому есе розглянемо важливість інвестиційного забезпечення для стимулювання інновацій у сільському господарстві.

По-перше, інвестиції в інноваційні технології дозволяють аграрним підприємствам підвищувати продуктивність та ефективність виробництва. Впровадження автоматизованих систем, високопродуктивних сортів рослин, сучасних методів обробки ґрунту та управління ресурсами дозволяє збільшити врожайність і знизити витрати на виробництво.

По-друге, інвестиції у дослідження та розвиток сприяють створенню інноваційних продуктів та рішень, які відповідають вимогам ринку та споживачів. Наприклад, впровадження біотехнологій у вирощуванні рослин дозволяє отримати більш стійкі сорти до шкідників та хвороб, що забезпечує якісний врожай та знижує використання хімічних пестицидів.

По-третє, інвестиції в навчання та розвиток персоналу є важливим чинником успіху інноваційного підприємства. Нові технології вимагають від співробітників постійного навчання та адаптації до змін, тому інвестування в їх професійний розвиток є вкрай важливим.

Нарешті, інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності в аграрному секторі сприяє створенню стійкого та конкурентоспроможного бізнесу. Це відображається у здатності підприємства адаптуватися до змін у сільському господарстві, забезпечувати високу якість продукції та економічну ефективність.

Отже, інвестиції в інновації є вирішальним фактором для розвитку аграрного сектору. Це сприяє підвищенню продуктивності, конкурентоспроможності та стійкості сільського господарства, що є ключовим для забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку галузі.

У воєнний період, інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності аграрного підприємства набуває ще більшої важливості і може мати стратегічне значення для країни. Забезпечення продовольчої безпеки, розвиток стратегічних резервів, забезпечення сталого розвитку та підтримка військових зусиль - це лише деякі аспекти, які підкреслюють важливість інвестування у сільське господарство під час воєнних конфліктів.

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЕКСПОРТУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Павло АНТОНЮК, к.е.н. с.н.с.,

ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»

Олег АНТОНЮК, к.е.н., доцент

Одеський національний технологічний університет

Тетяна Ступницька, к.е.н., доцент

Одеський національний технологічний університет

Христина БАРАНЮК, Ph.D., доцент

Одеський національний технологічний університет

Триваюча війна вимагає значних фінансових ресурсів, в тому числі і в іноземній валюті, основним джерелом якої являється зовнішня торгівля. Військові дії визвали скорочення виробництва та експорту продукції металургії, інших важливих галузей і в меншій мірі вплинули на діяльність підприємств агропромислового комплексу держави, що вплинуло, в свою чергу, на структуру товарного експорту. Так, якщо в довоєнному 2021 р. частина агропродовольчої продукції в експорті товарів була 40,7%, то в 2022 р. зросла до 53,0%, а в 2023 р. досягла 60,8%. Агропродовольча продукція нині – головний експортний товар держави. Більш того, при загальному від’ємному сальдо в торгівлі товарами лише агропродовольча продукція забезпечує додатне сальдо поряд з деревинною та недорогочінними металами та виробами з них. В 2023 р. зовнішня торгівля цими товарами мала результатом додатне сальдо в сумі 16887 млн дол., в тому числі – 15046 або 89,1% від операцій з агропродовольчими товарами. Дані про обсяги та структуру експорту агропродовольчих товарів наведено в табл.1.

Таблиця 1

Експорт агропродовольчих товарів з України в 2021-2023 рр.*

Розділи продукції відповідно до УКТЗЕД	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
I. Живі тварини, продукти тваринного походження	1345	4,8	1472	6,3	1363	6,2
II. Продукти рослинного походження	15538	56,1	13473	57,6	11716	53,2
III. Жири та олії тваринного і рослинного походження	7037	25,4	5948	25,4	5649	25,7
IV. Готові харчові продукти	3789	13,7	2497	10,7	3272	14,9
Всього	277709	100,0	23390	100,0	22000	100,0

*Розраховано авторами з використанням джерел [1]

Попри скорочення обсягів експорту структура товарів суттєво не змінилась, де переважає безпосередньо продукція сільськогосподарських підприємств (розділи I, II) з часткою близько 60% проти продукції харчової промисловості (розділ III, IV), на яку приходиться лише 40%. Така, на нашу думку, не досить ефективна структура особливо примітна на прикладі ряду країн ЄС, де саме готові харчові продукти переважають продукцію сільського господарства: Польща – 54,3%, Франція – 54,5%, Німеччина – 55,8%. Більш того, сама структура експорту продукції сільського господарства також досить специфічна, де основна сума експортної виручки припадає на продукти рослинного походження, головним чином на товарну групу 10 «Зернові культури», тобто продукцію з найменшою доданою вартістю (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння структури експорту сільськогосподарської продукції в деяких країнах Європи*

Товарні розділи та групи	Україна в середньому за рік 2021-2023 рр.		2023 р.			
			Німеччина		Польща	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
I. Живі тварини, продукти тваринного походження	1393	9,3	15296	58,4	25976	59,1
II. Продукти рослинного походження, в тому числі зернові культури	13575	90,7	10874	41,6	17946	40,9
	9919	66,3	3850	14,	3369	7,7
Всього	14968	100,0	26173	100,0	43922	100,0

*Розраховано авторами з використанням джерел [1]

В розвинутих країнах ЄС експортуються переважно продукти тваринного походження – м'ясні і молочні продукти, тобто продукція з підвищеною доданою вартістю. Жодна з країн не експортує в значних обсягах зернові культури. В Україні зворотня ситуація – основою аграрного експорту є зернові культури, в т.ч. кормові – кукурудза, ячмінь. Очевидно, що такі масштаби експорту економічно недоцільні, так як підривають кормову базу тваринництва і негативно впливають на стан внутрішнього ринку м'ясних і молочних продуктів. У 2021-2023 рр. для задоволення потреб населення в м'ясо-молочних продуктах їх імпорт склав значну суму – 1489 млн дол.

Висновки:

1. В умовах війни зростає потреба держави в іноземній валюті і цьому може сприяти зовнішня торгівля агропродовольчими товарами.

2. Назріла необхідність зміни структури експорту всієї агропродовольчої продукції шляхом зростання частки промислової продукції, що збільшить експорт готових харчових продуктів і зменшить їх імпорт.

3. Необхідна зміна і структури аграрної продукції за рахунок зменшення експорту кормових культур, направивши їх на розвиток тваринництва і зростання експорту продукції тваринництва.

4. Війна вимагає швидких рішень, тому зміни в структурі мають бути здійснені в найбільш короткий період.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики: [Веб-сайт]. Київ. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2024 р.)

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЕЇ

Олександр БАЛАЦЬКИЙ, здобувач гр. МГЕК-1-23
Науковий керівник: проф. Алла Сітковська
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Конкурентоспроможність, на сьогоднішній день, у жорстких умовах господарювання стає проблемою ефективної діяльності аграрних підприємств, забезпечення сталого рівня їх економічного положення. Вона стає об'єктом управління, в якого за мету є досягнення необхідного результату від функціонування підприємства при мінімізації його витрат. Динамічність та невизначеність зовнішнього середовища через воєнні дії, посилення конкурентної боротьби в умовах ринкової економіки роблять цю проблему одним із пріоритетних завдань, вірне вирішення якої забезпечить ефективно подальше функціонування аграрних підприємств.

В умовах воєнних дій та економічної глобалізації питання конкурентоспроможності аграрної продукції сьогодні є актуальним. Одним з основних шляхів вирішення цієї проблеми є використання сучасних методів управління, розробка довгострокових програм та запровадження стимулів для забезпечення конкурентоспроможності продукції потенційно успішних сільськогосподарських підприємств та галузей.

Конкурентоспроможність продукції є важливим критерієм доступу до ринку, умовою ефективної підприємницької діяльності та фактором вибору засобів і методів виробничої діяльності. Забезпечення високої конкурентоспроможності продукції є запорукою комерційного успіху підприємства [1, с. 81].

Конкурентоспроможність аграрних підприємства забезпечується за допомогою формування конкурентних переваг у порівнянні з іншими

підприємствами-конкурентами, тобто за рахунок тих самих методів, що й конкурентоспроможність продукції, зважаючи на те, що ці поняття нерозривні між собою. Конкурентоспроможність продукції проявляється в ході її реалізації як товару та визначається насамкінець замовником. Сама сутність конкурентоспроможності продукції проявляється в основному через три групи основних показників, за якими вона оцінюється: корисність продукції; витрати споживача при задоволенні його потреб у продукції; придатність продукції до пропонування [3].

Таким чином, конкурентоспроможність слід розглядати як відносну характеристику продукції, котра показує її відмінність від продукції конкурента за рівнем відповідності однакової потребі та за витратами на її задоволення.

Під управлінням конкурентоспроможністю продукції необхідно розуміти процес визначення, планування, формування, утримання та накопичення конкурентних переваг продукції з метою підвищення її рівня або втримання на запланованому рівні.

Запропонована на ринку продукція аграрних підприємств повинна відповідати потребам споживачів, відрізнитися від продукції конкурента і мати свої специфічні особливості, які сприяють поліпшенню її якості. Перш за все на конкурентоспроможність продукції впливає низка факторів :

1. Прибуток аграрного підприємства.
2. Внутрішні фактори : Трудові ресурси; Оборотні кошти; Технології виробництва; Матеріально-технічна база; Інформаційна база
3. Зовнішні фактори : Державне регулювання; Науково-технічний прогрес; Соціальні; Екологічні.
4. Споживчі якості товару : Стандартизація і сертифікація [2].

Вартісні показники конкурентоспроможності продукції характеризують ціну споживання, тобто витрати споживача, з метою задоволення своїх потреб. Найважливішими чинниками, які визначають ціну продукції, є рівень платоспроможного попиту і витрати на її виробництво.

Від першого фактору залежить, чи зможуть споживачі придбати запропонований вид продукції. Без врахування даного чинника реалізація продукції може бути проблематичною або взагалі неможливою. З іншого боку, ціну визначають витрати на виробництво продукції, з урахуванням яких визначають економічну ефективність виробництва.

При цьому необхідно враховувати те, що коли виробництво продукції є нерентабельним, то якою б вона не була конкурентоспроможною, немає ніякого сенсу виробляти її. При взаємодії таких економічних чинників, як рівень платоспроможного попиту і витрати на виробництво, формується ціна продукції – одна з найважливіших кількісних і якісних характеристик.

Висновки. Сьогодні, в складних умовах ринкової економіки, підприємства концентруються на задоволенні потреб ринку, вимог споживачів і виробляють тільки ту продукцію, яка користується попитом і може забезпечити прибуток, необхідний для подальшого розвитку. Умови і принципи господарювання аграрного підприємства та результати його діяльності безпосередньо залежать від конкурентоспроможності його продукції на ринку.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2018. 624 с.
2. Крючкова Ж. В. Сутність конкуренції і конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічних категорій. Інвестиції: практика та досвід. Випуск 12. 2020. URL: <http://surl.li/cbakn>.
3. Попадинець Н.М. Конкурентоспроможність продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках. URL: <http://ird.gov.ua/irds/molvch20150261330.pdf>.

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Оксана БУДЬКО, д.е.н., професор
Дніпровський державний технічний університет
В'ячеслав БАБЕНКО, здобувач
Дніпровський державний технічний університет

Ідеї сталого розвитку знайшли відображення у Цілях сталого розвитку (ЦСР), в яких розглядаються такі ключові питання, як подолання рівня бідності, голоду, сприяння охороні здоров'я, забезпечення доступу до освіти і гендерної рівності, збереження водних ресурсів і енергії, підтримка економічного розвитку та зниження рівня безробіття, підвищення безпеки у містах, протидія зміні клімату та ін. [1]. Кожна ціль підкріплена детальним планом її реалізації та очікуваними результатами.

Важливу роль у досягненні ЦСР на макрорівні відіграють суб'єкти господарювання, які будують стратегію своєї діяльності з урахуванням принципів сталого розвитку. Це потребує здійснення управлінської політики із застосуванням ефективних методів та прийомів управління. Інструментом обґрунтування управлінських рішень в умовах сталого розвитку є економічний аналіз, який тісно пов'язаний з іншими функціями управління, зокрема з плануванням, є засобом обґрунтування планів і прогнозів та базується на обліку і контролі.

Завданнями економічного аналізу в умовах реалізації підприємством цілей сталого розвитку є виявлення відхилень, пов'язаних з економічними, екологічними та соціальними аспектами діяльності компаній, визначення чинників, які вплинули на них, прогноз основних тенденцій у діяльності суб'єкта господарювання, встановлення резервів покращання діяльності, підготовка та обґрунтування оптимальних управлінських рішень.

Внаслідок значної кількості показників для оцінювання того чи іншого аспекту діяльності виникає необхідність формування на рівні підприємства системи показників з описом методики їх розрахунку, які використовуватимуться для оперативного і якісного управління підприємством.

Оцінку економічного аспекту діяльності суб'єкта господарювання проводять, як правило, за допомогою показників фінансової стійкості, ділової активності, платоспроможності та ліквідності, рентабельності. Серед показників фінансової стійкості слід виділити коефіцієнти концентрації власного капіталу, концентрації позикового капіталу, співвідношення власного і позикового капіталу, маневреності власного капіталу та ін. Результати аналізу цих показників забезпечують можливість визначення типу фінансової стійкості підприємства (нормальний, нестійкий, кризовий). Важливу роль в оцінці діяльності підприємства відіграють і показники ділової активності, які дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів. У результаті аналізу платоспроможності здійснюється оцінка того, як підприємство розпоряджається своїми активами. Визначення показників рентабельності забезпечує оцінку результативності фінансово-господарської діяльності.

Аналіз екологічних аспектів діяльності можна визначити як екологічний аналіз, під яким розуміють «дослідження взаємодії екологічних та економічних процесів для більш раціонального та дбайливого використання природних ресурсів» [2]. Аналіз екологічних аспектів діяльності передбачає оцінку витрат, пов'язаних з охороною навколишнього середовища (викидів, поводження з відходами тощо), вартості капітальних інвестицій в очисні споруди та інші об'єкти, які сприяють охороні довкілля, фінансових результатів, які отримані внаслідок здійснення заходів щодо охорони навколишнього середовища.

Аналіз екологічних аспектів діяльності підприємства також включає оцінку безпеки і екологічності сировини, технологій та обладнання, які

використовуються підприємством, визначення збитків для навколишнього середовища, які виникають або можуть виникнути у процесі виробництва, аналіз ефективності роботи екологічного менеджменту, оцінка ризиків для екології та потенційних проблем, а також визначення сфер ризику і розробка шляхів вирішення виявлених проблем.

Аналіз соціальних аспектів діяльності передбачає оцінку витрат, пов'язаних з персоналом, зокрема, соціальної допомоги, витрат на навчання за рахунок підприємства, на відпочинок дітей працівників, підвищення кваліфікації, витрати на охорону здоров'я (утримання медпункту, матеріальна допомога на лікування тощо). Слід відзначити, що соціальний аспект діяльності підприємства аналізується також за допомогою якісних показників, які не піддаються вартісній оцінці, але не менш важливі для досягнення позитивного фінансового результату та іміджу підприємства. До таких показників слід віднести заохочування у вигляді нагород, подяк, грамот, участь працівників у культурно-масових заходах та ін.

Результати аналізу за економічними, екологічними і соціальними аспектами діяльності підприємства дозволять розробити заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Таким чином, в умовах сталого розвитку економічний аналіз є одним із важливих інструментів здійснення ефективної управлінської політики, який формує інформаційну базу для здійснення якісної та кількісної оцінки економічних, екологічних і соціальних аспектів діяльності підприємства. Результати економічного аналізу дозволять оцінити привабливість суб'єкта бізнесу з точки зору реалізації інвестиційних проектів та здійснити порівняння з конкурентами через визначення їх сильних та слабких сторін.

Список використаних джерел

1. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>

2. Боронос В. М., Марчук І. В. Еколого-економічний аналіз структуризації показників виробництва. Вісник СУМДУ. 2006. Вип. 7. С. 53-58.

ФОРМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Олексій ВОВК, здобувач групи АспЕК-23

Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**,

д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Для реалізації економічних переваг історія ринкової економіки починається зі спекулятивної торгівлі. Речовинний клондайк є першою формою конкуренції. На початкових стадіях ринкової економіки конкурентна перевага була результатом топіки, яка стимулювала рух колонізаторів, що досягли найвіддаленіших куточків планети. Технічна монополія – це друга форма конкуренції. Коли виробники стали конкурувати на ринку сировини, вони втратили топічно-речові конкурентні переваги. Поява перших патентів забезпечила нові конкурентні переваги на основі технічної та функціональної винахідливості. На даний момент вартість матеріалів, з яких були виготовлені товари, залишалася незмінною, а нові конкурентні переваги з'являлися в основному завдяки покращенню корисності споживчих якостей товару. В основі корисності були винаходи, а не лише технічні переваги. Організаційна система управління попитом була однією з таких розробок.

Поява ринку інновацій зруйнувала тимчасову перевагу монополії в технологіях. Розширення виробництва масових товарів призвело до появи товарів-замінників на ринках. Можливості отримання прибутку за рахунок великомасштабного виробництва стандартної продукції зменшилися через зниження логістичних витрат і доступу до інформаційних ресурсів. Крім того, масове поширення телекомунікацій остаточно вичерпало фінансові

можливості технічних інновацій. Тільки великі держави та компанії можуть використовувати нові технології, оскільки вони дуже дорогі.

Такі досягнення, як реінжиніринг, управління якістю, порівняльний аналіз, матричне управління та аутсорсинг, можна віднести до другої половини ХХ сторіччя. Кожен із них мав на меті створити конкурентну перевагу для окремих організацій. Розвиток інформаційних технологій був конкурентною перевагою на певному етапі розвитку конкуренції одночасно з досягненнями бізнес-організацій. До 60-х років ХХ століття наведені досягнення сприяли зростанню продуктивності праці та збільшенню обсягів виробництва. Збільшення обсягів виробництва змусило компанії шукати більші та нові ринки по всьому світу. Це призвело до бурхливого зростання міжнародної торгівлі, заснованої на міжнародних угодах і формуванні міжнародних економічних об'єднань [1; 3; 4]. Наразі фірма має конкурентну перевагу завдяки вмілій державній і регіональній політиці, а конкуренція набуває міжнародного характеру.

Збільшення обсягів міжнародної торгівлі призвело до гострої цінової конкуренції. Як наслідок, багато секторів економіки перемістилися в країни з низькою заробітною платою. Знову головним критерієм ринкового успіху є ціна. Вперше покупці могли вибирати продукти за вартістю, порівнюючи товари, вироблені в різних країнах. В. Парето стверджує, що це значно змінило розуміння ефективності [5]. Компанії та фірми повинні підвищувати якість, щоб конкурувати за ціною. З 1970-х років велика увага приділяється асортименту товарів. Галузева кооперація та міжгалузева інтеграція компаній є наступною історичною формою розвитку конкуренції. Дослідження економічної діяльності за масштабами (галузі, регіони, країни) призвело до цих процесів. Такий спосіб співпраці створює мережу виробників продуктів, які взаємодоповнюють один одного.

Економісти вважають «конкурентоспроможність» є характеристикою таких економічних об'єднань, як країни та регіони, коли розглядають конкурентні процеси на національному рівні. Портер М. сказав, що:

«національна конкурентоспроможність – це можливість країни у вільних і чесних ринкових умовах виробляти товари та послуги, що відповідають вимогам міжнародного ринку, і одночасно збільшувати реальний дохід своїх громадян» [6]. Кадирус І. стверджує, що конкурентоспроможність на національному рівні повинна базуватися на високому показнику національної продуктивності та характеризуватися видами діяльності, які забезпечують високу заробітну плату [2].

Політика однієї країни стає все більш складною, оскільки економіка, особливо ринки капіталу та валюти, все більш залежні від міжнародних подій. Практично всі країни повинні стежити за тенденціями розвитку своєї співпраці та конкуренції з партнерами по міжнародному бізнесу, хоча темпи розвитку їхніх суспільств і політики не завжди збігаються з економічними змінами. Особливі політичні інтереси кожної держави проявляються під час процесу об'єднання країн у глобальну економічну систему. Ці інтереси безпосередньо впливають на долю економічної конкуренції між фірмами, розташованими на території конкретної держави. Конкурентоспроможність, продуктивність і технологія використовуються в новій формі державного втручання в економіку. Держава сприяє розвитку власних галузей технологій і виробничої інфраструктури, щоб збільшити продуктивність і допомагає своїм компаніям конкурувати на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Ткаліч О.В., Теслюк Ю.В., Assessment of enterprise investment attractiveness. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 3. С. 19-23.
2. Кадирус І.Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. *Ефективна економіка*. № 5. 2014 р. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3390>
3. Красняк О. П., Мицик В. О. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7383>

4. Kobets A., Vinichenko I., Honcharenko O., Kurbatska L., Sitkovska A., Pavlenko O. A strategy to increase the competitiveness of agro-industrial enterprises: monograf. Tallinn. Scientific Center of Innovative Researches OU. 2021. 192 p.

5. Pareto V. On the Economic Phenomenon. International Economic Papers. 1953. No. 3. L. P. 184.

6. Porter M. E. Competitive advantage: creating and sustaining superior performance. - New York: Free press, 1985. – 658 p.

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Юлія ВОЛОЩУК, д.е.н., професор,
ЗВО «Подільський державний університет»

Конкурентоспроможність фірми на конкретному товарному ринку тісно пов'язана з конкурентоспроможністю її товарів і сукупністю економічних ресурсів, які вона використовує, забезпечуючи вигідну позицію в конкурентному середовищі. На рівень конкурентоспроможності впливають досягнення в науково-технічній сфері, ступінь удосконалення методології продажів, впровадження передових інновацій, інтеграція сучасних інструментів автоматизації продажів і диверсифікація продуктового портфолію. Конкурентоспроможність компанії залежить від характеру, розподілу та моделей споживання товарів, які вона пропонує. Крім того, конкурентоспроможність підприємств на ринку залежить від підтримки, яку надають урядові організації, включаючи експортні субсидії, звільнення від податків, надання гарантій експортних кредитів, страхове покриття.

Відтепер вітчизняним підприємствам вкрай необхідно зосереджувати увагу на інноваційній діяльності, оскільки підтримання конкурентної позиції на ринку вимагає постійної еволюції продукції.

Ключовим аспектом підвищення ефективності інноваційної діяльності є формулювання надійної маркетингової стратегії, що розроблена з метою досягнення маркетингових цілей бізнесу, а також враховує вимоги до ринкових інновацій і можливості компанії. Стратегічний маркетинг, по суті, втілює в собі систематичну та логічну структуру, яка використовується організаційними підрозділами для вирішення своїх маркетингових імперативів. Він охоплює окреслені стратегії, що стосуються цільових ринків, маркетингового комплексу та розподілу маркетингових витрат.

Фундаментальні компоненти маркетингової стратегії обертаються навколо стратегічних рішень щодо набору маркетингових елементів, попередні складові якого охоплюють інноваційні пропозиції продуктів, стратегії ціноутворення, рекламні ініціативи та заходи.

Збалансована цінова стратегія має значний вплив на ринкову ефективність компанії, що вимагає прийняття низки стратегічних і тактичних рішень. Серед цих рішень, мабуть, найскладнішим є встановлення цін для інноваційних продуктів.

Обладнання та технології відіграють вирішальну роль у процесі виробництва інноваційної продукції. Однак не все обладнання може бути адаптоване відповідно до виробництва інноваційних товарів, продуктів. Досить часто виникає необхідність модернізації обладнання або придбання нового, що може мати негативний вплив на корпоративні бюджети, якість продукції та терміни виробництва.

На конкурентоспроможність суттєво впливає ефективність як внутрішніх організаційних систем, так і систем маркетингових комунікацій. Внутрішньо оптимізована комунікаційна структура повинна сприяти швидкій передачі, ретельному опрацюванню та ефективному аналізу інформації. Щоб забезпечити ефективне використання інформації персоналом, слід створити комплексну систему інформування, яка включає новітні інформаційні технології для прискорення розповсюдження даних і доступу до сховища інформації. Зовні система маркетингових комунікацій компанії повинна бути

стратегічно розроблена для цільових споживачів, маючи на меті інформувати, переконувати, нагадувати, підтримувати продажі та культивувати сприятливий корпоративний імідж.

Така система потребує творчого підходу та нестандартних рішень, оскільки розробка комунікаційної політики компанії передбачає безліч рішень, що охоплюють визначення цільової аудиторії, методів розподілу рекламного бюджету, вибір оптимальних каналів розповсюдження реклами, створення привабливого рекламного контенту, впровадження методів стимулювання збуту тощо.

Ефективне управління компанією передбачає здатність стежити за коливаннями в бізнес-умовах, вчасно реагувати на зміни у політиці виробництва та збуту. Такими реакціями можуть бути диверсифікація виробництва, вихід на нові ринки, коригування продуктових стратегій, зміни в організаційних і правових структурах, створення спільних виробничих підприємств, впровадження нових технологій і модернізація форматів продажу.

Для підвищення конкурентоспроможності бізнесу особливу увагу слід приділяти вирішенню таких завдань:

- удосконалення законодавчої бази для сприяння розвитку і покращенню конкурентного середовища.
- використання системного аналізу як основи для оцінки конкурентоспроможності бізнесу.
- стимулювання споживчого попиту на товари та послуги шляхом запровадження прогресивних стандартів якості, поширення достовірної інформації про товари та послуги.
- оцінка конкурентоспроможності на основі нормування відповідних показників.
- заохочення бізнесу до формування глобальної стратегії щодо перспектив розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності і розширення експорту.

- забезпечення динамічної оцінки конкурентоспроможності для можливості передбачення майбутніх змін.

Отже, ініціативи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств повинні бути рішучими, а стратегічні зусилля управління спрямовані на їх реалізацію.

ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тетяна ГАЛАГАН, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Альона КРАТІК, здобувачка другого (магістерського) рівня
спеціальності 051 «Економіка»
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Економічна ефективність виробництва є типізованою економічною оцінкою, яка характеризується високим рівнем віддачі живої та уречевленої праці. Економічна ефективність визначається відношенням одержаних результатів до суми витрачених ресурсів на отримання цих результатів.

Як зазначено в економічній енциклопедії «ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат. Крім того, це досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці. Це конкретна форма вияву закону економії часу, їхній зв'язок здійснюється через підвищення продуктивності праці, яке означає зростання ефективності сукупної праці, ефективності всього виробництва, зумовленої насамперед прогресом продуктивних сил» [3].

Економічна ефективність визначається рівнем вигідності та результативності виробничої діяльності підприємства. Вона відображає корисні результати використання різних ресурсів (трудових, земельних,

матеріальних) у виробництві, а також ефективність управління та організації виробництва. Ключовими показниками є обсяг прибутку, якість та обсяги продукції, можливості розширеного відтворення, а також здатність стимулювати робітників. Обґрунтування сутності ефективності передбачає розкриття її конкретних форм прояву та визначення специфіки її виявлення [2].

Сучасний підхід до оцінки ефективності підприємства в основному базується на його здатності генерувати фінансові потоки. Для більш об'єктивного фінансового аналізу необхідно використовувати комплексні моделі, які враховують різні аспекти його діяльності. Під час створення таких моделей важливо враховувати різні показники, такі як:

- майновий стан;
- фінансові результати;
- ліквідність;
- платоспроможність;
- ділову активність;
- рентабельність підприємства [3].

Рентабельність (з німецької мови *rentabel* – дохідний, вигідний, прибутковий) – визначається як міра економічної результативності фінансово – господарчої і виробничої активності підприємства [1].

Зазвичай, підвищення рентабельності від звичайної діяльності досягається шляхом зниження витрат на виробництво і реалізацію, оптимізацією використання трудових ресурсів та автоматизацією виробничих процесів. Цей процес, як правило, передбачає капітальні витрати.

Рентабельність продукції - це показник прибутковості від реалізації товарів. Цей показник залежить від ціноутворення, що відображає рівень впливу підприємства на собівартість продукції.

Рентабельність підприємства є ключовим показником, що вказує на його прибутковість та ефективність. Вона допомагає визначити, наскільки

ефективно підприємство використовує свої ресурси та якість його управління.

Щоб підвищити рентабельність підприємства, можна звернутися до наступних напрямів: підвищення рентабельності активів: це може включати оптимізацію використання обладнання та інфраструктури, зменшення витрат на обслуговування активів та підвищення їх продуктивності; підвищення рентабельності власного капіталу: це означає збільшення прибутку, який генерується за рахунок власного капіталу, шляхом оптимізації структури капіталу, залученням інвестицій та зниженням фінансових витрат; підвищення рентабельності діяльності: це включає удосконалення бізнес-процесів, оптимізацію витрат на виробництво та реалізацію, підвищення ефективності управління та зниження ризиків; підвищення рентабельності продукції: це може бути досягнуто шляхом вдосконалення якості продукції, розробки більш вигідних цінових стратегій, розширення асортименту продукції або залучення нових ринків збуту.

Ці напрями дозволяють підприємству знаходити ефективні рішення для підвищення його рентабельності та стійкості на ринку.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ, 2015. 783 с.
2. Савицька Г. В. "Економічний аналіз діяльності підприємства: сучасні підходи" / Г. В. Савицька. — К. : Знання, 2016. — 654 с.
3. <https://opac.lpnu.ua/bib/1132290>

WORLD FOOD SECURITY TRENDS

Kateryna DIDUR, Doctoral candidate at the Department of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University

For a considerable amount of time, the attention of many national governments and international organizations has been focused on the issue of global food security. In September 2015, the UN adopted a document titled “Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, which declared the goal of “Ending hunger, achieving food security and improved nutrition, and promoting sustainable agriculture” (Goal 2 of sustainable development) [5]. Despite being adopted nearly 8 years ago, the situation with food security is not improving; on the contrary, it is deteriorating. Several factors such as the COVID-19 pandemic, extreme weather conditions, armed conflicts and wars, economic difficulties, and many others are exacerbating this problem.

According to the Law of Ukraine “On the Principles of National Security”, food security is defined as the protection of vital interests of individuals, citizens, society, and the state [2]. The state ensures physical and economic accessibility and quality of vital food products to the population according to scientifically substantiated food sets, supports the stability of food supply, and ensures food independence. Ukrainian researchers P.T. Sabluk, O.G. Bilous, V.I. Vlasov define the key characteristics of food security as availability, accessibility, stability, and utilization of food, which depend on various factors, including trade policy and the development of trade relations in agricultural markets [3]. Rumik I.I. points out that Western economists mainly consider food security at the global level, without addressing national security issues [4]. We believe that food security should be considered at both national and global levels. However, in the modern conditions of globalization, national food security largely depends on the conditions in the global food market. Thus, food security is defined as global stable conditions of the world food market development, ensuring access to adequate nutrition for the

entire population of the planet through both domestic and external food sources.

According to the data from the Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations, global food security has significantly deteriorated since 2020, primarily due to the global COVID-19 pandemic. Let's examine how this pandemic has negatively impacted global food security.

Firstly, there has been a decline in incomes and an increase in food prices, leading to restricted access to food in both developed and developing countries, with potentially long-term consequences for food security. Additionally, the pandemic has affected food production. In countries with high vulnerability to food insecurity, the issue goes beyond access to food; it also concerns the production of food products. Research conducted by the FAO in such countries has shown that small-scale producers face difficulties in accessing seeds and fertilizers due to rising prices for these resources, resulting in reduced farm incomes and a deficit of these resources in the market.

Moreover, the pandemic has had a negative impact on animal husbandry due to the reduced availability of animal feed and decreased production of meat and fish. The closure of restaurants and retail outlets during pandemic-related restrictions has led to a loss of market for many producers and processors, resulting in temporary market oversaturation and production cuts.

At the onset of the crisis, food supply chains operated with disruptions due to restrictions on the movement of goods and people. Excessive protectionism was avoided, but restrictions on food exports further complicated the situation. Overall, the COVID-19 pandemic has significantly worsened global food security, demonstrating a negative impact on access, production, and supply of food [1].

As of today, data on the number of hungry population for the year 2022 are not yet available. However, global food security has faced serious challenges due to the Russian-Ukrainian war. The blockade of Ukrainian ports has become a threat to the export of food products to other countries, especially since a significant portion of agricultural production is exported by sea. This has led to negative consequences for the food security of importing countries of agricultural goods

from Ukraine and has also blocked a significant amount of grain intended for humanitarian aid through the UN World Food Programme.

These problems have posed serious threats to global food security. Rising food prices and global inflation have negatively affected countries with developing economies in the Middle East and North Africa. Analyzing food price indices, it can be concluded that the reduction in Ukrainian exports has significantly impacted the state of the global food market and security. Although the volume of Ukrainian exports represents only a small fraction of global trade and GDP, the blockade of Ukrainian ports has demonstrated how some countries, especially in Africa and Southeast Asia, heavily rely on export supplies from Ukraine.

The Russian-Ukrainian war has affected global food security, especially in its initial stages. It is likely that the number of hungry people increased again in 2022 and 2023. However, with the signing of the grain agreement and the resumption of Ukrainian exports, the situation gradually stabilized. Despite all the difficulties, Ukrainian agrarians managed to harvest sufficient crops of grains and other crops for both domestic needs and exports. However, the war in Ukraine may have a negative impact on global food security due to several key factors:

1. Destruction of agro-industrial complex. The war leads to destruction or damage of agricultural lands, infrastructure, processing plants, and other infrastructure necessary for cultivation, harvesting, and processing of food products.

2. Economic difficulties. The war leads to economic hardships, reduced production, and job losses. This may make it more difficult for the country to meet its own food needs and create barriers to exports.

3. Migration and resettlement. The war has provoked mass migration of people seeking safety and a better life in other countries. This has created difficulties in countries hosting refugees, including additional pressure on their food resources, as well as created a labor shortage in Ukraine.

4. Disruption of supplies. The war has led to disruptions in logistics networks and transportation routes, making the supply of food products both to and from Ukraine more difficult.

5. Environmental safety. The war has led to environmental pollution, including soil and water pollution due to explosions, infrastructure destruction, and fires. This negatively affects the quality and safety of food products grown.

In summary, the negative impact of the war in Ukraine on global food security lies in the destruction of infrastructure, increased risk of hunger and non-food problems, as well as the threat to environmental stability in the country. Overcoming and mitigating the negative consequences requires international cooperation and humanitarian assistance to ensure food security and restore agricultural infrastructure in Ukraine and neighboring regions.

REFERENCES

1. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2022). The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Rome, FAO. 232 p.

2. Zakon Ukrainy “Pro prodovolchu bezpeku Ukrainy”. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?p-f3516=8370-1&skl=7.

3. Sabluk P. T., Bilous O. H., Vlasov V. I. (2009) Prodovolcha bezpeka Ukrainy [The food security of Ukraine] Ekonomika APK. Vol. 10. pp. 3-7.

4. Rumyk I.I. (2020) Prodovolcha bezpeka v umovakh komplementarnosti natsionalnoi ekonomiky [The food security in the context of the complimentary of the national economy] (PhD thesis), Kyiv: University of economics and law “Krok”.

5. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2021). The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food

security, improved nutrition and affordable healthy diets for all. Rome, FAO. 240 p.

СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Софія ЗЕМЕЛЬКО, студентка гр. ФБС-1-22

Ольга МАСЛЯЄВА, к.е.н., доцентка

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасних умовах важливо здійснювати державне економічне регулювання аграрного сектору під час розвитку ринкових відносин, оскільки цей сектор є ключовим для забезпечення продовольчої та політичної стабільності країни. Основною складовою агропромислового комплексу є сільське господарство, яке часто характеризується низьким рівнем доходу та великим впливом природних факторів, що призводить до сезонності та циклічності його виробництва.

Сільське господарство відстає за рівнем розвитку продуктивних сил у порівнянні з промисловістю. Воно є відносно статичною сферою, яка повільніше пристосовується до змінних економічних і технологічних умов. Інвестиції в цю галузь приносять меншу прибутковість, ніж у інших галузях економіки.

Економічна теорія та світовий досвід розвитку ринкової економіки переконливо свідчать, що ні сільське господарство, ні продовольчий ринок не мають властивостей саморегулювання через загальну консервативність та інертність сільського господарства як системи виробництва, а також через низьку еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію та високу еластичність цін на неї. Без зовнішнього втручання під впливом ринкових сил відбувається розбалансування попиту та пропозиції на продовольчому

ринку, що призводить до непропорційних змін цін і стрімкого погіршення становища сільськогосподарських виробників.

На мою думку, в першу чергу важливо враховувати, що реальна економіка існує та розвивається в рамках суспільного виробництва, де головним рушійним фактором є господарський механізм. Його складовою частиною є економічний механізм, що виявляється у конкретних виявах ринкових законів у виробничій системі, яка будується на основі аграрної політики держави. Потреба у державній підтримці розвитку сільських територій і перш за все, соціальної інфраструктури села і рівня життя сільського населення, не потребує додаткової обґрунтованості.

Ситуація у цій галузі прямо залежить від загальноекономічного стану в країні в цілому та в агропромисловому секторі. Одночасно, стан справ у соціальній сфері сільської місцевості в значній мірі впливає на мотивацію праці та відповідно, на розвиток сільськогосподарського виробництва та результативність аграрних перетворень.

Основною метою економічного механізму є забезпечення організаційної єдності господарюючих суб'єктів у всіх галузях агропромислового комплексу з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, створення необхідних умов для перетворення економічних відносин та успішного вирішення проблеми сталого економічного та соціального розвитку даної галузі.

Несумнівно, важливою роллю економічного механізму є створення зовсім нового підходу до адаптації сільськогосподарських виробників, до ринкових умов, а також ефективне використання інструментів та засобів для забезпечення їхньої продуктивності.

Заходи державного та ринкового регулювання сільськогосподарського сектору, які реалізуються у країні, не утворюють збалансованої системи взаємовідносин між учасниками агропродовольчого ринку та лише обмежено сприяють сталому економічному та соціальному розвитку сільського господарства. У цьому контексті особлива увага повинна бути приділена

сталому розвитку сільськогосподарського сектору на регіональному рівні, оскільки ефективність аграрної політики країни в значній мірі залежить від його функціонування.

Ціновий механізм є важливою складовою системи економічного механізму для забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. У сучасних умовах цінові відносини мають базуватися на ринковому ціноутворенні, а також на державному регулюванні цін, що ґрунтується на формуванні гарантованих цін. Останні виступають як точка відліку для визначення розмірів державного фінансування та підтримки сільськогосподарських виробників. Цей підхід має під собою підтвердження як у світовій, так і вітчизняній практиці розвитку сільського господарства.

Для встановлення гарантованих цін на сільськогосподарську продукцію, пропонується враховувати нормативний рівень витрат і рентабельності виробництва. Одним з методів розрахунку планових витрат є використання технологічних карт. Для визначення нормативного рівня рентабельності рекомендується використовувати метод аналітичних групувань, який дозволяє оцінити вплив рентабельності на економічну та соціальну ефективність і відповідно регулювати відтворювальні процеси у галузі.

Отже, стійкий прогрес у сільському господарстві повинен базуватися на ефективному функціонуванні економічного механізму та його різноманітних компонентів. Основними складовими елементами цього механізму в контексті сталого розвитку сільського господарства є цільові програми, спрямовані на стабільний соціально-економічний розвиток галузі, форми державної підтримки та регулювання, процес ціноутворення, заохочення впровадження нововведень у практичну діяльність агропідприємств, іпотечне кредитування, розвиток інтеграції та розширення асортименту продукції, а також соціальне забезпечення місцевого сільського населення.

Список використаних джерел

1. URL: <https://btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/ekonomika%2095.pdf>;
2. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/309>;
3. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/5_2015ua/40.pdf;
4. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2015/10.pdf .

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Наталія КОРЖЕНІВСЬКА, док-р екон. наук, професор
Ілля ОСАДЧУК, аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

У сучасних умовах бізнесу ризик-менеджмент є ключовою складовою успішного управління підприємством. Використання інструментів ризик-менеджменту дозволяє зменшити ймовірність фінансових втрат та покращити стратегічне прийняття рішень. Проте для оцінки ефективності використання цих інструментів необхідно визначити методичні засади, що дозволять об'єктивно оцінити їх вплив на підприємство.

З метою пошуку найбільш дієвих інструментів ризик-менеджменту та визначення основних методичних засад ефективності їх використання розглянемо основні поняття, пов'язані з ризик-менеджментом. Так, ризик – це економічна категорія, що характеризує можливість відхилення фактичного стану від запланованого під впливом невизначеності у господарських відносинах. Ризик може бути фінансовим, оперативним, стратегічним тощо. Ризик-менеджмент - це систематичний підхід до ідентифікації, оцінки, контролю та мінімізації ризиків у підприємстві або організації. Метою ризик-менеджменту є зниження негативних впливів ризиків на досягнення цілей організації та використання можливостей для підвищення результативності. Інструменти ризик-менеджменту - це методи, процеси, процедури та інші

засоби, які використовуються для управління ризиками. До них можуть належати аналітичні методи, математичні моделі, програмне забезпечення для оцінки ризиків, політики та процедури організації, страхові поліси тощо. Ідентифікація ризиків являє собою процес визначення, аналізу та документування потенційних ризиків, які можуть впливати на досягнення цілей організації. Оцінка ризиків це процес визначення ймовірності та впливу ризиків на проекти, програми, процеси або продукти організації. Оцінка ризиків допомагає визначити, які ризики потребують управління, та вибрати найбільш ефективні стратегії управління ризиками. Управління ризиками передбачає процес розробки, впровадження та моніторингу стратегій та дій для зменшення впливу ризиків на організацію та забезпечення досягнення цілей [1, 2].

Етапи створення підсистеми ризик-менеджменту, до прикладу, інтегрованої компанії можуть включати формулювання мети та цілей, постановка задач; сканування, ідентифікація та моніторинг ризику; оцінка рівня ризику; стратегічний план, антикризові заходи; поточний контроль, корегування, реалізація плану; заключний контроль, результати [3].

Зважаючи на різноманітність інструментів ризик-менеджменту та складнощі їх ефективної оцінки, існують різні методи, які можуть бути використані. Кількісний аналіз: математичні моделі для моделювання ризиків та їхніх наслідків. Фінансові показники. Якісний аналіз з залученням експертів для оцінки ризиків та ефективності використання інструментів ризик-менеджменту. Аналіз кейсів. Використання комбінації кількісних та якісних методів для оцінки ризиків та ефективності їх управління. Це дозволяє отримати більш повне уявлення про ситуацію та прийняти збалансовані рішення. Оцінка стратегічних впливів. Порівняльний аналіз. Застосування стандартів та нормативів.

На сьогоднішній день існує широкий спектр методів зменшення ризику. Основні підходи до зменшення ризиків включають ухиляння від них, розподіл між учасниками, страхування, самострахування, диверсифікацію,

лімітування, розробку альтернативних планів, створення гнучкої структури виробництва, формування резервних фондів, моніторинг інформації, навчання та тренування персоналу, а також застосування гнучких технологій.

Важко уявити сьогодні без здійснення інвестиційної діяльності, для якої окремі вчені виділяють окремий набір специфічних методів оцінки ризиків. STAR (Strategic technology assessment review) – огляд стратегічних технологічних оцінок; STAR (Strategic technology assessment review) – огляд стратегічних технологічних оцінок; HAZOP (Hazard and Operability Study) – аналіз небезпеки і працездатності; PHA (Preliminary Hazard Analysis) – попередній аналіз небезпеки; FRAP (Facilitated Risk Analysis Process) – Спрощений процес аналізу ризиків; CRAMM (CCTA Risk Analysis & Management Method) – методика CCTA аналізу і контролю ризиків; OCTAVE (Operationally Critical Threat, Asset, and Vulnerability Evaluation) – метод швидкої оцінки критичних загроз, визначення активів і виявлення загроз; RiskWatch методика орієнтована на точне кількісне оцінювання співвідношення втрат від загроз безпеці і витрат на створення системи захисту [4].

Проведення великої аналітичної роботи та спеціальних розрахунків дозволяє знайти рішення, яке забезпечить прийнятний рівень ризику, що відповідає балансу між очікуваною вигодою та загрозою втрат. Отже, вибір конкретного заходу для попередження та мінімізації ризику базується на систематичному пошуку оптимального, доцільного та економічно вигідного впливу на ризик, такий як уникнення, вирівнювання, збереження, зменшення або передача. Кожен вид ризику має кілька традиційних методів зменшення, що породжує проблему в оцінці ефективності цих методів для вибору найкращого.

Список використаних джерел

1. Проскура В.Ф., Білак Р.Г. Методологічні підходи до управління ризиками. Економіка і суспільство. Вип. 9. 2017. С. 599-607.

2. Мостенська Т.Л., Скопенко Н.С. Ризик менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/8856>.

3. Коваленко О.М., Станіславик О.В. Методичні засади формування системи ризик-менеджменту в інтегрованій промисловій компанії. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. № 1(1). 2017 р. С. 38-45.

4. Ризик-менеджмент будівельних підприємств проєктоорієнтованого типу: монографія / О.А. Гавриш, К.О. Кузнєцова, В.А. Мельникова. Під редакцією Лисецької Н.М. К.: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2023. 211 с.

ВПЛИВ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Дмитро МАРАНДИ, здобувач вищої освіти, гр. ЕК-1-23
Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Необхідною умовою розвитку ринкової економіки є ефективне регулювання та повноцінний валютний ринок в державі з усіма засобами стимулювання роботи суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній сфері. Важлива роль належить розробці та ефективній реалізації центральним банком повноцінної валютної політики, що охоплює вплив на валютні відносини і є найважливішим елементом у загальній системі підтримки фінансової, макроекономічної стабільності та економічного зростання. Політичні та економічні зв'язки між країнами, поєднані рухом грошових коштів, вивезенням та ввезенням капіталу, пов'язані з оплатою товарів та послуг. Зміст валютних відносин у міжнародних зв'язках визначає саме цей рух коштів.

Роль валюти у світовій економічній системі визначають: поглиблення міжнародного поділу праці, інтегрування національних господарств у світову економічну систему, глобалізація економічних процесів та формування світового ринку. Органічну складову економічної політики держави визначає зміст стратегічних завдань її валютної політики в цілому. Завданнями валютної політики держави є: стабілізація рівня цін, забезпечення високого рівня зайнятості у державному господарстві, стабілізація економічного зростання та ін.

У середньостроковій перспективі зміцнення національної валюти призводить до підвищення конкурентоспроможності експортерів, зокрема агропромислової продукції на зовнішньому ринку, зростання прибутку від експорту в гривневому еквіваленті, що у свою чергу сприяє зниженню дефіциту платіжного балансу.

У короткостроковому періоді девальвація національної валюти створює умови для розвитку внутрішнього виробництва товарів. Ревальвація сприяє зниженню цінових переваг експортерів на світових ринках. Імпорт у гривневому еквіваленті здешевлюється [2, с. 112-113].

Валютна політика країни впливає на діяльність аграрних підприємств через різні механізми. Перш за все, коливання курсу національної валюти може впливати на вартість імпортованих сировини, обладнання та інших ресурсів, що використовуються в аграрному секторі. Високий курс національної валюти може збільшити вартість імпортованих матеріалів, що призводить до зростання виробничих витрат для підприємств.

З іншого боку, валютна політика також може мати вплив на експорт аграрної продукції. Зниження курсу національної валюти може зробити експортні товари більш конкурентоспроможними на світовому ринку, що стимулює зростання виробництва та експорту аграрних товарів. Прослідковується закономірність, при якій зниження валютного курсу долара США на 1 % веде до збільшення експорту пшениці на 2,5 %, кормового зерна – на 1,4 %. Також коливання валютного курсу відчутно відбивається і на

вартості насіннєвого матеріалу, засобах захисту рослин, ветеринарних препаратах, вартості пального та багатьох інших невід’ємних факторів аграрного виробництва, які здебільшого імпортуються в країну [2, с. 113].

Крім того, валютна стабільність є ключовим фактором для приваблення іноземних інвестицій у сільське господарство. Нестабільність курсу національної валюти може створювати невизначеність для іноземних інвесторів і зменшувати їхній інтерес до вкладення коштів у проекти аграрного сектору.

У надзвичайно складному 2022 році аграрний сектор також залишився локомотивом української економіки, забезпечивши 35% від усього експорту, а інвестиційний потенціал аграрного сектору становить щонайменше 34 млрд доларів. Навіть під час війни інвестиції в землю сільськогосподарського призначення вважають надійними понад 16% інвесторів [1].

Прив’язаність валютного курсу безпосередньо до аграрного сектору дуже відчутна. Тому важливу роль тут відіграє державне регулювання. Якщо розглянути випадок, за якого держава не здійснює ніяких виплат суб’єктам господарювання, проте впроваджує високі тарифи на все імпортне продовольство, яке ввозиться в країну, то буде спостерігатися завищений курс валюти, і таке регулювання спричинить підвищення ціни на продукцію сільського господарства на внутрішньому ринку. За таких умов це збільшить вартість прожиткового мінімуму і потягне за собою низку інших негативних наслідків.

Таким чином, валютна політика має значний вплив на інвестиційно-інноваційний розвиток аграрних підприємств. Щоб забезпечити стабільний та стійкий розвиток цього сектору, важливо, щоб валютна політика була прогнозованою, ефективною та спрямованою на підтримку економічного зростання та конкурентоспроможності аграрного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Роїк О. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми. *Юридична газета*. 2023. №7-8. URL: <https://yur->

gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html

2. Тракало М.І. Фактори впливу на валютний курс і наслідки валютних коливань для АПК України. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». 2014. С. 111-114.

ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Яна НІКІТІНА, магістрантка

Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**, д.е.н., проф.
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Перед сільськогосподарськими підприємствами при виробництві продукції постав ряд проблем, таких як: інфляційні процеси, подорожчання кредитних ресурсів, зниження купівельної спроможності споживачів, погіршення агторехнології (у частини господарств) в результаті застосування застарілої техніки, посилення диспаритету цін між матеріально-технічними ресурсами та сільськогосподарською продукцією, незадовільний стан сільськогосподарських земель (скорочення кількості застосування мінеральних і органічних добрив, низький рівень капітальних витрат на поліпшення земель, що призводить до зниження родючості ґрунтів, процесу деградації ґрунту), низька забезпеченість сільськогосподарських підприємств кадрами тощо.

Посилити ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств передбачає використання нових (інноваційних) факторів. До одного з найбільш перспективних - належить використання інформаційних технологій в сільськогосподарському виробництві. Їх застосування в сільському господарстві сприятиме: прискореному обміну інформацією між різними стратегічними групами користувачів; скороченню індивідуальних та

інституційних ризиків на основі зниження невизначеності в прийнятті рішень; прозорості ринків, інформаційної доступності, зниження втрат від виробника до кінцевого споживача; збільшення інвестицій в інновації; вдосконалення вертикальної і горизонтальної інтеграції; підвищення готовності до кліматичних змін, стихійних лих; тощо. В кінцевому підсумку впровадження цифрових технологій в діяльність сільськогосподарських підприємств буде мати значний мультиплікативний ефект не лише в сільському господарстві, але і в цілому по економіці.

До фактору підвищення ефективності діяльності належить використання високопродуктивних сільськогосподарських машин, які забезпечуватимуть мінімізацію втрат і зниження витрат, наприклад, шляхом застосування систем навігації та дистанційного управління обладнанням; застосування систем точного землеробства тощо.

Сприятиме підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств – інтенсифікація для розширеного відтворювального процесу, належна організація системи збуту, впровадження методичних підходів до оцінки і управління факторами ризику, з метою зниження витрат на одиницю продукції при зростанні її обсягів виробництва.

Отже, ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств можлива за умови раціонального використання наявного їх виробничого потенціалу, модернізації виробництва на інноваційній основі, врахування ризиків та їх мінімізація та нормативно-правове регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств.

ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Олена НІСХОДОВСЬКА, к.е.н., доцент
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Державні закупівлі – це одна із найбільш гострих проблем сьогодення, яка вийшла за межі суто економічної тематики. Ситуація була і залишається невизначеною та конфліктною, причому всі учасники процесу державних закупівель відзначають їх неефективність та визнають наявність численних зловживань. Це стосується передусім правової та інституційної бази системи державних закупівель. Ключовими органами у системі державних закупівель відповідно до чинного законодавства є Антимонопольний комітет України (уповноважений орган), Рахункова палата, Держаудитслужба, правоохоронні органи, громадські організації. І повноваження між ними розподілені нечітко.

До того ж, існує велика кількість неврегульованих процедурних питань. Наприклад, обов'язковим є ведення реєстру учасників процедур закупівель Міжвідомчою комісією з питань державних закупівель та тематичного каталогу учасників процедур закупівель Тендерною палатою України; не прописано чіткого механізму міжвідомчої кооперації; недосконалою є процедура подачі та розгляду скарг з приводу порушень у системі державних закупівель; не вирішено питання із сплатою учасниками за державні послуги, що надаються в процесі організації державних закупівель; не передбачена відповідальність за корупційні дії та порушення вимог законодавства з боку зазначених органів; не створену єдину інформаційну систему для організації тендерів та оприлюднення інформації по них, саме мова йде про електронну систему державних закупівель тощо.

У цілому, сьогодні у сфері державних закупівель чітко проглядаються дві групи проблем, а саме: внутрішні проблеми, які пов'язані з організацією власне закупівель, та, так би мовити, зовнішні проблеми, які лежать поза

межами системи (Таблиця 1). У сукупності ці проблеми знижують ефективність процесу державних закупівель.

Таблиця 1

Проблеми у сфері державних закупівель в Україні

Внутрішні	Зовнішні
<p><i>Системні недоліки самого процесу державних закупівель:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ розпорошення управлінських повноважень і відповідальності між різними владними структурами, що об'єктивно утруднює ефективність здійснення процесу закупівель в цілому; ➤ надмірні (перш з все, контрольні) повноваження, надані Тендерній палаті України, яка є неурядовою організацією; ➤ недосконала процедура проведення державних закупівель у вигляді тендеру, яка призводить до неефективного витрачання державних коштів; ➤ негнучкість системи закупівель (зайва регламентованість); ➤ тривалі терміни організації та проведення закупівель; ➤ досить високі витрати участі в закупівлях (які фактично закладаються у цінову пропозицію учасників); ➤ необґрунтовані кваліфікаційні вимоги до учасників закупівель; ➤ відсутність відповідальності з боку посадових осіб за порушення порядку та процедури; ➤ недостатня прозорість державних закупівель для суспільства. 	<p><i>Порушення умов конкуренції під час торгів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ необґрунтоване завищення ціни на товари та послуги з боку учасників торгів; ➤ проблема участі в тендерах; ➤ змова учасників щодо навмисного завищення ціни у тендері з процедурою редукування; ➤ подача недостовірної інформації про учасників закупівель; ➤ зловживання службовим становищем при застосуванні тендерів з одним постачальником або з обмеженням кількості учасників.
	<p><i>Зловживання до або після закупівель:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ нецільове використання коштів при проведенні безпосередньо самих державних закупівель; ➤ необґрунтована оцінка потреб в державних закупівлях.

І навіть при такій ситуації, коли постають великі перешкоди у державних закупівлях і навіть, не зважаючи на велику кількість організацій, які покликані контролювати та запобігати надвитратам бюджетних коштів, але так і не досягнули результатів. Здавалося б, і перевели майже всі закупівлі на PROZORRO, і створили безліч контролюючих та правоохоронних органів (співробітники яких також живуть за рахунок податків), але реального результату так і немає.

Отже, перелічені вище проблеми свідчать про необхідність комплексного підходу до реформування системи державних закупівель, передовсім, шляхом внесення відповідних змін до законодавства та нормативних актів, які визначають засади функціонування цієї системи.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Алла СІТКОВСЬКА, д.е.н., проф.

Євген ЗИМА, магістрант

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Концептуальна основа підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств в країні має за основу ефективне виробництво високоякісних продовольчих товарів сільського господарства, що забезпечує її продовольчу безпеку. Досягти ефективного розвитку можливо за умов оптимального комбінування напрямів: організаційно-економічного, екологічного, раціонального використання земельних ресурсів тощо.

Основою ефективного виробництва основних видів продукції аграрних підприємств та продовольчої безпеки є підвищення її конкурентоспроможності, спираючись на розвиток інновацій, маркетингу; комплексну модернізацію техніко-технологічної бази, удосконалення методів

управління, використання ресурсного потенціалу та державне регулювання агропродовольчого ринку.

Напрямами, які можна виділити щодо підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств в організаційно-економічних аспектах є:

- підвищення попиту споживачів, шляхом їх інформаційного стимулювання; регулюванням цін; формуванням державних резервів продовольчих ресурсів;

- підвищення пропозиції можна досягти шляхом пільгового кредитування агротоваровиробників; збільшення бюджетного фінансування програм в сільському господарстві; страхуванням ризиків; контролем якості продовольчих ресурсів тощо;

- посилення державного контролю за управлінням якістю продукції; впровадження систем менеджменту якості на підприємствах; сертифікацією та контролем якості;

- впровадження прогресивних технологій у виробництво, такими як стимулювання вітчизняних розробок у галузі селекції, генетики, біотехнологій та виробництва екологічно чистої продукції; створення та використання інфраструктури розвитку біотехнологій;

- формування спеціалізованої виробничо-торгової інфраструктури, шляхом стимулювання розвитку мережі централізованих логістичних центрів з орієнтацією на зберігання, транспортування тощо; інформаційне забезпечення та моніторинг аграрного ринку, створення привабливих для споживачів брендів та ін.

Враховуючи ситуацію, яка склалася на аграрному ринку в країні на сьогодні, слід посилювати аграрним товаровиробникам вертикальні зв'язки з підприємствами переробки та торгівлі. Потрібен розвиток вертикально інтегрованих систем, що сприяють просуванню продукції за технологічними ланками. Агропромислова інтеграція раціоналізує виробничі ресурси, забезпечує оптимальну завантаженість переробних виробництв, координує

фінансові ресурси для досягнення загального результату. Водночас при такому співробітництві може виникнути ситуація, коли в цих системах аграрні підприємства можуть бути економічно недостатньо самостійними, оскільки інвестори не завжди ставлять за мету ефективний розвиток саме сільськогосподарського виробництва.

Отже, підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств сьогодні є актуальним та досить складним завданням. Аграрним товаровиробникам необхідно приймати правильні рішення щодо покращення продукції, організації виробничого процесу, які будуть найбільш результативними та конкурентоспроможними. Особливо важливо, щоб сектор сільського господарства знаходив підтримку з боку держави. Сприяє цьому й розвиток інфраструктури (ринкової, виробничої тощо) та зробити більш доступним вихід до ринку невеликих виробників.

РЕАЛЬНІ ТА ПРИХОВАНІ МОЖЛИВОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Степанюк Р.С., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Науковий керівник: д.е.н., професор **Трусова Н.В.**
*Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного*

Розширення функціональних можливостей сільськогосподарських підприємств призводить до пошуку наукових положень щодо формування системних принципів потенціалу економічного розвитку з посиленням впливу на їх ефективну діяльність кризових явищ. Це привертає увагу до проблем мобілізації реальних та прихованих можливостей та відіграє визначальну роль у збалансованості розподілу наявних ресурсів для їх використання сільськогосподарськими підприємствами. Однак на сучасному етапі економічного розвитку суб'єктів господарювання, простежується

різноманітність підходів до методів акумулювання ресурсної складової з метою формування безперервного процесу розширеного відтворення виробництва, маневрування власними та залученими джерелами при динаміці змін ринку.

Об'єктивно це пояснюється виникненням багатоступеневого руху ресурсних потоків сільськогосподарських підприємств, в результаті чого їх зв'язок з матеріальною основою стає більш помітним. На наш погляд, потенціал економічного розвитку сільськогосподарських підприємств охоплює такі елементи організаційного спрямування: 1) аналіз загроз негативних впливів; 2) оцінку поточного рівня стійкості; 3) планування (програму) комплексних заходів щодо формування ресурсного забезпечення та стійкого стану розвитку; 3) планування функціональних складових системи фінансування поточного стану розвитку; 4) оперативну реалізацію комплексних заходів, спрямованих на антикризове господарювання і підвищення належного рівня безпеки. Оцінювання реального стану стійкості потенціалу економічного розвитку сільськогосподарських підприємств здійснюється за напрямками: рівень якості ресурсного забезпечення та його убезпечення від загроз і ризиків при накопиченні власних можливостей економічного розвитку; бюджетно-ресурсне забезпечення економічного розвитку; прибутковість діяльності суб'єктів господарювання [2].

Основними реальними та прихованими можливостями потенціалу економічного розвитку сільськогосподарських підприємств є:

- системний характер взаємодії всіх елементів підприємства (основне виробництво та допоміжне виробництво, маркетинг, фінанси тощо);
- якісне виконання намічених завдань, зорієнтованих на кінцеві результати;
- неперервність у процесі функціонування окремих систем (підсистем) та процесів підприємств;
- законне обґрунтування прийнятих рішень, які забезпечують задані кінцеві результати;

- плановий характер виконання окремих процесів підприємства;
- економічний характер та цілеспрямованість виконуваних дій;
- економічна ефективність взаємодії окремих підсистем підприємства;
- максимальне поєднання гласності та конфіденційності результатів функціонування підприємства [1; 3].

Системний характер можливостей сільськогосподарських підприємств щодо формування стійкого потенціалу економічного розвитку являє собою створення типу захисту їх майнових активів, персоналу, інформаційних ресурсів різних сфер діяльності від можливих загроз (форс-мажорних обставин) за умови «узгодження матеріальних та фінансово-вартісних процесів відновлення та забезпечення їх пропорційності» [1]. Поміж цього єдність принципів формування стійкого потенціалу економічного розвитку забезпечується вагомою похідною сучасної діалектики пізнання – системою безпеки [4], яка повинна бути побудована та діяти на постійній основі, захищаючи інтереси підприємств в умовах ринку і протидії злочинцям. Всі заходи безпеки повинні базуватись на правовому забезпеченні функціонування сільськогосподарських підприємств, що в значній мірі, має компенсувати допущені недоліки та обґрунтувати критерії їх життєздатності за рівнем ефективності виробничого циклу. Він дозволяє кожному учаснику виробничого процесу діяти послідовно, логічно, чітко виконувати покладені на нього обов'язки і вирішувати ефективно поставлені задачі.

Висока результативність та оптимальна взаємодія окремих процесів життєздатного виробничого циклу зорієнтована на максимізацію прибутку, збільшення ринкової вартості бізнесу або інших критеріїв ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Вважаємо, що увага до формування потенціалу економічного розвитку є виправданою, оскільки процес трансформації економічних відносин між державою, підприємствами потребує певного запасу ресурсів. Потенціал економічного розвитку характеризує реальні та приховані можливості суб'єкта щодо залучення ресурсів для фінансування майбутнього розвитку, а

в випадку його зниження – запровадження принципу обмеження ресурсів для відновлення виробничих та інвестиційних процесів сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Вінченко І.І., Трусова Н.В. Фінансова складова розвитку господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Наука й економіка, 2013. №4 (32). С.130-144.
2. Захаров О. І., Пригунов П. Я. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності. Київ, 2008. 257 с.
3. Ортинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. Київ: Правова єдність, 2009. 544 с.
4. Фісуненко П.А., Нагорний В.В., Левченко В.Ф. Сучасні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства. Економічний простір. 2008. № 20(1). С. 139-144.

АГРАРНИЙ ЕКСПОРТ, ЯК ГАРАНТІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Анастасія ТЕЛИЧКО, здобувачка групи ЕК-1-21
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Юлія ТЕСЛЮК, доктор філософії з економіки, ст. викладачка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Аграрна галузь є одним з найважливіших секторів економіки України. Україна є важливим гравцем на міжнародному ринку зерна, одним з гарантів продовольчої безпеки в світі, та має потенціал у нарощенні виробництва і експорту зернових. За результатами 2019/2020 маркетингового року в сукупності за обсягом експорту всіх зернових культур Україна стала «срібним призером». Відомо, що Україна входить в ТОП-10 світових лідерів-експортерів та у 2020 році посіла друге місце після США за експортними

обсягами усіх зернових культур. Український експорт гарантує глобальну продовольчу безпеку. Але після повномасштабного вторгнення РФ в Україну даний сектор зазнав великих ушкоджень та втрат. Так станом вже на кінець 2022 року майже 20% земель сільськогосподарського призначення було заміновано, зрозуміло що вони тимчасово не придатні для посівів зернокультур. Постало велике питання «Що ж робити, та як запобігти масовій економічній кризи?». Український уряд та міжнародне співтовариство доклали значних зусиль аби повернути ці землі та щоб зберегти логістичні маршрути вивезення зерна. Однак, не зважаючи на великі зусилля експорт зернових у 2023 році зменшився приблизно на 14% у порівнянні з попереднім маркетинговим роком.

Так для прикладу ми можемо порівняти деякі культури та бачити, що експорт зернових у 2023 році зменшився приблизно на 16% у порівнянні з 2021 маркетинговим роком, при тому як лише кукурудза змогла збільшити свій обсяг (рис.1).

Рис. 1. Експорт зерна з України 2021/2023 рр.

За 5 місяців 2023/2024 маркетингового року Україна експортувала 13,1 млн. т зерна, що на 28% менше за результат аналогічного періоду минулого року (18,1 млн. т) – рис.2.

Експорт зерна у листопаді – максимальний за 5 місяців

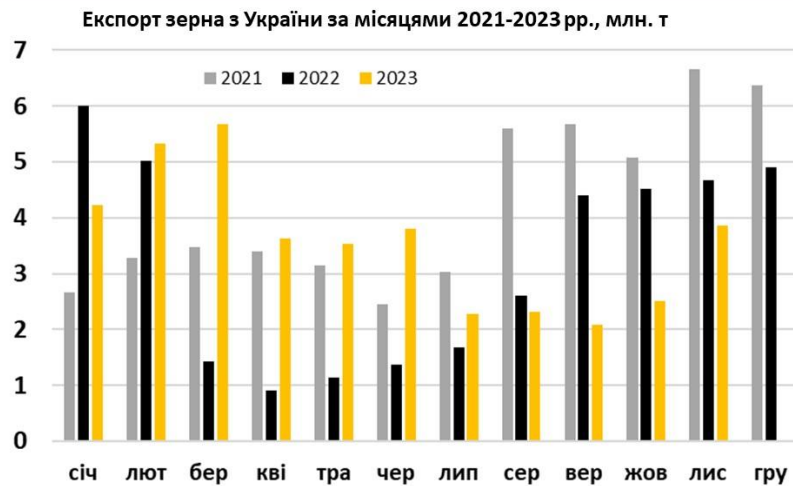

Рис. 2. Експорт зерна з України за місяцями 2021/2023рр.

Але питання щодо кризи досі залишається незмінним. Тож зважаючи на дану ситуацію в країні більшість підприємств вже почали масово сіяти ріпак задля утворення палива. За підрахунками експертів, експорт ріпаку, сої та технічної олії з України еквівалентний 1,6 – 1,9 тон біодизеля. Дана кількість може замінити до 30% імпортного дизельного палива та додаткові 10% імпортного бензину, а також замінити шляхом додавання біоетанолу вітчизняного виробництва.

В нашій країні існує 14 великих біопаливних заводів, загальною потужністю 300 000 т/рік та більше 50 малих підприємств, які здатні виробляти близько 25 000 тон дизеля. Але так як дана технологія не є досить популярною то ці заводи фактично простоюють.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Олександр ХАРЧЕНКО, аспірант спеціальності 051 «Економіка»
Науковий керівник: **Наталія КОРЖЕНІВСЬКА**,
доктор економічних наук, професор
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Одним із драйверів національної економіки України, як відомо, є агропромисловий комплекс, доля якого, за результатами 2023 року складала більше 60% в загальному обсязі експорту або 21,8 млрд доларів США [1]. Але військова агресія з боку російської армії та інші виклики суттєво вплинули та продовжують здійснювати негативний вплив на розвиток вітчизняних підприємств агропромислового комплексу [2 - 4]. На червень 2023 р. сума прямих збитків, завданих агропромислому комплексу України, складала 8,7 млрд дол. США (втрати, пов'язані зі знищенням та пошкодженням сільськогосподарської техніки, складала понад 4,7 млрд дол. США; втрати через знищення та крадіжки виробленої продукції оцінювалися в 1,9 млрд дол. США). Непрямі втрати агропромислового комплексу оцінювалися в 40,3 млрд дол. США [5].

За даними [5, 6], через війну сільські домогосподарства в Україні зазнали близько 2,25 млрд дол. США збитків. З них близько 1,26 млрд дол. США збитків завдано в галузі рослинництва та 0,98 млрд дол. США – тваринництва. В Україні 25 % сільськогосподарських домогосподарств зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції через війну, у прифронтових областях – 38 %. Станом на зараз збитки набагато збільшилися, що також негативно вплинуло на агросектор нашої держави.

Саме тому актуальними є дослідження, що ставлять на меті формування резильєнтності підприємств агропромислового комплексу, а інакше, здатністю відновлювати свій стан після негативного впливу.

Розглянемо більш ретельно основні аспекти, що пов'язані з резильєнтністю підприємств агропромислового комплексу України.

Спочатку зупинимося на самому понятті «резильєнтності» [7] у відношенні до агропідприємств під час дії військового стану.

До основних чинників, що негативно впливають на їх діяльність, а точніше на економічну ефективність їх діяльності, є, на думку автора, наступні. По перше, це зменшення обсягів виробництва через перешкоди з боку збройних сил російської федерації, а саме: пошкодження та знищення сільськогосподарської техніки та господарської інфраструктури, зменшення площ земель, які окуповано або заміновано, порушення логістики поставок та збуту готової продукції, знов таки, через окупацію територій та перешкоджання нормальній діяльності морських та річних портів, блокування прикордонних переходів та закриття кордонів на певних напрямках. Також військовий стан та бойові дії суттєво впливають на внутрішню та зовнішню міграцію працівників агросектору, значна частина з яких виїхала за кордон або перебуває у статусі внутрішньоопереміщеної особи. До негативних чинників слід віднести також значні коливання цін на ринку сільгосппродукції та обмеженість доступу до кредитних ресурсів через дефіцит грошових коштів у фінансовому секторі. Ще можна додати й інші негативні чинники, що пов'язані з військовою агресією, але основні чинники вже вказано вище. Безумовно, всі вони мають як технічні, технологічні, соціальні і економічні аспекти. Але економічні аспекти й є наслідком впливу та врахуванням всіх чинників. Тому що саме економічні показники діяльності агропідприємств визначають кінцевий результат, що дозволить засвідчити, в якому стані знаходиться певне підприємство та в якому прогнозованому стані буде знаходитися, якщо зменшити або видалити вплив того чи іншого негативного фактору або групи факторів.

Стосовно створення засад щодо резильєнтності підприємств агрокомплексу під час та після військової агресії з боку російської федерації, то це і релокація бізнесу, де це можливо, і альтернативна логістика поставок і

збуту продукції, використання мультимодальних перевезень, застосування «сухих» портів на прикордонних переходах з державами Євросоюзу, розвиток перевалочних потужностей річних портів, а також розвиток виробництва з первинної та поглибленої переробки сільгосппродукції з метою збільшення доданої вартості. Всі ці заходи дозволять не тільки зменшити вплив негативних наслідків військової агресії, а й дасть можливість навіть збільшити обсяги виробництва та підвищити його економічну ефективність, завдяки диверсифікації виробництва, створення додаткових робочих місць та збільшення рентабельності.

Таким чином, автором розглянуто основні негативні чинники, що впливають на економічну ефективність підприємств вітчизняного агропромислового комплексу через військову агресію, та запропоновано дієві практичні заходи з підвищення резильєнтності підприємств під час та після дії військового стану, що може бути застосовано в реальному секторі економіки.

Список використаних джерел

1. Самойлюк М., Левченко Є. Економіка під час війни / Центр економічної стратегії. - 02.02.2024. <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> - дата звернення 19.04.2024.
2. Русан В. М., Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання / Національний інститут стратегічних досліджень. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosektor_15022024.pdf - дата звернення 19.04.2024.
3. Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: <https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpesi-svitu>
4. На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 2024. 17 січ. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.html

5. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. KSE. Липень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf

6. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. FAO. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>

7. Череватський Д. Ю. (2023). Резильєнтність економіки та економіка резильєнтності. Економіка промисловості. № 1 (101). С. 31-39.

DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2023.01.031>

ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сергій ШАПОВАЛ, здобувач групи АспЕК-22

Науковий керівник: **Тамара САМЛІК**,

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

При аналізі ефективності різних економічних суб'єктів питання конкурентоспроможності аграрної галузі є основним. Науковці глибоко дослідили поняття «конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств», яке визначається як «спроможність і вміння підприємств пристосовуватися до нових умов господарювання, застосовуючи свої економічні переваги та перемагати у конкурентній боротьбі на товарних ринках зі своєю продукцією та послугами, при цьому з максимальною ефективністю використовувати земельні ресурси, щоб задовольнити відповідні потреби» [3]. Тим не менш, ми вважаємо, що на конкурентоспроможність аграрних підприємств впливають інші елементи, окрім правильного та ефективного використання земельних ресурсів.

Наприклад, тривалість виробничого циклу, наявність природних ресурсів у країні та особливості клімату.

У цьому випадку фактори, які впливають на конкурентоспроможність компанії, класифікуються як внутрішні, так і зовнішні. На стратегічну діяльність підприємства, яка впливає на якість продукції та її собівартість, можна віднести до внутрішніх факторів. Крім того, компанії не можуть контролювати зовнішні фактори, які створює сам ринок. Однак було б розумніше розділити їх на керовані та некеровані. До перших належать такі фактори, як матеріально-технічне, технологічне та фінансове забезпечення, ефективне використання природних ресурсів, залучення висококваліфікованих працівників і розробка ефективної стратегії розвитку підприємства. Екологічні та природно-кліматичні умови, інфраструктура та кон'юнктура ринку, технічний прогрес, ресурсне забезпечення країни тощо є некерованими факторами.

I. Кадирус пропонує оцінити конкурентоспроможність підприємств у сфері сільського господарства з точки зору внутрішніх і зовнішніх факторів. Для зниження витрат на виробництво внутрішні фактори включають раціональне та ефективне використання факторів виробництва, обсяги виробництва, якість продукції, продуктивність праці, спеціалізація та диверсифікацію виробництва. Дослідник вказує на такі зовнішні фактори впливу, як інституціональні та природно-кліматичні умови, сегментованість ринку, комунікативність, рівень життя населення, платоспроможний попит на продукцію, цінове регулювання та розвиненість інфраструктури ринку [2].

I. Вініченко розділяє всі потенційні фактори на такі категорії: мікрорівня, мезорівня та макрорівня. Крім вищезазначених, окрему групу складають випадкові зовнішні фактори. Таким чином, вони можуть з'явитися на будь-якому етапі або рівні конкурентного середовища. Такими факторами можуть бути стихійні лиха, катастрофи, політичні події, значні зміни в науці та фінансах тощо. Участь підприємства на ринку, прибутковість,

зацікавленість інвесторів і престижність серед інших підприємств залежить від багатьох факторів [1].

Зовнішні фактори конкурентоспроможності є або умовами, до яких підприємство повинно пристосовуватися, або умовами, які є лише частково під контролем підприємства. Зовнішні фактори, які визначають конкурентоспроможність компанії на зовнішньому ринку, включають економічну політику держави щодо податків і інфляцію; соціальні фактори, такі як кваліфікація та чисельність робочої сили; політичні конфлікти та міжнародні конфлікти; природні фактори, такі як вичерпність запасів певних видів ресурсів; техногенні фактори, такі як глобальне потепління; і зовнішні фактори мезорівня.

В аграрному секторі особлива увага заслуговує таких факторів, як стан матеріально-технічної бази, кваліфікація кадрів, якість продукції та її вартість, а також ефективність державної допомоги. Якість продукції є основним показником оцінки конкурентоспроможності, тому їй потрібно приділити особливу увагу серед зазначених факторів. Таким чином, підвищення рівня технологічного забезпечення, збільшення кількості вітчизняних товаровиробників, мінімізація витрат підприємств, використання якісної сировини, підвищення інвестиційного потенціалу, підвищення урожайності сільськогосподарських культур і підготовка висококваліфікованих працівників є важливими елементами технологічного прогресу.

Важливою є державна політика у сфері економіки, оскільки вона повинна контролювати формування цін на сільськогосподарську продукцію, щоб покривати витрати на її виготовлення та реалізацію; впроваджувати ефективну інвестиційну, фінансово-кредитну та податкову політику; і сприяти збільшенню доходів населення. Це підвищить платоспроможний попит, що призведе до виробництва більшої кількості високоякісної продукції.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Крючкова Ж.В. Ключові чинники впливу на конкурентоспроможність аграрних підприємств. *Економіка і держава*. № 4. 2017 р. С. 32-37.
2. Кадирус І.Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. *Ефективна економіка*. № 5. 2014 р. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3390>
3. Управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: Монографія / А.С. Кобець, І.І. Вініченко, А.О. Сітковська, Крючкова Ж.В. ТОВ «ДКС центр», Київ, 2018. 226 с.

СЕКЦІЯ 4 МОДЕЛЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ПІДТРИМЦІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вероніка ДЕВ'ЯТКІНА, здобувачка вищої освіти, гр. ЕК-1-23
Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Страховання представляє собою відносини між економічними суб'єктами, які полягають в укладенні угоди про захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб з приводу настання страхових випадків, та які передбачають виплату страхового відшкодування внаслідок завданих збитків майну даних суб'єктів за допомогою фондів грошових коштів, які формуються шляхом здійснення страхових внесків на платежів.

Страховання відіграє важливу роль у відновленні аграрного сектора під час війни, адже внаслідок воєнних дій багато агропідприємств України зазнають чималих збитків.

Станом на 24 лютого 2024 року загальні прямі збитки для агропромислового комплексу України перевищують \$8,7 мільярдів. Оцінка прямих збитків у сфері агропромислової та сільськогосподарської інфраструктури включає такі ключові складові: втрати сільгосптехніки, втрати місць для зберігання зерна, втрати в тваринництві внаслідок загибелі тварин або їхнього забою через неможливість утримання, втрати у вирощуванні зернових культур через пошкодження багаторічних насаджень, збитки у бджільництві та втрати у сфері виробництва, а також збитки внаслідок пошкодження або викрадення сільськогосподарської готової продукції.

Найбільшу частку збитків становлять втрати, які виникли внаслідок знищення та пошкодження сільськогосподарської техніки, що призвело до збитків для сільгоспвиробників на суму понад \$4,65 мільярдів. Наступними за розміром збитків є ті, що виникли внаслідок знищення та крадіжок виробленої продукції. Загальна вартість викраденої та знищеної продукції становить \$1,87 мільярдів. Також значні втрати понесла інфраструктура, призначена для зберігання сільськогосподарської продукції. Загальний обсяг зруйнованих зернових сховищ становить 8,2 млн т аграрної продукції, а ємність ушкоджених зернових сховищ становить 3,25 млн т потужності, призначеної для зберігання. Загальна вартість для відновлення ушкоджених та зруйнованих споруд оцінюється на суму \$1,33 мільярдів.

Найбільше постраждали від російської агресії агропромислові комплекси, Луганської, Херсонської, Донецької, Харківської і Запорізької областей. Ці області також входять до топ-5 областей за розміром та кількістю ушкоджених і зруйнованих цивільних та інфраструктурних об'єктів [1].

Для того, щоб показати реальні збитки агросектору, завдані російською агресією, та допомогти агровиробникам зафіксувати скоєні проти їх підприємств воєнні злочини, представниками USAID АГРО і Всеукраїнської ради аграріїв було розроблено інтерактивну мапу руйнувань агросектору України, куди кожен підприємець, чий бізнес постраждав внаслідок воєнних дій, зможе додати фото- та відео-докази воєнних злочинів з метою отримання відшкодування збитків [3].

Один із дієвих страхових механізмів підтримки аграрного сектору України був представлений у вересні 2023 року. За підтримки проекту USAID (Агенство США з міжнародного розвитку) «Реформування фінансового сектору», страхова компанія UNIVERSALNA та АТ КБ «ПриватБанк» розробили програму страхування врожаю для мікро-, малих і середніх підприємств у сільському господарстві України. Ця програма дозволить малим агровиробникам використовувати страхування як

додатковий інструмент для зменшення ризику втрат у вирощуванні врожаю, а також допоможе банкам у зниженні кредитного ризику. Суть програми полягає у тому, що USAID надає грант у розмірі 1 мільйон доларів США для реалізації програми підтримки мікро-, малих та середніх підприємств. В рамках цієї ініціативи підприємці аграрного сектору України матимуть можливість отримувати кредити від АТ КБ «ПриватБанк», які будуть гарантовані страховим захистом майбутнього врожаю від компанії UNIVERSALNA. У програмі зможуть брати участь мікро-, малі та середні аграрні підприємства з різних областей країни, за винятком окупованих територій і зон, близьких до бойових дій чи зон, де ведуться бойові операції.

Отже, зазначена програма не покриває збитки, отримані українськими аграріями саме внаслідок воєнних дій.

Найбільша проблема українських агропідприємств сьогодні – це:

1. Брак коштів та фінансування на оплату насіннєвого матеріалу, палива, електроенергії;
2. Брак фінансування, вимоги щодо «твердої застави», адже не всі агропідприємства можуть надати банку заставу у достатній сумі;
3. Висока вартість та відсутність культури агрострахування, через що агропідприємства не страхують або збільшують розмір франшизи для зменшення вартості страхування, що робить страхове покриття обмеженим тільки катастрофічними ризиками. До того ж доступ до агрострахування мають лише крупні аграрні холдинги.

Тому для післявоєнного відновлення та подальшого розвитку агросектору України необхідно розробити дієвий страховий механізм фінансової підтримки, який би передбачав відшкодування збитків, завданих саме воєнними діями [2].

Список використаних джерел:

1. Мельник С. Збитки аграрного сектору України внаслідок повномасштабної війни. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/04/19/699284/>

2. Презентація нової грантової програми страхування врожаю для ММСП в агросекторі. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3760207-presentacia-novoi-grantovoi-programi-strahuvanna-vrozau-dla-mmsp-v-agrosektori.html>

3. Українське рішення з фіксації збитків, завданих агросектору внаслідок війни, визнали одним із найінноваційніших. 2023. URL: <https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/ukrainske-rishennya-z-fiksacii-zbitkiv-zavdanih-agrosektoru-vnaslidok-viyni-viznali-odnim>

ПОДОЛАННЯ ЗОВНІШНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ТИСКУ

Олександр ІЛЬЧЕНКО, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Науковий керівник: **Світлана ХАЛАТУР**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Перед зростаючою глобалізацією країни стикаються з безпрецедентними зовнішніми економічними проблемами, які мають серйозні наслідки для продовольчої безпеки. У цьому дослідженні вивчено стратегії, які використовують країни для пом'якшення впливу глобального економічного тиску на свою продовольчу безпеку. Завдяки всебічному огляду літератури, аналізу статистичних даних і тематичних досліджень успішних ініціатив це дослідження має на меті визначити ефективні заходи для забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобальної економічної нестабільності. Результати дослідження сприятимуть розробці рекомендацій, що ґрунтуються на фактичних даних, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки в умовах дедалі більшої невизначеності в економічній

ситуації. Глобалізація принесла значні переваги, такі як збільшення торгівлі та технологічний прогрес, але вона також сприяла зовнішнім економічним потрясінням і вразливості. Одним із найважливіших аспектів, на який впливають ці виклики, є продовольча безпека, яка визначається як постійний доступ до достатньої кількості, безпечної та поживної їжі для людей. Взаємодія між глобальною економічною динамікою та внутрішніми продовольчими системами підкреслює необхідність проактивних стратегій для захисту продовольчої безпеки в умовах зовнішнього тиску.

Подолання зовнішніх економічних викликів для забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобального тиску є багатогранним завданням, яке вимагає стратегічного планування та співпраці між державами. Один із підходів передбачає диверсифікацію сільськогосподарського виробництва, щоб зменшити залежність від конкретних культур або регіонів, вразливих до зовнішніх потрясінь, таких як зміна клімату або торгіві суперечки. Збільшення інвестицій у сільськогосподарські дослідження та розробки призведе до створення стійких сортів сільськогосподарських культур, здатних протистояти різноманітним екологічним стресам. Зміцнення міжнародних торговельних угод і партнерства допоможе захистити від збоїв у ланцюгах постачання продовольства, спричинених геополітичною напругою чи економічними конфліктами.

Сприяння сталим методам ведення сільського господарства пом'якшить вплив виснаження ресурсів і погіршення навколишнього середовища на виробництво продуктів харчування. Заохочення впровадження сучасних технологій, таких як точне землеробство та біотехнології, підвищить продуктивність і ефективність у виробництві харчових продуктів, мінімізуючи витрати ресурсів. Забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобальної економічної нестабільності вимагає багатоаспектного підходу. Нижче запропоновано ефективні заходи:

- диверсифікація джерел продовольства: залежність від обмеженої кількості джерел продовольства може посилити вразливість під час економічного спаду. Заохочення диверсифікації сільського господарства, як щодо вирощуваних культур, так і джерел імпорту продовольства, допомагає пом'якшити ризики, пов'язані зі збоями в ланцюгах постачання;

- інвестиції в сільськогосподарську інфраструктуру: зміцнення сільськогосподарської інфраструктури, такої як іригаційні системи, сховища та транспортні мережі, підвищує стійкість до економічних потрясінь. Покращена інфраструктура зменшує втрати після збору врожаю, полегшує доступ до ринку та підвищує загальну продуктивність;

- підтримка малого бізнесу: малі підприємства відіграють вирішальну роль у виробництві продуктів харчування, особливо в країнах, що розвиваються. Надання їм доступу до кредитів, технологій та ринкової інформації дозволяє їм підвищити продуктивність і адаптуватися до мінливих економічних умов;

- мережі соціального захисту: надійні мережі соціального захисту, включаючи програми продовольчої допомоги та грошові перекази, допомагають вразливим верствам населення справлятися з економічними спадами. Ці програми забезпечують необхідну підтримку під час кризи, забезпечуючи доступ до продовольства для тих, хто найбільше його потребує;

- сприяння сталому сільському господарству: сталі методи сільського господарства не лише сприяють довгостроковій продовольчій безпеці, але й допомагають пом'якшити вплив сільського господарства на навколишнє середовище. Інвестиції в агроекологічні підходи, такі як органічне землеробство та агролісомеліорація, зміцнюють стійкість до економічних потрясінь, одночасно сприяючи екологічній стійкості;

- торгова політика: політика відкритої та справедливої торгівлі може сприяти продовольчій безпеці, забезпечуючи доступ до різноманітних джерел їжі та стабілізуючи ціни. Проте вкрай важливо знайти баланс між

лібералізацією торгівлі та захистом внутрішнього виробництва продуктів харчування, щоб уникнути залежності від нестабільних міжнародних ринків;

- дослідження та інновації. Постійні інвестиції в сільськогосподарські дослідження та інновації мають важливе значення для вирощування стійких культур, удосконалення сільськогосподарської практики та вирішення нових проблем, таких як зміна клімату. Такі технології, як точне землеробство та генетично модифіковані культури, можуть підвищити продуктивність і зменшити вразливість до економічної нестабільності.

Таким чином, впроваджуючи запропоновані заходи скоординовано, уряди та міжнародні організації можуть посилити продовольчу безпеку навіть в умовах глобальної економічної невизначеності.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Костюк М.В., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Науковий керівник: д.е.н., професор **Трусова Н.В.**
*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

Розробка сучасних напрямів підвищення конкурентоспроможності переробної промисловості з урахуванням пріоритетності національних інтересів вимагає оцінювання такої об'єктивної економічної реальності, як глобалізація, яка є неминучим процесом зміни аграрної економіки будь-якої країни та вимагає нейтралізації негативних викликів.

Розвиток глобальної аграрної економіки супроводжується поглинанням макрорегіональних економічних систем та супроводжується посиленням вимог до відкриття кордонів національних економік в напрямку транснаціоналізованих структур, оскільки існування у відриві від сучасних

тенденцій чи формування закритого (напівзакритого) економічного простору стає не вигідним із погляду підвищення конкурентоспроможності переробної промисловості. Спільною для розвинутих країн світу є багатокладність аграрної економіки, яка формує рівновагу до прозорої конкуренції усіх типів підприємств переробної промисловості.

Для вітчизняної переробної промисловості небезпека глобалізації виявляється не лише в інноваційній відсталості, а й через невідповідність стандартів якості виробництва агропродовольчих товарів світовим та європейським вимогам, не адаптованості українських інноваційних технологій в переробній промисловості європейським структурам за відсутності державної політики щодо відродження конкурентних переваг галузей. Тому активізація системних досліджень у напрямі обґрунтування теорії конкурентоспроможності переробної промисловості в умовах глобалізаційних викликів є актуальною та своєчасною, з позиції сучасних змін розвитку аграрної економіки та переходу на рейки європейської бізнес-моделі, яка в умовах конфліктного (воєнного) періоду враховує орієнтири України до відкритості ринку та партнерських відносин.

Критерії конкурентоспроможності переробної промисловості на європейському ринку трансформувались у більш досконалі організаційні ознаки системної моделі – приватно-державне партнерство з виробництва, переробки та реалізації агропродовольчої продукції. Разом із горизонтальною інтеграцією, в окремих країнах (зокрема, у Франції) відбувається процес об'єднання на основі вертикальної інтеграції [3]. Отже, трансформаційні процеси в переробній промисловості без кордонів характерні не тільки для транзитивних бізнес-моделей, але й для розвинутих країн, проте на якісно відмінному рівні інноваційного розвитку.

В умовах європейської інтеграції України у світовий економічний простір надзвичайно важливу роль відіграє підвищення конкурентоспроможності продукції переробної промисловості при взаємодії із галузями сільського господарства та агропідприємствами. Процес

глобалізації постійно вносить корективи у формування і функціонування світового продовольчого ринку, пов'язаного із виробництвом та реалізацією продовольства, оскільки із збільшенням кількості населення світу зростає кількість продовольства, що відповідно потребує удосконалення системи виробництва, розподілу і обміну, як сільськогосподарської, так і переробної продукції через виважену, адаптовану до світових вимог аграрну політику. При чому, основним джерелом перемоги або поразки підприємств переробної промисловості в конкурентній боротьбі є конкурентні переваги. Так, конкурентні переваги – це ексклюзивна цінність (фактори та масштаби виробництва, ефективність використання ресурсів, результативність людського фактору, інтелектуальний потенціал, здібності до інноваційної активності тощо), якою володіє організація і яка дає їй перевагу перед конкурентами [1], що на світовому ринку пов'язано з міжнародним поділом праці.

Формування та реалізація конкурентних переваг переробної промисловості є однією з найбільш гострих та актуальних для сучасної державної аграрної політики України [4]. Системність у дослідженні конкурентоспроможності проявляється через вплив факторів, які впливають на кожному ієрархічному рівні її формування та підвищення її критеріїв. Зокрема, конкурентоспроможність переробної промисловості залежна від глобалізаційних викликів та тенденцій, що склалися на міжнародних ринках. На конкурентоспроможність регіону (галузі переробної промисловості) здійснюють потужний тиск глобалізаційні фактори і, крім того, історично сформований поділ праці (спеціалізація) та специфіка регіону [2].

Підвищення конкурентоспроможності переробної промисловості в умовах глобалізаційних викликів можливе за умови дотримання принципу системності, який проявляється через фактори конкурентоспроможності, визначення конкурентних переваг та побудову концепції конкурентоспроможності, здатної ефективно впроваджувати на усіх рівнях ієрархії диференційовану залежність суб'єкта ринкових відносин від

факторів, які повторюються для кожних конкурентних відносин з певному проміжку часу, оскільки кожний рівень ієрархічної структури конкурентоспроможності має свій домінуючий чинник.

Список використаних джерел

1. Пасхавер Б.Й. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку. Київ: Інститут економіки та прогнозування, 2009. 432 с.
2. Левицька А.О. Конкурентні переваги підприємства: сутність та джерела формування. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 4. С. 51-54.
3. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. Чернівці: Рута, 2006. 344 с.
4. Ткаченко В.Г. Чи відновить Україна статус житниці Європи: монографія. Київ: Аристей, 2010. 196 с.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ТИСК НА ВАРТІСТЬ ЖИТТЯ В ЄВРОПІ

Наталія ЛЕВЧЕНКО, д. держ. упр., проф.
Національний університет «Запорізька політехніка»

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України мало наслідки не лише для нашої країни, а й для європейців через енергетичний тиск на вартість життя. Зіткнувшись із європейською солідарністю, РФ використала цей важіль проти Європи, скоротивши обмеженням постачання газу та використовуючи високі ціни на паливо як свою зброю. Тож, європейські країни мали боротись з енергетичним тиском на вартість життя, оскільки рівень газу у сховищах то збільшувався, то спадав, що свідчило про вразливість та енергетичну незахищеність європейських країн. Втім, Європа досягла реального прогресу в покращенні стійкості своєї енергетичної системи. Якщо два роки тому, як свідчать дані Міжнародного енергетичного агентства, кожна п'ята одиниця енергії, спожитої в Європейському Союзі,

надходила з російського викопного палива, то у 2024 році - кожна двадцята. Частка імпорту газу з Росії впала з 45% до війни в Україні до 15% у 2023 р. Часи залежності Європи від Росії минули. Наразі ж основним постачальником природного газу в ЄС є Норвегія, надійний союзник. Тож, зі скороченням поставок російського трубопроводу СПГ фактично став базовим джерелом постачання газу в Європу.

Але дешевший газ не звільняє Європу та інші великі економіки від відповідальності за досягнення поставлених амбітних цілей щодо скорочення вуглецевих викидів. Безумовно, з кожним роком все більше енергії надходить з відновлюваних джерел. За даними Міжнародного енергетичного агентства, у минулому, 2023 році в ЄС було вперше вироблено більше електроенергії з вітру, ніж з газу. Відтак, ціни на газ різко впали. З початку цього року вони стабільно нижчі за 30 євро за мегават-годину. Але це не означає, що слід припинити думати про вартість життя.

Суттєвий вплив на вартість життя, як свідчать статистичні дані, має і акцизний збір на електроенергію. Згідно Директиви Європейського Союзу про податок на енергетику всі держави-члени мають встановлювати мито на електроенергію за ставками не нижче 0,5 євро за МВт-год для комерційного використання та 1 євро для некомерційного використання. Проте багато держав-членів встановлюють значно вищі ставки. Зокрема, для комерційних цілей країни-члени ЄС і Великобританія в середньому стягують акцизний збір у розмірі 7,1 євро за МВт-год електроенергії. Нідерланди стягують найвищу максимальну ставку в 108,8 євро за МВт-год, за нею йдуть Франція (25,69 євро) і Німеччина (15,67 євро). Втім, шість країн - Австрія, Естонія, Ірландія, Португалія, Хорватія та Люксембург - встановлюють лише обов'язкову мінімальну ставку 1 євро за МВт-год на некомерційне використання. Чехія, Естонія та Мальта охопили всю базу споживання електроенергії.

Тож, зараз зі своїх доходів не можуть сплачувати повну вартість комунальних тарифів (тобто – мають субсидії) 3,8% чеських

домогосподарств і 5,1% – словацьких. До слова, в сусідніх країнах цей показник ще більший. Наприклад, в Угорщині він перевищує 9%. А в Греції і Болгарії він становить катастрофічні 29% і 40% відповідно.

Чергове підвищення тарифів, вочевидь, додатково збільшить цю групу. І це проблема, яка стає дедалі актуальнішою для ЄС.

Список використаних джерел

1. Fatih Birol, Ursula von der Leyen. Europe has taken its energy destiny back into its own hands. IEA. 2024. URL: <https://www.iea.org/commentaries/europe-has-taken-its-energy-destiny-back-into-its-own-hands>

2. Хірман К. Ринок чи контроль: як країни ЄС впливають на енергетичні тарифи. Європейська правда. 2019. URL: <https://www.euointegration.com.ua/experts/2019/01/18/7091674/>

3. Mengden A. Excise Duties on Electricity in Europe, 2024. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/excise-duties-electricity-europe-2024>

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ольга МАСЛЯЄВА, к.е.н., доцентка кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Різноманітність трактувань поняття "стратегія реалізації економічного потенціалу підприємства" відображає два головні аспекти. З одного боку, відображає напрямок розвитку самого підприємства, визначаючи його стратегічну спрямованість. З іншого боку, відображає характер економічних відносин, що існують всередині підприємства, а також його потреби в ресурсах та їхній оптимальній розподіл.

Однак стратегія реалізації економічного потенціалу підприємства є більш складним поняттям, оскільки характеризується комплексністю та системністю цілей її впровадження. Це означає, що вона включає в себе не

лише напрямки розвитку, але й методи та засоби досягнення поставлених цілей.

Отже, важливо чітко розмежувати цілі стратегії реалізації економічного потенціалу підприємства та встановлювати пріоритети в їхньому досягненні для забезпечення успішного впровадження стратегічних напрямків розвитку.

Важливо відзначити, що динамічні виклики сучасного бізнес-оточення мають безпосередній вплив на визначення основних та пріоритетних цілей реалізації економічного потенціалу підприємства. Це означає, що стратегія економічного розвитку будь-якого підприємства формується відповідно до його специфіки та напрямків підприємницької діяльності, з обов'язковим врахуванням основних факторів впливу зовнішніх факторів.

Зазначені фактори зовнішнього середовища можуть включати зміни в законодавстві, технологічні інновації, зміни у споживчих вподобаннях клієнтів, конкурентні та ринкові тенденції та інші. Ці виклики можуть змусити підприємство коригувати та уточнювати раніше визначені напрямки реалізації свого економічного потенціалу.

Разом з цим, означення головних і пріоритетних цілей економічного розвитку підприємства за класичним підходом ґрунтується на врахуванні галузевої належності підприємства, де головна мета економічного розвитку всіх суб'єктів господарювання підпорядкована прагненню максимізації прибутку.

Опрацювання різних аспектів економічного дослідження щодо цієї проблематики дозволило виділити три визначальні концептуальні підходи щодо визначення цілей реалізації економічного потенціалу підприємства. (Рис.1).

Пріоритетна ціль реалізації економічного потенціалу підприємства у вигляді максимізації позитивного результату його господарської діяльності була визначена ще в роботах прихильників класичної економічної школи, таких як А. Курно та А. Сміт. Згодом ця ціль піддавалася удосконаленню та розвитку. Однак сучасні реалії зняли раціональність зазначеної ідеї.

Рис 1. Підходи до означення пріоритетних цілей реалізації економічного потенціалу підприємства

На сьогоднішній день, швидко змінюється глобальне економічне середовище, зростаюча конкуренція, розвиток технологій та зміни в споживчих уподобаннях призвели до того, що максимізація прибутку як єдина пріоритетна ціль стала недостатньою для успішної діяльності підприємства. Сучасні організації повинні враховувати широкий спектр факторів, таких як сталість, стійкість, корпоративна відповідальність, збалансованість інтересів зацікавлених сторін тощо.

Спрямовання цілей лише на максимізацію позитивного результату господарської діяльності підприємства не може виступити стратегічною основою для досягнення ефективності реалізації його економічного потенціалу, особливо у створенні стійких конкурентних переваг на ринку.

В сучасному бізнес-середовищі позитивний результат господарської діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, які включають не лише фінансові показники, а й аспекти якості продукції, задоволення потреб

споживачів, інновації, стійкість до змін тощо. Такий комплексний підхід є ключовим для створення і підтримки конкурентних переваг на ринку.

Тому для ефективної реалізації економічного потенціалу підприємства необхідно формулювати цілі, які охоплюють різні аспекти його діяльності, включаючи розвиток продукції, вдосконалення процесів, залучення та розвиток персоналу, а також створення унікальної позиції на ринку. Тільки такий підхід дозволить підприємству забезпечити стійкий успіх і конкурентну перевагу.

Список використаних джерел

1. Василюга С. М. Особливості формування стратегій розвитку для малих підприємств Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7611>.

2. Шабатура Т. Стратегічні напрямки реалізації економічного потенціалу підприємства. Галицький економічний вісник. 2019. № 3. С. 105-115.

НЕОБХІДНІСТЬ ЦИФРОВИХ СИСТЕМ ІРИГАЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДО «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Аліна ОГАНІСЯН, здобувачка групи АспЕК-21
Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**,
д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Україна має розвинений продовольчий комплекс, який спроможний не лише повною мірою забезпечити населення країни харчовими продуктами, але й сформувати активну позицію країни на міжнародних ринках агропродовольчих товарів. Завдяки потужному агробізнесу, Україна є одним з гарантів світової продовольчої безпеки. Проте, зміна клімату створює загрози щодо його подальшого розвитку і, насамперед, через дефіцит прісної води, який невпинно зростає внаслідок зменшення річкового стоку та

інфільтраційного живлення підземних вод. Якщо декілька років тому в це неможливо було повірити, то наразі все ближче підходимо до такої сумної реальності [1]. Для запобігання скорочення обсягів виробництва та втрат, необхідно вже зараз враховувати прогнозований вплив зміни клімату на річки та адаптувати агробізнес до можливих загроз і ризиків [2].

Безумовно, на разі існує чимало рішень, кожне з яких можна пристосувати до місцевих особливостей, загроз та потреб. Деякі з них орієнтуються на збільшення пропозиції, тобто пошук та розширення джерел води завдяки розвідці та видобутку підземних вод. Обговорюються питання і можливого збільшення водосховищ і гребель, накопичення дощових вод, опріснення морської води тощо. Однак з такими заходами варто бути дуже обережними, адже вони можуть зашкодити довкіллю і не завжди є сталими та екологічними [2]. Втім, більш інноваційний варіант – це зменшення попиту на воду та її раціональне використання завдяки застосуванню «розумних» цифрових систем іригації, які дають змогу зробити процеси набагато ефективнішими та дієвішими. Сенсорні системи допомагають фермерам краще розуміти потреби оброблюваних культур, знижувати вплив на навколишнє середовище та зберігати ресурси [3].

Датчики та обладнання для моніторингу, як складові іригаційної системи, вкрай важливі для розробки ефективної системи управління зрошенням. Їх використання дає змогу збільшити виробництво продуктів харчування з мінімальними втратами води. Точний моніторинг сприяє збору даних, що дає змогу адекватно відобразити стан культур, ґрунту та погоди в районах зрошення в реальному часі за допомогою інтернету (IoT) і мереж бездротових датчиків (WSN). Завдяки цим передовим системам здійснюються ефективний моніторинг ґрунту та погоди, а також ефективне управління водними ресурсами [3].

Надалі очікується, що додатки на основі штучного інтелекту збільшать свою присутність в іригації, внаслідок чого периферійні пристрої (бездротові датчики) стануть достатньо «розумними», щоб ухвалювати автономні

рішення незалежно, не зважаючи на потужні центральні сервери ШІ-алгоритмів. Завдяки останнім досягненням у галузі електроніки вбудовані системи зі збільшеною обчислювальною потужністю і пам'яттю (система на кристалі, SoC) можуть запропонувати комплексне рішення. Додатково можна зазначити про розвиток і використання 5G-технологій та появу самокерованої техніки й обладнання для поливу та зрошення, застосування блокчейн-технологій для відбиття кібератак на складні інформаційні системи подачі і розподілу води, а також інтелектуальну іригацію на основі великих масивів даних [3].

Аналізуючи потреби агробізнесу у прісній воді, приходимо до висновку, що нині існуючі потреби вже перевищують її доступність, і немає ніяких підстав сподіватися, що ситуація вирішиться сама собою. Уряд та органи влади усіх рівнів повинні визначитись зі стратегією та тактикою адаптації аграрного бізнесу до змін клімату, які зможуть забезпечити водну безпеку, зокрема, у степовій зоні України як сьогодні, так і в майбутньому [4].

При визначенні стратегії та тактики раціонального використання прісної води та адаптації до змін клімату, варто вивчати зарубіжний досвід з точки зору інвайронментальності, тобто можливості збереження довкілля та задоволення інтересів прийдешніх поколінь у водній та продовольчій безпеці. Першочергове значення у вирішенні питань адаптації агробізнесу до кліматичних змін як у зарубіжній, так і у вітчизняній практиці безперечно має надаватись інноваціям та модернізації технологій, а саме «розумним» системам іригації. Лише за таких умов агробізнес України матиме можливість зберегти обсяги виробництва та експорту сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. В Україні спостерігається дефіцит прісної води належної якості. Світ.

2021.<https://svit.kpi.ua/2021/09/23/%D0%B2%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%>

2. Хмарна О. Чи можливий дефіцит води в Україні і як його уникнути – результати дослідження. Екодія. 2021. <https://ecoaction.org.ua/chy-mozhlyvyj-defitsyt-vody-v-ua.html>

3. Руденко М.В. Технології цифрової трансформації сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2019. №23. С.8-18.

4. Ohanian, A., Levchenko, N., Shyshkanova, G., Abuselidze, G., Prykhodko, V. & Banchuk-Petrosova, O. (2022). Organic farms are the fundamental basis for the sustainable foreign economic activities of agrarians in Ukraine. *Environmental & Socio-economic Studies*, 10(2), 49-61. <https://doi.org/10.2478/environ-2022-0011>

DEVELOPMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT OF AGRIBUSINESS IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

Polehenka M.A., Ph.D., Associate Professor of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

Agricultural production in Ukraine is recognized as a priority area of the economy and provides food to a significant part of the country's population. During the pre-war period, much government resources and foreign investment were spent on reforms and programs to support the development of agriculture. Fertile land, a favorable climate and investments not only provided an increase in agricultural production, but also contributed to its export to Asia, Africa and the Middle East. As a result, a complex structural dynamics of the Ukrainian agricultural sector was formed: a large agricultural business competes with farms and small-scale family-type farms.

In economically unstable conditions, such as the global financial crisis or political turbulence, agribusiness can come under a lot of pressure. In addition, the Russian invasion also brought enormous destruction and problems to agrarian production. However, crisis situations always open up new opportunities and prospects for the development of agribusiness. For the successful implementation of these opportunities, it is necessary to use innovative approaches and informed decision-making, the choice of effective strategies for adaptation of agricultural production to a changing market environment, as well as the search for new promising areas of activity and increase the competitiveness of products. Therefore, strategic management is an important factor in the success of agribusiness in such conditions.

The main risks for agribusiness today are: devaluation of the hryvnia and a sharp increase in the foreign exchange rate and the rise in price of plant protection products, seeds, fertilizers and machinery and spare parts; loss of individual markets for agricultural products or reduction of its volumes due to the reduction of global demand, and, accordingly, international trade and export; reduction of world prices for agricultural products; problems with the logistics of the sale of agricultural products and restrictive measures for its promotion as a result of quarantine due to coronavirus; decrease in foreign investments in the agro-industrial complex due to the economic crisis and panic in the world financial markets. In addition, Russia's aggression revealed additional negative consequences and extremely complicated the functioning of agribusiness due to the rupture of logistics chains, environmental disasters at corporate livestock complexes, the blocking of sales markets, etc. [3].

Successful entrepreneurial activity of agrarian formations in difficult economic conditions is ensured, first of all, by continuous transformation of organizational, management and production structure in accordance with the set goals and objectives. This allows you to quickly adapt agribusiness to the conditions of the surrounding economic environment, find your own profitable

niche in the competitive agricultural market and provide better strategic positions for further economic growth [1].

These transformational shifts can usually be carried out in two main directions - diversification of agricultural production activities or deepening the development of specialization.

Diversification in agribusiness is one of the varieties of qualitatively different approach to choosing and substantiating the development of agricultural production, which involves its penetration into new spheres of activity and markets of products, or expansion of directions of growing crops or sub-branches of animal husbandry. Unlike diversification, specialization is quite the opposite, which involves concentrating efforts, resources and attention on one or more areas of activity in order to reduce costs and increase profits.

As a rule, diversification and specialization complement each other. But it is also well known that the variety of industries leads to the loss of control over the agribusiness, since for the most part the optimal number of commodity areas for agriculture is from three to four (now it is mainly cereals, oil crops, as well as individual fast-growing livestock industries - poultry and pig breeding) and up to a maximum of five. And given the high professionalism of the managing staff, the expansion of the field of activity can reach eight to nine areas. It should be noted that the effectiveness of managing multidisciplinary activities in agrarian formations depends on the level of independence and responsibility of each of the divisions, as well as the degree of its specialization. Each of these areas has its own competitive advantages, which ensure an increase in the efficiency of agribusiness.

In recent years, almost every agrarian faces a difficult dilemma of decision-making regarding the choice of direction or, as the strategy of adaptation of agricultural production to challenges and risks will be more correctly stated, which is a natural consequence of the current complex socio-economic and political instability in the state. In addition, the development of agribusiness has its own characteristics and differences related to the specifics of agricultural production, which must be taken into account when planning a development strategy. Thus, in

order to reduce the impact of seasonality on cash receipts and attract credit resources for development, the implementation of projects in the field of alternative energy and ecoproduction production may be the most beneficial today; to minimize economic risks in agribusiness, anti-crisis budgeting should be applied and multivariate business plans should be developed for various development scenarios. It is also important to develop a new product strategy that will be balanced and diversified and focused on both domestic and foreign markets [2].

In general, agribusiness should adapt not only to climate changes, but also to global economic shifts caused only by the world crisis, the consequences of war and the spread of the coronavirus epidemic, which are to some extent the first manifestations of a change in the general paradigm of the development of civilization and its transition to a new model of sustainable development on the basis of the formation of the 4th industrial revolution, bio economy, robotization and artificial intelligence. It is these vectors of development that will have a significant impact on all sectors of the economy, in particular agribusiness.

References

1. Rusan, V. M. (2022), "Peculiarities of functioning of agr sector of economy in conditions of war", available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/rusan.pdf>
2. Hadzalo, Ya. M., Luzan, Yu. Ya. (2021), "Development of the agrarian sector of the economy of Ukraine in the conditions of European integration", *Ekonomika APK*, vol .8, pp. 6-17.
3. Dobrunik, T.P., Kuznietsova, O.V. (2022), "Problems and directions of development of agrarian sector of Ukraine in conditions of economic instability", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol . 42, pp. 45-55.

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Віталій ПУШНИЙ, здобувач групи АспЕК-23

Науковий керівник: **Лариса КУРБАЦЬКА**,

к.е.н., доц., доцент кафедри маркетингу,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Дослідження економічної ефективності підприємства пов'язане з розробкою оціночного показника рівня його економічної стійкості. Цей показник характеризує загальні можливості ефективного функціонування підприємства, незважаючи на зовнішні фактори впливу. Немає сумніву, що показник, який визначається системою ендогенних і екзогенних факторів, є важливим для виявлення резервів і можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства в умовах нестабільного середовища. Визначення рівня економічної стійкості суттєво доповнює інформацію, яку можна отримати за допомогою традиційних методів економічного аналізу [1; 2; 3]. У більшості випадків рівень економічної стійкості підприємства можна визначити за допомогою двох підходів. Перший ґрунтується на аналізі кінцевих показників діяльності підприємства, а другий ґрунтується на аналізі внутрішнього ресурсного потенціалу підприємства. При розробці кількісного показника економічної стійкості підприємства ми розглянемо наступні фактори, які визначають структуру грошового потоку та результати діяльності підприємства:

вектор відомих (детермінованих) чинників – D_i ;

вектор невизначених (вірогідних) чинників – N_i ;

вектор чинників, по яких ухвалюється управлінське рішення – M_i .

Результатом взаємодії цих груп чинників є вектор параметрів (P_i) здійснення фінансово-господарської діяльності і вектор показників результативності діяльності підприємства (R).

$$\bar{R} = F(\bar{N}_i, \bar{D}_i, \bar{M}_i, \bar{P}_i, r_{ij}).$$

Побудова області зміни значень вектора результатів на основі зміни значень вхідних векторів дозволяє визначити область економічної стійкості підприємства. Аналіз чутливості, визначення виробничого та фінансового важеля, визначення порогу рентабельності та аналіз структури собівартості продукції є інструментами, які використовуються для визначення основних факторів. Дисперсійний аналіз є одним із найбільш обґрунтованих методів при прийнятті рішення щодо ступеня впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на кінцеві результати діяльності, коли недостатньо достовірної інформації. Для аграрних підприємств основними факторами є наступні групи факторів:

детерміновані чинники – вартість устаткування, норми амортизаційних відрахувань, різні норми витрат (наприклад, матеріальних ресурсів);

невизначені чинники – вартість матеріальних ресурсів, обсяг продаж, рівень податків;

чинники, за якими ухвалюється управлінське рішення, – ціна, розмір заробітної плати робочих, розмір маркетингових витрат.

Для оцінки того, наскільки управлінські рішення впливають на рівень економічної стійкості підприємства, необхідно вивчити зв'язки векторів. Наприклад, вектор управлінського рішення впливає на вектор результату діяльності підприємства, а вектор детермінованих і стохастичних факторів впливає на вектор управлінського рішення. Звичайно, основною проблемою при цьому є кількісне визначення зв'язків між векторами факторів. У разі відсутності необхідної статистичної інформації можна використовувати дані експертних оцінок вірогідності та законів розподілу, а також методи непараметричної статистики для вирішення проблеми.

Основною перевагою розглянутого підходу є його прозорість і достатньо легка формалізована інтерпретація. Тим не менш, важливо зазначити про його „поверхневий” характер. Наприклад, на параметри збуту впливають не лише розмір маркетингових витрат, але й характер маркетингової діяльності персоналу, якість і інші характеристики

конкурентоспроможності продукції підприємства, а також його імідж, репутація та інформаційні ресурси. Ці фактори визначають внутрішні механізми, які формують економічну стійкість підприємства.

Характеристики конкурентного ресурсного потенціалу включають адаптаційні та регресійні можливості підприємства, його «економічну масу» та «економічну мобільність» та, нарешті, економічну ефективність. З цієї причини дослідження економічної стійкості підприємства шляхом аналізу його внутрішнього ресурсного конкурентного потенціалу є важливим. Одним із основних завдань сучасної економічної науки є вивчення взаємозв'язків між динамікою виробництва, цінами, витратами та ресурсним потенціалом підприємства.

На нашу думку, визначення рівня економічної стійкості підприємства залежить від оцінки якості та вартості компонентів його внутрішнього ресурсного потенціалу, а також виявлення найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів негативної дії. Дослідження ступеня зовнішніх загроз внутрішнім ресурсам передбачає визначення найважливіших факторів, які призводять до актуалізації внутрішніх ланцюжків нестабільності для кожної групи ресурсів, які складають частину внутрішнього конкурентного потенціалу компанії.

Необхідна комплексна методика визначення рівня економічної стійкості підприємства. Ця методика базується на дослідженні системи факторів, які визначають ефективність функціонування підприємства, а також аналізі підприємства в його процесно-функціональних і ресурсно-потоківих аспектах взаємодії один з одним. Тобто по елементах організаційної структури, по процесах, що протікають в них, і по тих, що визначають ефективність цих процесів внутрішнім ресурсам. Це дає можливість проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки, які призводять до певних результатів, які виникають у результаті діяльності підприємства. Для цього доцільно використовувати логістичну модель, в якій підприємство

займає певне положення в мережі галузевих і регіональних потоків фінансових, матеріальних, трудових і інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Булкін С.С. Формування беззбитковості та економічної стійкості підприємства. *Економіка і держава*. 2019. № 10. С. 31-35.
2. Кобець А.С., Вініченко І.І., Гончаренко О.В., Сітковська А.О. Формування стійкого економічного розвитку сільськогосподарських підприємств: Монографія. – К.: ТОВ «ДКС Центр», 2019. – 200с.
3. Kobets A., Vinichenko I., Honcharenko O., Kurbatska L., Sitkovska A., Pavlenko O. A strategy to increase the competitiveness of agro-industrial enterprises: monograf. Tallinn. Scientific Center of Innovative Researches OU. 2021. 192 p.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗЕРНОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Ірина ХАЦЕВСЬКА, здобувачка групи МгЕКз-1-23
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Ольга МАСЛЯЄВА к.е.н., доцентка кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Зернова галузь України є одним із важливих сегментів розвитку аграрного ринку, яка має потенціал як на вітчизняному, так і світовому ринках. Галузь забезпечує продовольчу безпеку, добробут населення і конкурентоздатність країни. В умовах посилення глобалізації саме продукція зернової галузі є пріоритетним напрямком зовнішньої торгівлі, сприяючи зростанню валютних надходжень в бюджет країни та розвитку сільських територій.

Зерно та продукти його переробки є основою харчування людей. Зерно використовується людиною у вигляді хліба, крупів, макаронів,

кондитерських виробів та ін. Ці продукти відзначаються високими поживними та смаковими якостями, містять достатню кількість білків, вуглеводів, вітамінів, амінокислот й мінеральних солей. Продукція вирощування зернових культур є сировиною для переробної промисловості. Зерно є цінним і незамінним кормом у тваринницькій галузі, сировиною для виготовлення спирту, медичних препаратів, крохмалю, паперу, інших цінних видів продукції, тому потреби в зерні постійно зростають.

Особливостями зернопереробної галузі виступають:

- *Аграрний потенціал.* Україна володіє значними природними ресурсами, які сприяють розвитку зернового виробництва, це дозволяє забезпечувати потреби зернопереробних підприємств в сировині. Кліматичні умови є досить сприятливими для вирощування зернових культур. Різноманітність кліматичних зон дозволяє культивувати різні види зернових, розширювати асортимент сировини. Є також можливості для розвитку сільськогосподарської інфраструктури, що включає в себе зберігання, транспортування та обробку зернових культур, що в подальшому забезпечить ефективну логістику для зернопереробних підприємств. Сучасні технології вирощування та обробки зернових культур дозволяють забезпечувати високу якість продукції та знижувати витрати виробництва. Інноваційні підходи до агротехніки та обробки дають можливість підприємствам залишатися конкурентоспроможними на ринку. Україна має доступ до широкого спектру міжнародних ринків, що створює можливості для експорту зернової продукції. Це дає змогу розширювати свої ринки збуту та забезпечувати стабільні надходження валютних коштів.

- *Експортна спрямованість.* Зернопереробна галузь України має значний експортний потенціал. Зокрема, Україна є одним з найбільших експортерів в світі, займаючи одну з провідних позицій за обсягом експорту зернових культур. Пшениця, кукурудза, ячмінь та інші зернові продукти є основними експортними товарними позиціями країни. Це дозволяє зернопереробним підприємствам активно працювати на зовнішніх ринках. Серед основних

експортних ринків для українських зернових продуктів можна виділити країни Європейського Союзу, Азії, Близького Сходу та Африки. Україна має деякі конкурентні переваги на світових ринках зернових. До них яких можна віднести - високу якість продукції, конкурентні ціни, географічне розташування, а також здатність реагувати на попит та змінювати обсяги виробництва відповідно до світових ринкових умов. Незважаючи на вже високий рівень експорту, українська зернова галузь має потенціал для подальшого розширення на міжнародних ринках. Це стосується як збільшення обсягів експорту на традиційні ринки, так і відкриття нових ринків збуту.

- *Технологічний розвиток.* Застосування сучасного обладнання для зернопереробних підприємств дозволяє автоматизувати процеси виробництва, знижувати витрати праці та підвищувати продуктивність. Нові технології у сфері сушіння, очищення та упаковки зерна сприяють виробництву більш якісної та конкурентоспроможної продукції. Використання програмних систем управління виробництвом, систем моніторингу якості сировини та готової продукції, а також систем автоматизації складського обліку дозволяє підприємствам забезпечувати ефективне управління виробництвом та зменшувати ризики втрат.

- *Диверсифікація продукції.* Диверсифікація продукції є важливим напрямком розвитку зернопереробної галузі України. Вона дозволяє підприємствам зменшити ризики, пов'язані зі змінами на ринках, розширити асортимент продукції та забезпечити більш стабільні надходження доходів. Розширення виробництва рослинних олій, таких як соняшникова, соєва, ріпакова тощо, дозволяє розширити асортимент продукції підприємств. Зернопереробні підприємства можуть виробляти біопаливо з різних видів сировини, що дозволяє розширити сферу застосування продукції підприємства і сприяти розвитку екологічно чистих технологій. Підприємства займаються виробництвом комбікормів для тваринництва, що дозволяє розширити сферу

використання зернових культур, підвищити прибутковість виробництва та забезпечити додаткові джерела доходу для підприємства.

Зернопереробна галузь України відіграє важливу роль у стабільності та розвитку економіки країни. Її потенціал для подальшого розвитку є значним, але це вимагає системних зусиль у напрямку модернізації, технологічного вдосконалення та розширення експортних ринків. Розвиток має великий потенціал для підвищення конкурентоспроможності української економіки та забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Власюк О.С. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Монографія. НІСД. Київ. 2017. 384с
2. Електронний ресурс: <https://minagro.gov.ua/napryamki/eksport-do-krain-ies/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna>

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Данило ЦОЙ, здобувач групи МГЕК-23
Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**,
д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сільське господарство як високотехнологічна галузь піднімає перед аграрними товаровиробниками питання дотримання встановлених правил господарювання для підвищення ефективності виробництва. В даний час низька технологічна дисципліна (як з об'єктивних так і з суб'єктивних причин) при виконанні агротехнічних і зоотехнічних заходів не дозволяє підвищити ефективність роботи підприємств і веде до коливань в їх роботі. У діяльності аграрного підприємства досягнення позитивного економічного ефекту є основним вектором, а ефективність їх діяльності визначається ступенем досягнення поставленої мети.

При оцінці ефективності роботи підприємства в сільськогосподарському виробництві необхідно враховувати ряд особливостей, властивих галузі.

По-перше, особливістю сільського господарства є його головний виробничий фактор - земля. Земля є невичерпним і відновлювальним ресурсом, на неї не нараховується амортизація, в результаті чого земельні ресурси не беруть участь у формуванні собівартості продукції.

По-друге, досить низький коефіцієнт оборотності оборотних коштів, що визначає нерівномірність надходження доходів від реалізації продукції та ускладнює реальну оцінку фінансового результату діяльності підприємства.

По-третє, залежність від природно-кліматичних умов, які визначають сільськогосподарське виробництво як високоризиковане.

Сільськогосподарське виробництво пов'язане з використанням виробничих ресурсів – трудових, водних, матеріальних і земельних. Від обґрунтованого рівня ресурсозабезпеченості та організації ефективного їх використання підприємством залежить ефективність виробництва в цілому. Отримання більшої кількості продукції вимагає не тільки дотримання технологічних вимог, але і великих витрат на придбання нових сортів, поліпшення насіння, техніки, підвищення оплати праці.

Основними напрямками підвищення сільськогосподарського виробництва є ріст врожайності культур за рахунок впровадження комплексу агротехнічних заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів, скорочення термінів проведення польових робіт, впровадження передових прийомів організації праці. Висока врожайність сільськогосподарських культур забезпечує збільшення грошової виручки від реалізації, впливає на зниження постійних витрат, підвищує фінансовий результат. Обробіток районуваних сортів, оптимальні терміни сівби, раціональне застосування добрив, ретельний догляд за посівами, дотримання сівозмін, захист рослин від шкідників, бур'янів дозволить значно знизити витрати і підвищити дохід підприємства.

Водночас ефективність діяльності аграрного підприємства зростатиме за рахунок підвищення рівня товарності сільськогосподарського виробництва, яке досягається за рахунок скорочення внутрішньогосподарських витрат продукції на виробничі потреби, скорочення втрат продукції в процесі її виробництва, зберігання, транспортування та реалізації тощо. Підвищити ефективність виробництва та досягти динамічного розвитку можливо за наявності великого інвестиційного потенціалу, доступу до недорогих позикових коштів, а також регулярних державних дотацій і субсидій [1].

Стосовно державної підтримки сільського господарства, то вона повинна здійснюватися в також в напрямках: впровадження дотаційної політики насінництва, що дасть можливість знизити ціни на насінневий матеріал для виробників товарної продукції та приватних господарств; розробка і реалізація програми розвитку селекційно-насінницької галузі; бюджетне фінансування цільових програм; використання пільгового фінансово-кредитного механізму тощо.

Список використаних джерел

1. Жибак М.М., Федуняк І.О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування аграрних формувань з виробництва продукції рослинництва. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7029> (дата звернення: 15.04.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.6)

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Костянтин ШАПОВАЛ, здобувач групи АспЕК-22
Науковий керівник: **Тамара САМЛІК**,
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У теорії та практиці економічного зростання залишається багато питань, які ще не досліджені та не обговорені. Відсутня навіть єдність наукової думки щодо цього питання [1; 2; 3; 4; 5]. Коли автори говорять про економічне зростання, вони також включають економічний розвиток. Деякі дослідники вважають, що економічне зростання означає збільшення обсягу виробництва валової продукції [2; 3]. Цей підхід є більш справедливим, коли мова йде про цю категорію на рівні галузей, регіонів і окремих підприємств. Зростання ВВП (ВВП) є ознакою економічного зростання на макrorівні, а на рівні підприємств – це приріст чистого продукту, тобто валового доходу. Без економічного розвитку економічне зростання означає лише збільшення наведених вище показників. З іншого боку, екстенсивне економічне зростання, яке полягає лише в збільшенні кількості необхідних елементів виробництва (землі, капіталу та робочої сили), не призводить до підвищення продуктивності праці, зниження матеріало- і фондоемності, які забезпечують зниження собівартості виробництва продукції.

Вважаємо, що економічний розвиток аграрних підприємств – це якісні, прогресивні зміни у виробничій системі та її інфраструктурі, які підвищують економічну ефективність. У цьому визначенні ми хотіли підкреслити, що економічний розвиток – це явище, яке має багато аспектів і включає покращення виробничої системи, а також зміни в демографічній ситуації, освіті, охорони здоров'я та багатьох інших соціальних інститутів. У той же час, усі ці процеси пов'язані з економічним розвитком, який має значний соціальний і економічний ефект.

У країнах, де досягнуто високого рівня добробуту, економічний розвиток може відбуватися без зростання. В сільському господарстві це можливо за умови виробництва продукції на рівні оптимальних норм харчування населення, але якість продукції та її екологічна чистота повинні підвищуватися. Незважаючи на те, що обсяг виробництва не зростає, продукція стане вищої якості завдяки використанню більш сучасних технологій та інноваційних компонентів. Крім того, витрати на капітал, трудові ресурси та собівартість продукції також зменшаться.

Це найбільш ймовірно в багатьох високорозвинутих країнах, де є стабільна чисельність населення, хоча в деяких з них є невелике зменшення. Підвищення якості харчування населення та конкурентоспроможність продукції сільського господарства відбуваються при такому розвитку без економічного зростання. За рахунок підвищення продуктивності праці та збільшення фондівіддачі тут здійснюється просте відтворення за інтенсивним типом.

На нашу думку, концепції «економічного зростання без розвитку» і «економічного розвитку без зростання» повинні бути доповнені поняттям «економічного зростання на основі розвитку». Більшість менш розвинутих країн та деякі високорозвинуті країни прагнуть до економічного зростання на основі розвитку. Наприклад, у сільськогосподарських підприємствах виробництво продукції рослинництва та тваринництва буде збільшуватися за допомогою застосування більш досконалих технологій, систем машин, добрив, кормів, відновлення сортів рослин і порід тварин. Це призведе до підвищення урожайності культур і продуктивності тварин.

З огляду на те, що виробництво сільськогосподарської продукції в Україні малоефективне, можна зробити висновок, що зростання на основі розвитку дало б змогу отримати більше продукції та зробити аграрні підприємства більш прибутковими та конкурентоспроможними. «Розвиток на основі розвитку» означає зміну якісних параметрів, тоді як «розвиток без зростання» означає зміну кількісних. Тим не менш, рідко зустрічається

розвиток на основі цих ідей. В економічній практиці навіть «зростання на основі розвитку», тобто тільки за рахунок інтенсивних факторів не має значного практичного поширення.

Таким чином, економічне зростання та розвиток сільськогосподарського виробництва є життєво важливими для процвітання будь-якої країни, але в Україні особливе значення цих процесів. В умовах, що склалися в її економіці, економічне зростання та розвиток є єдиними шляхами підвищення добробуту населення високорозвинутих країн. Зважаючи на те, що аграрні підприємства в Україні відстають у технічній і технологічній сферах, найбільш бажаним є економічне зростання на основі розвитку або в поєднанні з розвитком, яке забезпечує найвищі темпи економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та швидке зростання матеріального добробуту суспільства.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Булкін С.С. Формування беззбитковості та економічної стійкості підприємства. *Економіка і держава*. 2019. № 10. С. 31-35.
2. Красняк О. П., Мицик В. О. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7383>
3. Kobets A., Vinichenko I., Honcharenko O., Kurbatska L., Sitkovska A., Pavlenko O. A strategy to increase the competitiveness of agro-industrial enterprises: monograf. Tallinn. Scientific Center of Innovative Researches OU. 2021. 192 p.
4. Pareto V. On the Economic Phenomenon. *International Economic Papers*. 1953. No. 3. L. P. 184.
5. Porter M. E. *Competitive advantage: creating and sustaining superior performance*. - New York: Free press, 1985. – 658 p.